

การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่

กนกกร ศักดิ์แหลมเงิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

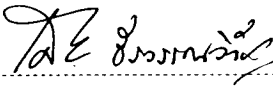
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์)

คณะสถิติประยุกต์

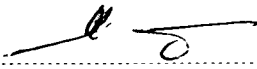
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

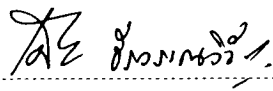
2558

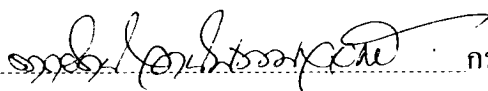
การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่
กนกกร ตักดีแหลมเงิน
คณะสถิติประยุกต์

รองศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.เดือนเพ็ญ ชีววรรณวิวัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประธานกรรมการ
(ดร.ปรีชา วิจิตรธรรมรส)

รองศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร.เดือนเพ็ญ ชีววรรณวิวัฒน์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร.ดาร์ตัน อานันทนะสูงศักดิ์)

อาจารย์ คณบดี
(ดร.ศิวิกา คุชฎีโหนด)

มีนาคม 2559

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่
ชื่อผู้เขียน	เรืออากาศโทหญิง กนกกร ศักดิ์แหลมเงิน
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์)
ปีการศึกษา	2558

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการได้รับการเกื้อหนุนบิดามารดาจากบุตรวัยผู้ใหญ่ของบิดามารดาที่เป็นผู้สูงอายุวัยปลาย และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือเกื้อหนุน โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติการถดถอยโลจิสติก ซึ่งการเกื้อหนุนแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ การเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มาจาก แผนงานวิจัยเรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย รอบที่ 1 ของศูนย์วิจัยสังคมสูงอายุ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งเป็นข้อมูลดั้งเดิม (Base-line Data) ของโครงการการสำรวจและศึกษาสุขภาพ การสูงอายุและการเกษียณในประเทศไทยโดยการใช้ตัวอย่างซ้ำใน ปี พ.ศ. 2558 และเป็นข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุวัยปลายคือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นบิดามารดาของผู้ตอบแบบสอบถามจากแผนงานวิจัยจำนวน 855 คน

ผลการศึกษาพบว่า มากกว่าครึ่งของตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 82.40 ปี (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.08 ปี) ประมาณร้อยละ 68 ของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายจบการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่มีคู่สมรส (เป็นหม้าย) ถึงร้อยละ 61.29 ในด้านการทำงาน มีเพียงร้อยละ 7.13 ที่ยังทำงานอยู่และมากกว่าครึ่งมีอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์และประมง ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงพักอาศัยอยู่กับบุตรและมีเพียงร้อยละ 4.09 ที่เป็นภาวะทุพพลภาพสำหรับการเกื้อหนุนในครอบครัวนั้น กลุ่มผู้สูงอายุที่ศึกษา ประมาณร้อยละ 90 ได้รับการเกื้อหนุนส่วนใหญ่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินถึงร้อยละ 79.88 รองลงมาคือด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน ร้อยละ 72.05 และด้านบริการ ร้อยละ 61.05 การได้รับการเกื้อหนุนจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มีส่วนในการช่วยเหลือบิดามารดาสูงอายุวัยปลายส่วนใหญ่เป็นบุตรสาว สำหรับบุตรที่ให้การช่วยเหลือด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันมาก

ที่สุดมีอายุระหว่าง 50-59 ปี และด้านการบริการ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี บุตรที่มีสถานภาพสมรสจะให้การเกื้อหนุนมากกว่าบุตรที่มีสถานภาพอื่น บุตรส่วนใหญ่ให้การเกื้อหนุนด้านการเงินมากกว่าการเกื้อหนุนประเภทอื่น และบุตรลำดับสุดท้าย (คนสุดท้อง) จะให้การเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากที่สุด สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าด้านการเงิน

นอกจากนี้ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่ โดยการใช้สถิติการถดถอยโลจิสติก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนทั้งด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ได้แก่ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และการพักอาศัยอยู่กับบุตร อย่างไรก็ตามสมาชิกในครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในการช่วยเหลือดูแลหรือเป็นที่พึ่งพาของบิดามารดาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรมุ่งส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและตระหนักถึงการดูแลรับผิดชอบผู้สูงอายุในครอบครัว เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

ABSTRACT

Title of Thesis	Transfers to the Oldest-old Parents from Adult Children
Author	Flying Officer Kanokkorn Saklaemngoen
Degree	Master of Science (Applied Statistics)
Year	2015

This study aims to examine the pattern of transfers from adult children to the oldest-old parents and to determine the factors influencing the adult children transfers by employing logistic regression. The transfers are considered as of 3 types, i.e., financial, daily living, and service supports. The data used are part of the 2015 base-line data from the “Well-being of the Thai Elderly” research program under the Health, Aging, and Retirement in Thailand (HART) study project of Center for Aging Society Research (CASR), Research Center, and National Institute of Development Administration. A sample group of 855 elderly parents (aged 75 years and older) of the respondents were chosen from the base-line data.

The results indicate that more than half of the oldest old parents were women and the average age was 82.40 years (standard deviation is 5.08 years). About 68% of them obtained primary school education and 61.29 % had no spouse. About 7% of the oldest old parents continued working and more than half worked in farms, animal husbandry, and fishery. Most of the oldest old parents, both men and women, lived in the same household with their adult children. The proportion of disabilities status among them was low (4.09 %). Approximately, 90 % of the oldest old parents received supports from their adult children. Most of them (79.88%) received financial support, 72.05% received daily living support, and 61.05% received service support. The types of supports increased according to the number of children who were alive. Moreover, the most important supporters of the oldest old parents were daughters. Most of the adult children who provided financial and living daily supports were in the age range of 50 - 59 years old, and for service support were in that of 30 - 39 years old. However, the daughters who

were married relatively provided supports more than others. Major support provided by most of the adult children was financial comparing to other types. For daily living support, most supporters were the youngest children; and the oldest old parents, who were in disability condition, received daily living support rather than financial one.

Factors that influencing the supports of the oldest old parents were the number of living children and living arrangement at the significant level of 0.01. The study concludes that the family members are important in providing all types of supports or the main source that the oldest old parents can depend upon. Therefore, the government should aim to encourage everyone to participate and recognizes the responsible elders in the family. So that the elderly can live happily.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ เนื่องมาจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายท่าน

ขอขอบพระคุณในความกรุณา และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. เดือนเพ็ญ ชีววรรณวิวัฒน์ ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมทั้งตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง อันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ในทุกขั้นตอนจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา วิจิตรธรรมรส และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คารารัตน์ อานันทะสูงค์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจสอบวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านแห่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้วิจัย รวมถึงขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะสถิติประยุกต์ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี รวมทั้งขอบคุณเพื่อนๆที่รักของผู้วิจัยทุกคนสำหรับความช่วยเหลือในด้านข้อมูลจากศูนย์วิจัยสังคมสูงอายุ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และความช่วยเหลือด้านอื่นๆที่มีให้มาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ คุณศุภรา ประทีปทอง ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ในขณะที่ทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ และขอมอบความสำเร็จทั้งหมดจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แด่คุณพ่อ คุณแม่ และทุกคนในครอบครัว รวมถึงคณาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และเป็นกำลังใจ ตลอดจนให้ความรัก ความห่วงใย จนทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้ตามที่ตั้งใจ

กนกกร ศักดิ์แหลมเงิน

มีนาคม 2559

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา	3
1.4 ประโยชน์ของการศึกษา	4
1.5 องค์ประกอบของรายงานการศึกษา	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุตอนปลาย	5
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของผู้ดูแล	15
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว	21
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพ	24
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเกื้อหนุนทางสังคม	28
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	43
3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	43
3.2 สมมติฐานการวิจัย	44

3.3	นิยามปฏิบัติการ	45
3.4	แหล่งข้อมูล	45
3.5	ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	48
3.6	การเก็บรวบรวมข้อมูล	49
3.7	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	50
บทที่ 4	ผลการศึกษา	52
4.1	คุณลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง	52
4.2	การได้รับการเกื้อหนุนของบิดามารดาสูงอายุป่วย	56
4.3	คุณลักษณะของบุตรวัยผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับประเภทที่ให้การเกื้อหนุน บิดามารดาวัยสูงอายุตอนปลาย	64
4.4	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของบิดามารดาสูงอายุป่วย และประเภทเกื้อหนุนที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่	69
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	78
5.1	สรุปผลการศึกษา	79
5.2	อภิปรายผลการศึกษา	85
5.3	ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	87
5.4	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	90
	บรรณานุกรม	91
	ประวัติผู้เขียน	98

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้	48
4.1 จำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลที่สำคัญ	53
4.2 ร้อยละของบิดามารดาสูงอายวย้ายปลายที่ได้รับการเกื้อหนุน จำแนกตามประเภทการเกื้อหนุน	57
4.3 ร้อยละของบิดามารดาสูงอายวย้ายปลายที่ได้รับการเกื้อหนุนจากบุตร จำแนกตามอายุ	58
4.4 ร้อยละของบิดามารดาสูงอายวย้ายปลายที่ได้รับและไม่ได้รับการเกื้อหนุน จำแนกตามประเภทการเกื้อหนุน	60
4.5 ร้อยละของการได้รับการเกื้อหนุน จำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและ	61
4.6 ร้อยละของการได้รับการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของ	65
4.7 ร้อยละของบิดามารดาวย้ายปลายที่ได้รับการเกื้อหนุน จำแนกตามประเภทการเกื้อหนุนที่ได้รับ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และลำดับที่ของบุตรที่ให้ ความช่วยเหลือ	67
4.8 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยโลจิสติก (B Coefficients) และค่า Odds Ratio ของการเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายวย้ายปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่ ด้าน การเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ	70
4.9 ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลและทิศทางต่อการได้รับการเกื้อหนุนแต่ละประเภท	73

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1	2
2.1	9
2.2	11
2.3	11
2.4	27
3.1	44
3.2	47

บทที่ 1

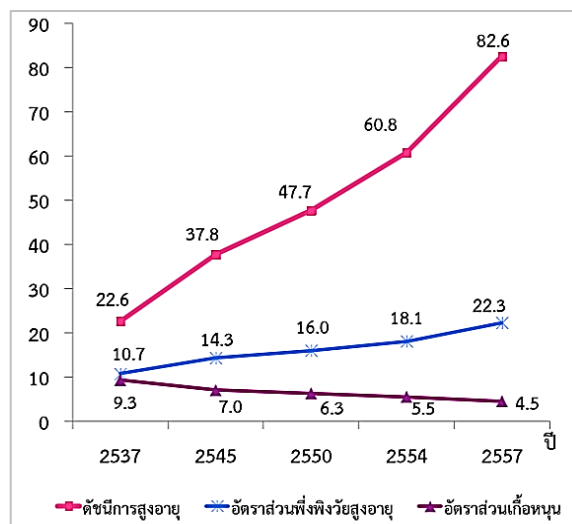
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การสหประชาชาติได้ประเมินสถานการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2544 – 2643 ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา กำลังจะเคลื่อนเข้าสู่ศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ ซึ่งสถานการณ์ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกับทั่วโลก ดังจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2537 มีประชากรผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.5 ของประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ว่าในปี 2568 หรืออีก 10 ปีข้างหน้า ไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากอัตราการเกิดของไทยที่ลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่อายุขัยเฉลี่ยของประชากรเพิ่มสูงขึ้น โดยอายุขัยเฉลี่ยของคนไทยในปัจจุบันคือ 71.6 ปี สำหรับเพศชาย และเพศหญิง 78.4 ปี (มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2558)

อย่างไรก็ตาม การที่จำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อในด้านต่างๆ เนื่องจากผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เสื่อมถอยลงตามธรรมชาติ ทำให้เกิดความเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและภาวะทุพพลภาพ ซึ่งพบว่า 1 ใน 4 ของผู้สูงอายุตกอยู่ในภาวะทุพพลภาพ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องพึ่งพามุคนอื่นในการทำกิจวัตรประจำวัน (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และไพบุลย์ สุริยะ, 2542) และจากรายงานของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2556) พบผู้สูงอายุรายงานว่าตนเองเป็นมีโรคประจำตัวอย่างน้อยหนึ่งโรคถึงร้อยละ 53 โดยกลุ่มอาการโรคที่พบมากที่สุด คือ ความดันโลหิต/ไขมันในเลือดสูง/คอเลสเตอรอลสูง (ร้อยละ 19) รองลงมาคือ โรคเบาหวาน (ร้อยละ 8) นอกจากปัญหาด้านสุขภาพแล้ว ปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญของผู้สูงอายุมาโดยตลอด จากการสำรวจความพอเพียงของรายได้ของผู้สูงอายุ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) พบว่า ถึงแม้จะมีผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ 60 ที่มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ แต่ก็ยังมีผู้สูงอายุถึงประมาณร้อยละ 15 ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุเหล่านี้มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ มีโรคเรื้อรังที่เกิดจากความเสื่อมสภาพของร่างกาย และส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงอยู่คนเดียว เนื่องจากผู้หญิงมีความใส่ใจในการดูแลสุขภาพมากกว่าผู้ชาย ทำให้มีอายุยืนยาวกว่านั่นเอง ประกอบกับผู้สูงอายุส่วน

ใหญ่อยู่ในช่วงเกษียณจากการทำงาน จึงมีรายได้ไม่เพียงพอในการดำรงชีพ จำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่น ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มช่วงวัยที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ควรให้ความสำคัญและให้ความช่วยเหลือดูแล ส่งผลให้เกิดภาวะพึ่งพาผู้อื่นและความต้องการผู้ดูแลเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก เพราะประชากรในวัยแรงงานที่เป็นฐานสำคัญของการผลิตและเกื้อหนุนแก่ผู้สูงอายุ มีแนวโน้มลดโดยตลอด จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2557 พบว่า อัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 10.7 ในปี พ.ศ. 2537 เป็นร้อยละ 22.3 ในปี พ.ศ. 2557 ขณะที่อัตราส่วนเกื้อหนุนลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน จากร้อยละ 9.3 ในปี พ.ศ. 2537 เป็นร้อยละ 4.5 ในปี พ.ศ. 2557 แสดงดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 ดัชนีการสูงอายุ อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุและอัตราส่วนการเกื้อหนุน
ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557.

จากสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุต้องประสบ จะเห็นได้ว่าการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรเป็นสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นอย่างมากเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุวัยตอนกลางเข้าสู่วัยตอนปลาย จะมีการเปลี่ยนแปลงมากทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การเป็นโรคเรื้อรังที่ต้องการได้รับการดูแลในระยะยาว และมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองลดลงอย่างมากจากช่วงวัยอื่นๆ ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นลักษณะของผู้สูงอายุที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุมาจากการเจ็บป่วย หรือความชรา ผู้สูงอายุเหล่านี้ต้องการผู้ดูแลระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุคือบุคคลที่ได้ทำประโยชน์ต่อสังคมและสมควรส่งเสริมคุณค่าไว้

ให้นานที่สุด แต่ในกรณีที่ตกอยู่ในสถานะต้องพึ่งพิงผู้อื่น ครอบครัวและชุมชนจะต้องเป็นด่านแรกในการเกื้อกูล เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพที่สมเหตุสมผลได้นานที่สุด โดยมีสวัสดิการจากรัฐเป็นระบบเสริม เพื่อให้เกิดหลักประกันในวัยสูงอายุและความมั่นคงของสังคม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การเกื้อหนุนจากบุตรเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทย เพราะครอบครัวเป็นด่านแรกและมีบทบาทสำคัญในการให้การเกื้อหนุนแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมา มีผู้ศึกษาประเด็นผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุระหว่าง 60-74 ปี เป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามการให้การเกื้อหนุนผู้สูงอายุวัยตอนปลาย ยังไม่ค่อยมีใครทำการศึกษาผู้สูงอายุวัยตอนปลายที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาการเกื้อหนุนบิดามารดาที่อยู่ในวัยสูงอายุตอนปลาย เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่ต้องการได้รับการดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือจากครอบครัวมากกว่าผู้สูงอายุวัยที่ผ่านมา ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จะให้ผลการศึกษาที่เป็นประโยชน์ที่สามารถนำมากำหนดทิศทางรวมถึงนโยบายทางสังคม มาตรการและกลยุทธ์ในการดำเนินงานด้านครอบครัวต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษารูปแบบการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ของบิดามารดาที่เป็นผู้สูงอายุวัยปลาย
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือเกื้อหนุน ทั้งทางด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการของบิดามารดาที่เป็นผู้สูงอายุวัยปลายที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ของบิดามารดาที่อยู่ในวัยสูงอายุตอนปลาย รวมทั้งการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการช่วยเหลือเกื้อกูล ทั้งด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการเป็นผู้สูงอายุวัยปลายที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่ ประกอบด้วย อายุ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ เพศ การอยู่อาศัยกับบุตร การทำงานในรอบปีที่ผ่านมา การมีบ้านเป็นของตนเอง สถานภาพและภาวะทุพพลภาพ โดยศึกษาเฉพาะกรณีบิดาหรือมารดาที่มีชีวิตอยู่ และมีอายุ 75 ปีขึ้นไป

1.4 ประโยชน์ของการศึกษา

1) เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้รับผิดชอบทางด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นข้อมูลในการกำหนดและพัฒนารูปแบบการช่วยเหลือดูแลกันภายในครอบครัวผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

2) เพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลที่สนใจสามารถนำไปสู่การศึกษาถึงลักษณะของบุตรวัยผู้ใหญ่ในประเทศไทยที่ให้การช่วยเหลือดูแลบิดามารดาสูงวัยตอนปลาย และเป็นการแนวทางในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมเกี่ยวกับบุตรที่ดูแลบิดามารดาสูงอายุของไทยได้ต่อไป

1.5 องค์ประกอบของรายงานการศึกษา

การเสนอผลการศึกษาเรื่อง การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายวย้ายปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่ จะประกอบไปด้วยการกล่าวถึงความเป็นมาความสำคัญ วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษาและประโยชน์ของการศึกษาในบทที่ 1 การอธิบายถึงแนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม ในบทที่ 2 และระเบียบวิธีวิจัย กรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัย ในบทที่ 3 และแสดงผลการศึกษาค้างนี้ในบทที่ 4 และบทที่ 5 จะเป็นการสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาเรื่องการเกื้อหนุนบิคมารดาสูงอายวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุวัยตอนปลาย
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดูแล
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเกื้อหนุนทางสังคม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุวัยตอนปลาย

2.1.1 ความหมาย

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในช่วงอายุสุดท้ายของชีวิตมนุษย์ ที่เริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ วัยชราและดำเนินต่อเนื่องจนถึงสุดอายุขัยของสิ่งมีชีวิต (ฝน แสงสิงห์แก้ว, 2526: 66) โดยมีภาวะความชราแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและการดูแลร่างกาย อีกทั้งยังถือว่าเป็นระยะสุดท้ายของชีวิต ที่ไม่รู้ว่าจะยืนยาวไปได้อีกนานเท่าใด (ศรีธรรม ธนะภูมิ, 2535: 105) การที่จะพิจารณาว่าบุคคลจะเข้าสู่วัยสูงอายุเมื่อใดนั้นมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางการแพทย์ การบริโภคอาหาร โดยองค์กรสหประชาชาติได้ให้นิยามว่า “ผู้สูงอายุ” คือประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิงซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป (60+) นับตั้งแต่กำเนิดสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่กล่าวว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ซึ่งก็ตรงกับอายุเกษียณราชการของข้าราชการในเมืองไทยนั่นเอง โดยองค์กรอนามัยโลกได้ยึดหลักความยืนยาวของชีวิตตามปีปฏิทินเป็นเกณฑ์

เบื้องต้นในการแบ่งวัยสูงอายุ สำหรับผู้สูงอายุตอนปลาย หมายถึง การเข้าสู่วัยชราอย่างแท้จริง มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมาก และต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าในวัยที่ผ่านมา

สถาบันแห่งชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของอเมริกา (National Institute on Aging) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับวิทยาการผู้สูงอายุ (Gerontology) และได้กำหนดว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 – 74 ปี คือผู้สูงอายุวัยต้น (The Young Elderly) และผู้สูงอายุที่มีอายุ 75 ปีขึ้นไป คือผู้สูงอายุวัยท้าย (The Old Elderly) สอดคล้องกับประชุมองค์การอนามัยโลกที่เมืองเครฟ ประเทศรัสเซียในปี ค.ศ. 1963 ได้กำหนดให้วัยชราเป็นกลุ่มที่มีอายุ 75 ปีขึ้นไป (จันทร์ฉาย ฉายากุล, 2538) ซึ่งสอดคล้องกับบทความของสภาอากาศไทย พ.ศ. 2549 ได้แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่มคือ วัยเริ่มสูงอายุ มีอายุ 55 – 64 ปี วัยสูงอายุตอนกลาง มีอายุระหว่าง 65 - 74 ปี วัยสูงอายุตอนปลาย มีอายุระหว่าง 75 – 84 ปี และวัยสูงอายุแท้จริง มีอายุตั้งแต่ 85 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของเฟอร์เรโร (Ferrero, 1980) ทำการแบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้สูงอายุวัยต้น (The Old) คือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 – 74 ปี และช่วงอายุวัยปลาย (The Old-Old) คือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป

กล่าวโดยสรุป ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีความเสื่อมถอยของสภาพร่างกาย จิตใจ หรือความเจ็บป่วยที่อาจเกิดจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อม สำหรับการศึกษาครั้งนี้ จะทำการศึกษาผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นและเห็นได้อย่างชัดเจนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม

2.1.2 ความต้องการของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ขณะที่วัยทำงานมีสัดส่วนน้อยลง ทำให้ผู้ที่มีการเลี้ยงดูจะต้องปรับตัวและทราบความต้องการด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุ โดยทั่วไปมนุษย์ย่อมมีความต้องการสิ่งที่เป็นในการดำรงชีวิต นั่นคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค สิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการทางกายภาพ เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ หากความต้องการพื้นฐานนี้ไม่ได้รับการตอบสนอง ร่างกายมนุษย์ก็ไม่สามารถทำงานได้หรือทำได้ลดลง แต่เมื่อได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐานแล้วก็จะตอบสนองขั้นต่อไปเป็นลำดับคือ ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ความต้องการความรักความเป็นเจ้าของ ความต้องการการยอมรับนับถือ ความต้องการที่จะบรรลุความสำเร็จในชีวิต (Maslow, 1970) เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลาน การตอบสนองความต้องการถือเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยลดปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคมและประเทศต่อไป

เมื่อพิจารณาความต้องการสำหรับผู้สูงอายุ มีพื้นฐานมาจากความต้องการ 5 ขั้นของมาสโลว์ แต่เนื่องด้วยสภาพร่างกาย การปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ

ตลอดจนสภาพจิตใจที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการที่แตกต่างไปจากบุคคลในช่วงวัยอื่นๆ ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวจะต้องรู้และปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ ได้อธิบายบทบาทการดูแลความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละด้าน ดังนี้ (ศรีทับทิม รัตนโกศล, 2527: 33; ดวงรัตน สุขปุณณะ, 2547: 5)

1) ความต้องการสนับสนุนจากครอบครัว ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งจะเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวทั้งด้านอารมณ์และจิตใจ จึงต้องหันมาขอความช่วยเหลือจากบุคคลและองค์กรสังคมสงเคราะห์ภายนอกครอบครัว ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวควบคู่กับการช่วยเหลือจากภายนอกครอบครัว

2) ความต้องการด้านการประกันรายได้ เพื่อช่วยในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมั่นคงและมีความสุขตามอัธยาศัย เพื่อไม่ให้เป็นการระแ่กบุตรหลานและสังคม โดยเฉพาะการประกันสังคมเมื่อชราภาพ หรือเข้าสู่วัยชราที่เลิกประกอบอาชีพแล้ว

3) ความต้องการมีส่วนร่วมในชุมชน สังคมควรให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นและเป็นการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคมหรือวัฒนธรรม อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและจิตใจที่ดีอยู่เสมอ

4) ความต้องการที่ลดการพึ่งพาตนเองให้น้อยลง ครอบครัวและสังคมต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว เพื่อเป็นการให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองและไม่เป็นภาระแก่สังคมได้ในอนาคต

5) ความต้องการทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่

- (1) ต้องการเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวและสังคม
- (2) ต้องการการยอมรับ และเคารพนับถือจากบุคคลในครอบครัวและสังคม
- (3) ต้องการเป็นบุคคลสำคัญของบุคคลในครอบครัวและสังคม
- (4) ต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลในครอบครัวและสังคม
- (5) ต้องการมีโอกาสทำในสิ่งที่ตนปรารถนา

6) ความต้องการทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ สำหรับความต้องการด้านร่างกาย ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและการรักษาพยาบาล ส่วนความต้องการด้านจิตใจ ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย โดยเฉพาะด้านที่อยู่อาศัยมีการพักอาศัยอยู่บ้านของตนเองหรือบุตรหลาน ญาติพี่น้อง แม้กระทั่งในสถานสงเคราะห์ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จะต้องมีความปลอดภัยเพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดความวิตกกังวล ความหวาดกลัว รวมทั้งการให้กำลังใจ เพราะวัยสูงอายุนั้นจะพบกับความพลัดพรากและต้องอยู่คนเดียว

ตามลำพังจำนวนมาก ส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกท้อแท้ ว่าเหว่ หมดกำลังใจได้ง่าย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ต้องตระหนักว่ามีความสำคัญมากเช่นกัน (สายเปศล วันสารัมย์, 2550: 8)

7) ความต้องการด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุยังคงประกอบอาชีพ เพื่อหาเลี้ยงตนเอง หรือบางรายอาจยังคงช่วยเหลือครอบครัว จึงมีความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่บางรายมีบุตรหลานดูแลแต่ผู้สูงอายุยังต้องการที่จะมีรายได้เป็นของตนเอง เพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการใช้จ่ายในด้านความเป็นอยู่ กิจกรรมต่างๆ และค่ารักษาพยาบาล (สายเปศล วันสารัมย์, 2550: 8) อย่างไรก็ตามการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งมีโครงการและสวัสดิการ การจัดหาอาชีพ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ และให้มีบทบาททางเศรษฐกิจในสถานการณ์ปัจจุบัน

จากแนวคิดจะเห็นได้ว่า ความต้องการของผู้สูงอายุ โดยทั่วไปผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่จะมีความต้องการแตกต่างกันไป ครอบครัวและสังคมเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่จะต้องรับผิดชอบด้านการบริการ การให้ความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ โดยบุคคลภายในครอบครัวควรให้การสนับสนุน ช่วยเหลือผู้สูงอายุให้ได้รับการสนองความต้องการพื้นฐานอย่างเหมาะสมเช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค โดยเฉพาะความต้องการด้านจิตใจถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่บุคคลในครอบครัวควรให้ความรัก ความอบอุ่น ไม่ทอดทิ้งผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ หน่วยงานภายนอกครอบครัวหรือสังคมจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ เพื่อให้กิจกรรมหรือบริการที่จัดขึ้นมาให้ได้ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุ

2.1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะและกระบวนการสูงอายุ โดยมีนักวิชาการได้มองภาวะสูงอายุแตกต่างกัน สามารถสรุปแนวคิดและทฤษฎีออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) ทฤษฎีทางชีววิทยา 2) ทฤษฎีทางจิตวิทยา และ 3) ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (ประนอม โอทกานนท์, 2554: 8 - 24; พิชัย กิตติพันธ์วรกุล, 2551: 29 – 31) ดังนี้

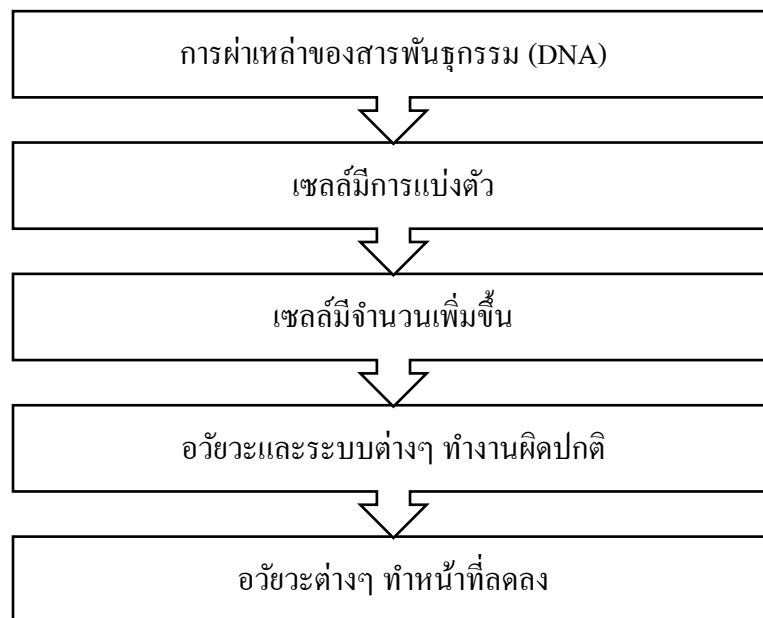
2.1.3.1 ทฤษฎีทางด้านชีววิทยา (Biological Theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายถึงสาเหตุของการสูงอายุ ที่กล่าวว่ากระบวนการชราภาพ หรือความแก่ของเซลล์ต่างๆ เป็นปฏิกิริยาที่ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับพันธุกรรม ฮอโมน ระบบภูมิคุ้มกัน ระบบประสาท ต่อมาไรท์ทอ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของเซลล์ เนื้อเยื่อและอวัยวะ ซึ่งร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ๆ 3 ส่วนคือ เซลล์ที่สามารถเพิ่มได้เองตลอดชีวิต เซลล์ที่ไม่สามารถแบ่งตัวเอง และส่วนอื่นๆ ที่ไม่ใช่เซลล์ โดยมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปฏิกิริยาต่างๆ (ประนอม โอทกานนท์, 2554: 8 - 24) ดังนี้

1) ทฤษฎีด้านพันธุกรรม (Genetic Theory) อธิบายว่า สิ่งมีชีวิตที่มีอายุเพิ่มขึ้นหรือแก่ขึ้น เพราะเกิดการถ่ายทอดข้อมูลที่เกิดจากนิวเคลียสของเซลล์ ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของการถ่ายทอดรหัสปกติของ DNA มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

(1) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolution Theory) อธิบายกระบวนการสูงอายุว่า สิ่งมีชีวิตจะมีการเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการตลอดเวลา โดยจะมีขึ้นเป็นตัวกำหนดลักษณะของแต่ละเผ่าพันธุ์ เมื่อมีอายุมากขึ้น

(2) ทฤษฎีนาฬิกาชีวิต (Biological Clock หรือ Genetic Clock หรือ Programmed Aging Theory) อธิบายว่า อายุขัยของคนถูกกำหนดไว้แล้วด้วยรหัสทางพันธุกรรม (Gene) โดยอายุขัยของสิ่งมีชีวิตได้ถูกกำหนดไว้ เรียกว่า “นาฬิกาชีวิต” ซึ่งจะอยู่ในนิวเคลียสและโปรโทพลาซึมของร่างกาย เช่น ถ้าบรรพบุรุษมีอายุยืน ลูกหลานก็มีอายุยืนยาวตามไปด้วย

(3) ทฤษฎีการกลายพันธุ์ (Somatic Mutation Theory) อธิบายว่า การสูงอายุเกิดจากการผ่าเหล่าของสารพันธุกรรม (DNA) จนทำให้อวัยวะและระบบต่างๆ ในร่างกายเปลี่ยนแปลง และเกิดการผันแปรของเซลล์ จนเกิดการแบ่งตัวผิดปกติ (Mutation) เกิดความเจ็บป่วยหรือมะเร็งขึ้นได้ การอธิบายนี้ แสดงดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กระบวนการแก่หรือกระบวนการสูงอายุด้วยทฤษฎีการกลายพันธุ์ (Somatic Mutation Theory)

ที่มา : ปรับปรุงจาก วิทมา ธรรมเจริญ, 2555: 23.

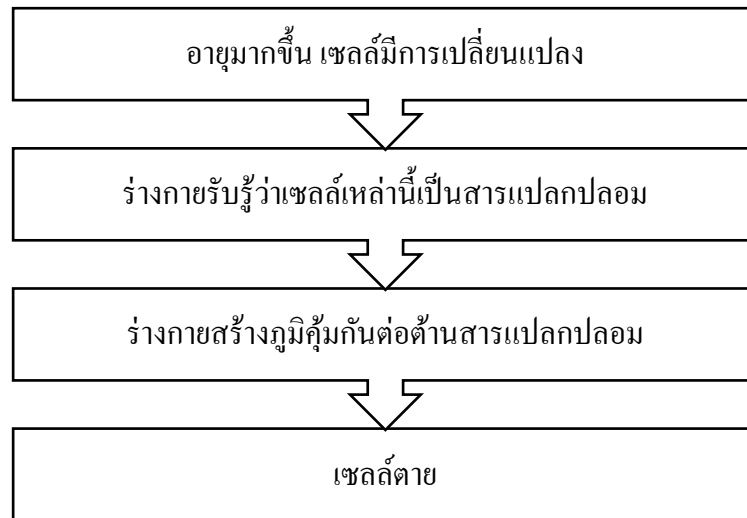
(4) ทฤษฎีการสะสมความผิดปกติของเซลล์ (Error Theory) เกิดจากเมื่อสิ่งมีชีวิตมีอายุมากขึ้น ทำให้ร่างกายอาจมีการสร้างโปรตีนที่ผิดปกติได้ ดังนั้นเซลล์ใหม่ที่ได้จึงแตกต่างไปจากเดิมและกลายเป็นสิ่งแปลกปลอม จนทำให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันมาต่อต้านจนส่งผลให้เซลล์ต่างๆ ภายในร่างกายทำหน้าที่ไม่ได้และเสื่อมสลายไป

2) ทฤษฎีอวัยวะ (Organ Theory) อธิบายกระบวนการแก่หรือเมื่อมีอายุมากขึ้นว่า อวัยวะภายในร่างกายที่ถูกใช้งานมากย่อมจะมีความเสื่อมถอยหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะ ทำให้ส่งผลต่อหน้าที่ของอวัยวะนั้นๆ สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีต่างๆ ดังนี้

(1) ทฤษฎีความเสื่อมโทรมและการถดถอย (Wear and Tear Theory) ความแก่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เมื่ออวัยวะถูกใช้งานมากย่อมเสื่อมสภาพได้ง่าย และจะเร็วขึ้นตามอายุที่มากขึ้น ทฤษฎีนี้มีข้อจำกัดคืออวัยวะที่ไม่ค่อยถูกใช้งานจะเสื่อมสภาพก่อน ในทางตรงกันข้ามอวัยวะส่วนอื่นๆ ที่ทำงานกลับขยายใหญ่ขึ้น และมีทฤษฎีสนับสนุนว่าเซลล์ที่ถูกใช้งานนั้นจะผลิตสารเหลือใช้ เช่น Lipofuscin สะสมไว้ สารนี้เป็นโปรตีนเหลือใช้จากการเผาผลาญอาหาร (Lipoprotein) ในวัยสูงอายุหากมีสารนี้สะสมมากบริเวณตับ, หัวใจ, รังไข่, เซลล์ ประสาท จะทำให้อวัยวะเสื่อมถอยจนไม่ได้สามารถทำงานได้หรือทำได้ลดลง เป็นเหตุให้เซลล์มีการเสื่อมถอยและอวัยวะต่างๆ มีประสิทธิภาพการทำงานลดลง

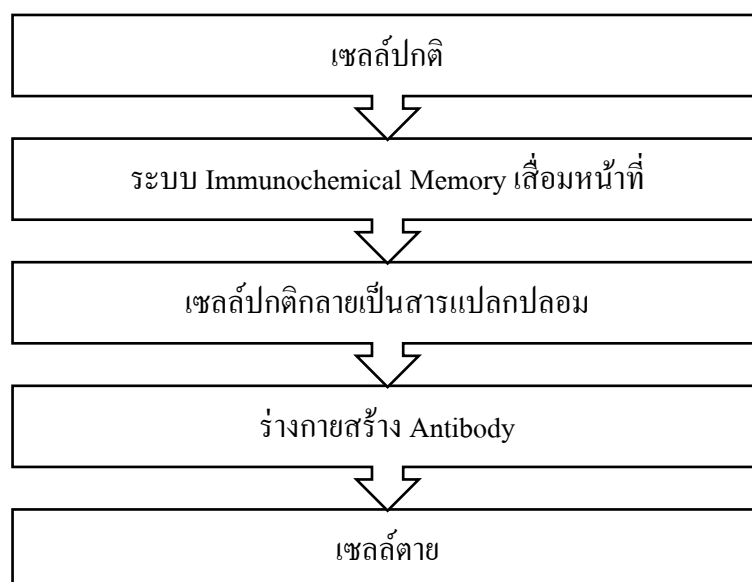
(2) ทฤษฎีระบบประสาทและต่อมไร้ท่อ (Neuroendocrine Theory) เมื่อเข้าสู่วัยชรา ประสิทธิภาพการทำงานของระบบประสาทจะลดลง การตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ จะช้าลง ความจำจะเริ่มเสื่อมเพิ่มขึ้น ส่วนการทำงานของต่อมไร้ท่อจะลดลง เช่น ร่างกายผลิตสาร Insulin น้อยลง ทำให้เกิดโรคเบาหวานขึ้นได้

(3) ทฤษฎีภูมิคุ้มกัน (Immunological Theory) เชื่อว่าเมื่ออายุมากขึ้น อวัยวะที่สร้างภูมิคุ้มกันในร่างกายจะทำงานลดลง ได้แก่ ไขกระดูก ต่อมไทมัส ระบบน้ำเหลือง ตับม้าม ในขณะที่วัยชราจะสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตนเอง (Autoimmune) มากขึ้น ทำให้ร่างกายไม่สามารถต่อสู้กับเชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมได้เหมือนอดีต ร่างกายจะอ่อนแอหรือเจ็บป่วย ซึ่งโรคที่พบได้บ่อยคือ มะเร็ง Diabetes Mellitus, Atherosclerosis, Hypertension, Rheumatic Heart Disease แสดงดังภาพที่ 2.2 และภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.2 การเปลี่ยนแปลงร่างกายในการสร้างภูมิคุ้มกันต่อต้าน
ที่มา : ปรับปรุงจาก วิทมา ธรรมเจริญ, 2555: 24.

กระบวนการนี้อธิบายได้ด้วยเหตุผลอีกประการหนึ่ง ที่เกี่ยวกับระบบ Immunochemical Memory ของร่างกาย ซึ่งมีผลต่อเซลล์ต่างๆ ภายในร่างกาย ดังนี้

ภาพที่ 2.3 การเปลี่ยนแปลงระบบ Immunochemical Memory ของร่างกาย
ที่มา : ปรับปรุงจาก วิทมา ธรรมเจริญ, 2555: 25.

3) ทฤษฎีสรีรวิทยา (Physiological Theory) อธิบายลักษณะการทำงานของอวัยวะต่างๆ ของร่างกายประกอบด้วยทฤษฎีต่างๆ ดังนี้

(1) ทฤษฎีความเครียดและการปรับตัว (Stress Adaptation Theory) อธิบายว่า เมื่อสิ่งมีชีวิตประสบกับความเครียดบ่อยๆ จะทำให้เข้าสู่วัยชราเร็วขึ้น เมื่อคนอยู่ในภาวะความเครียด ร่างกายจะปรับตัวโดยจะกระตุ้นการหลั่งสารจากต่อมไฮโปทาลามัสและต่อมพิทูอิทารี ทำให้มีการหลั่งสาร Cortisol, Aldosterone และ Epinephrine สารเหล่านี้จะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้นทำให้ร่างกายดำรงชีวิตอยู่ได้ในภาวะเครียด แต่ถ้าร่างกายต้องเผชิญกับภาวะนี้มากขึ้น อวัยวะต่างๆ อาจเสื่อมและทำงานผิดปกติได้

(2) ทฤษฎีสะสมของเสีย (Waste Product Accumulation) อธิบายว่า เมื่อร่างกายถูกใช้งานมานานและมาก ทำให้ของเสียจะถูกสะสมในร่างกายมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เซลล์เสื่อมลง มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างและตายเพิ่มขึ้น

(3) ทฤษฎีอนุมูลอิสระ (Free Radical Theory) เป็นกระบวนการเผาไหม้ของ O_2 ที่ไม่สมบูรณ์ในกระบวนการเผาผลาญสารจำพวกโปรตีน, คาร์โบไฮเดรตและอื่นๆ ทำให้เกิดอนุมูลอิสระที่สามารถทำลายผนังเซลล์ โดยโมเลกุลของอนุมูลอิสระแตกตัวออกเป็นอิสระและจับกับโมเลกุลอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้โครงสร้างและหน้าที่ของเซลล์เปลี่ยนไป อนุมูลอิสระเกิดจากสาเหตุต่างๆ เช่น อาหาร รังสี มลภาวะทางอากาศ นั่นคือ เมื่ออนุมูลอิสระทำปฏิกิริยาก็จะทำให้เนื้อเยื่อและอวัยวะถูกทำลายลง ซึ่งเป็นสาเหตุของความแก่ชราและการสูงอายุนั่นเอง

(4) ทฤษฎีการเชื่อมโยง (Cross Link Theory on Cross Link of Collagen T.) อธิบายกระบวนการสูงอายหรือความชรา ด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงของ DNA และส่งผลกระทบต่อการทำงานของร่างกาย ซึ่ง Cross Linking เป็นปฏิกิริยาเคมีที่เกิดขึ้น ทำให้มีการเสื่อมลงของ DNA และเซลล์ตายลง

2.1.3.2 ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theory) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกลไกการเจริญทางด้านจิตวิทยา พบว่า ไม่อาจสรุปได้ว่าชราอันปัญญาจะเสื่อมลงตามวัย ส่วนเรื่องความจำและการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จะต้องควบคู่กันไป ผู้สูงอายุมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ดีเท่ากับคนอ่อนวัยเพียงแต่ต้องใช้เวลานานกว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อการเรียนรู้คือ ความเครียด อันมีสาเหตุมาจากระบบประสาทและสรีรวิทยาของบุคคล การสูญเสียความจำ ความสามารถในการเข้าใจและแรงจูงใจ พบว่าผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องใช้แรงจูงใจในการทำงานมากกว่าบุคคลวัยอื่นเลย แม้ว่าเซลล์ประสาทในสมองตายเป็นจำนวนมาก แต่ขณะเดียวกันก็สะสมประสบการณ์การเรียนรู้ไว้มากเช่นกัน จึงสรุปได้ว่าถ้าผู้สูงอายุมีประสบการณ์ในอดีตที่ดีและได้รับการยอมรับ มีสภาพอารมณ์ที่มั่นคงก็จะส่งผลต่อวัยที่สูงขึ้น ทำให้มีความรอบคอบสุขุมด้วยการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ

และพฤติกรรมของผู้สูงอายุเป็นการพัฒนาและปรับตัวของความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ แรงจูงใจ การเปลี่ยนแปลงไปของอวัยวะรับสัมผัสตลอดจนสังคมที่คนชราพักอาศัยอยู่ ตัวอย่างทฤษฎีทางจิตวิทยา (เบญจลักษณ์ อัครพสุชาติ, 2550: 31) ได้แก่

1) ทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson's Epigenetic Theory) อธิบายถึงการพัฒนาของคนซึ่งแบ่งได้เป็น 8 ระยะ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ ในระยะที่ 7 เป็นช่วงของวัยกลางคน และระยะที่ 8 เป็นช่วงของวัยสูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เมื่อถึงขั้นนี้บุคคลจะต้องพัฒนาความรู้สึกในการทำกิจกรรมต่างๆ ว่าควรให้เสร็จสิ้นตามหน้าที่และทำใจยอมรับความรู้สึกได้ทั้งความสำเร็จสมหวังและความผิดหวัง มีความพอใจในชีวิตของตน ตรงกันข้ามกับผู้สูงอายุที่จมอยู่กับอดีต ปล่องวางไม่ได้ ก็จะคิดเพียงว่ามีเวลาน้อยลงเรื่อยๆ ไม่สามารถทำอะไรใหม่ๆ ได้ กลุ่มนี้จะมีความรู้สึกเศร้าสิ้นหวังและหลีกเลี่ยงชีวิต บางรายอาจคิดฆ่าตัวตาย โดยลักษณะความขัดแย้งในลำดับขั้นพัฒนาการชีวิตของอีริกสัน 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นแรก ความไว้วางใจกับความสงสัยผู้อื่น (Trust and Mistrust) วัยทารก - อายุ 18 เดือน ขั้นที่สอง ความเป็นตัวเองกับความละอายใจและไม่แน่ใจ (Autonomy and Shame and Doubt) มีอายุระหว่าง 18 เดือน - 3 ปี ขั้นที่สาม ความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative and Guilt) มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี ขั้นที่สี่ การเอาการงานกับการมีปมด้อย (Industry and Inferiority) มีอายุระหว่าง 6 - 12 ปี ขั้นที่ห้า การพบอัตลักษณ์แห่งตนเองกับการไม่เข้าใจตนเอง (Identity and Identity Diffusion) มีอายุระหว่าง 12 - 20 ปี ขั้นที่หก ความสนิทสนมหาร่วมมือร่วมใจกับความเปล่าเปลี่ยว (Intimacy and Solidarity and Isolation) มีอายุระหว่าง 20 - 40 ปี ขั้นที่เจ็ด การส่งเสริมกับความหลงตนเอง (Generativity and Self-absorption) อายุระหว่าง 40 - 50 ปี ขั้นที่แปด ความมั่นคงทางใจกับความสิ้นหวัง (Integrity and Despair) อายุ 60 ปีขึ้นไป

2) ทฤษฎีของเพค (Peck's Theory) ได้แบ่งผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้สูงอายุวัยต้นมีอายุ 56 - 75 ปีและผู้สูงอายุตอนปลายมีอายุ 75 ปีขึ้นไป ทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันทั้งลักษณะนิสัยและการมีปฏิสัมพันธ์ทางด้านจิตวิทยาและสังคม ซึ่งเชื่อว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตสังคมมี 3 ลักษณะ (Eliopoulos, 1995: 16) คือ 1) ความรู้สึกว่าตนยังมีคุณค่าอยู่และขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่การงานของตน แม้ว่าบทบาทลดลงหรือเปลี่ยนแปลงไป จึงพอใจที่จะหาสิ่งอื่นๆ มาแทนงานที่ทำอยู่เป็นผู้สูงอายุวัยตอนต้น (Ego Differentiation and Work-role Preoccupation) 2) เป็นความรู้สึกที่จะมีความสุขหากสามารถยอมรับและพยายามปรับตนให้เหมาะสม เมื่อสภาพร่างกายเสื่อมลงเมื่ออายุเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข (Body Transcendence and Body Preoccupation) 3) ความรู้สึกที่ยอมรับกฎเกณฑ์และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ รวมทั้งยอมรับความตายโดยไม่รู้สึกหวาดวิตกคือ ผู้สูงอายุวัยตอนปลาย (Ego Transcendence and Ego Preoccupation)

2.1.3.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุด้านสังคมวิทยา (Sociological Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึง บทบาทของบุคคล สัมพันธภาพ และการปรับตัวทางสังคม หรือวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนไปจากเดิมในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้มีความสุขในการดำรงชีวิต และเชื่อว่าถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก็จะทำให้สถานภาพของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามไปด้วย นอกจากนี้สถานะของผู้สูงอายุในสังคมจะขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้สูงอายุในสังคมนั้น อีกทั้งผู้สูงอายุยังต้องการบทบาทเดิมจึงเกิดความเครียด ส่งผลให้เกิดการถอนตัวออกจากสังคม อย่างไรก็ตามการจะใช้ชีวิตให้มีความสุขในวัยสูงอายุต้องมีบทบาทและสถานภาพทางสังคมไว้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม แนวคิดทางสังคมวิทยาที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีความต่อเนื่องและทฤษฎีระดับชั้นอายุ (สฤกุล เชนอบรม, 2534: 32 - 37) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) พัฒนาขึ้นมาวิเคราะห์เกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่างๆ ของบุคคล ที่จะช่วยให้มีความสุขพึงพอใจในตนเองและมีแรงจูงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับบุคคล โดยมีกิจกรรมเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาบุคคลโดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอเป็นการทดแทนบทบาทที่ต้องสูญเสียไป และการที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และมีความสุขพึงพอใจในชีวิตได้นั้น จะต้องเป็นบทบาทหรือกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น งานอดิเรก การเป็นสมาชิกชมรมหรือสมาคม เป็นต้น

2) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) อธิบายเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ คือ การที่ผู้สูงอายุจะมีความสุขในช่วงท้ายของชีวิตนั้น เป็นผลมาจากบุคลิกภาพและรูปแบบของการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลในอดีต ซึ่งเชื่อว่าผู้สูงอายุจะพยายามหาบทบาทใหม่มาแทนบทบาทเดิมที่สูญเสียไป ตลอดจนพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ อยู่เสมอ จึงกล่าวได้ว่าการปรับตัวของผู้สูงอายุจะดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ผ่านมา และปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาททางสังคมคือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุที่เข้ามาแทนบทบาทเดิมที่สูญเสียไป นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงศักยภาพของตนเอง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขพึงพอใจในชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3) ทฤษฎีระดับชั้นอายุ (Age Stratification Theory) อธิบายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงอายุที่แตกต่างกัน โดยมีอายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดบทบาท สิทธิและหน้าที่ เป็นต้น และจะมีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงอายุ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของผู้ดูแล

2.2.1 ความหมายของการดูแล

การดูแลผู้สูงอายุ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนรวมทั้งการเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ (อาพร สุขสวัสดิ์, 2534: 26) และเป็นการส่งเสริมสุขภาพอนามัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจแก่ผู้สูงอายุ โดยครอบครัวมีหน้าที่รับผิดชอบช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น บิดามารดามีหน้าที่ดูแลบุตรหลาน สามีภรรยาจะรับผิดชอบดูแลความสุข ความสบาย ประกายหรือกัน ในทำนองเดียวกันเมื่อบิดามารดาแก่ชราบุตรหลานก็มีหน้าที่คอยปรนนิบัติดูแล ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการดูแลที่บ้าน (Primary Caregiver) ต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุด้วย ถือว่าเป็นภาระที่ยาวนานและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งการดูแลจะต้องมีความเข้าใจ ตั้งใจและมีทักษะความชำนาญในการดูแล สามารถวางแผนการช่วยเหลือได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามได้มีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับผู้ดูแล (Caregiver) ว่าหมายถึง บุคคลที่ผู้สูงอายุเห็นว่ามีความสำคัญ อีกทั้งสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้ทั้งทางกายและทางจิตใจที่อาจเกิดจากสภาวะความเจ็บปวดขึ้น โดยที่บุคคลดังกล่าวจะให้การดูแลโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ (อาพร สุขสวัสดิ์, 2534: 37) เนื่องจากเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของบุคคลในครอบครัว อย่างไรก็ตามในกรณีที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรหรือไม่ได้พักอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับบุตรหลาน พี่น้องหรือบุตรบุญธรรมจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้สูงอายุ ในการช่วยเหลือกิจกรรม การดูแลต่างๆ รวมทั้งให้การสนับสนุนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเป็นประจำ

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการดูแล

บทบาท หมายถึง แนวทางที่บุคคลพึงกระทำหรือพฤติกรรมปฏิบัติเมื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ ตามความคาดหวัง (Expectation), เกณฑ์ปกติ (Norm), ข้อห้าม (Taboos), ความรับผิดชอบ (Responsibilities) และลักษณะอื่นๆ ที่สังคมกำหนดไว้สำหรับตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย ได้อย่างถูกต้อง ตามระเบียบของสถาบัน (ดวงรัตน์ สุขปุระณะ, 2547: 32; นวรัตน์ สุวรรณพ้อง, 2524: 17) คล้ายกับการแสดงละครตาม “บท” ที่กำหนด นั่นคือ สถานภาพและบรรทัดฐานนั่นเอง บุคคลในสังคมได้ถูกกำหนดจากความคาดหวังของบุคคลอื่นให้แสดงตามสถานภาพของตนในขณะนั้น ส่งผลให้แต่ละคนจึงมีสถานภาพมากมายที่แสดงถึงฐานะหรือตำแหน่ง และเป็นเครื่องหมายกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้นๆ ว่า บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหรือฐานะนั้น จะมีการกิจหน้าที่อย่างไรบ้าง ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้น สิ่งที่จะเกิดควบคู่ขึ้นมาด้วยคือบทบาท เพราะทุกตำแหน่งจะต้องมี

บทบาทกำกับ ในขณะที่บรรทัดฐานคือการแสดงบทบาทหนึ่งๆ ที่อาจจะไม่ตอบสนองต่อความคาดหวังของบุคคลอื่น นอกจากสถานภาพและบรรทัดฐานแล้ว ตัวตน (Self) หรือการรับรู้ของบุคคลยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการกำหนดบทบาทของบุคคล ดังนั้น บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริงเกิดจากบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและตามการรับรู้ของตนเอง อย่างไรก็ตามทฤษฎีโครงสร้างให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางโครงสร้างสังคม (สถานภาพและบรรทัดฐาน) มากกว่าปัจจัยการรับรู้ของตนเอง (จางค์ อติวัฒน์สินธุ์ และคณะ, 2532: 45-46) นอกจากนี้ บทบาทที่อธิบายได้จากการแสดงพฤติกรรมหรือความคิดเห็นของแต่ละบุคคล บทบาทจะแตกต่างกันหรือเหมือนกันขึ้นอยู่กับสถานภาพและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้น นั่นคือถ้าสถานภาพหรือตำแหน่งเปลี่ยนแปลงจะทำให้บทบาทเปลี่ยนแปลงตาม (Turner, 2002: 233) ทำให้บุคคลหนึ่งจะมีบทบาทมากกว่า 1 บทบาทเช่น บุตรเมื่อกำเนิดขึ้นมาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มีอาชีพสามารถหาเลี้ยงตนเองได้แล้ว และต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุด้วยความกตัญญู ตามวัฒนธรรมประเพณีไทยที่ยึดถือปฏิบัติกันมา

สมาชิกในครอบครัวจะมีบทบาทตามสถานภาพในครอบครัวของตน เป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกันทางเครือญาติ (Kinship Relationship) ดังนั้นการแสดงบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวประกอบด้วย ผู้ครองบทบาทหมายถึงผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว คู่บทบาทหมายถึงผู้สูงอายุ การที่จะเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับทั้ง 2 บทบาทที่จะต้องมีการเรียนรู้ว่าสังคมต้องการให้แสดงบทบาทอย่างไร และต้องแสดงให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังและตามความสามารถของตนด้วย (ถวิล ธาราโกชน, 2532: 41) นอกจากนั้นวัฒนธรรมไทยถือว่า บิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณสูงสุด เมื่อบุตรเติบโตเป็นผู้ใหญ่และสามารถหาเลี้ยงชีพเองได้แล้ว มีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและเป็นมงคลชีวิตประการหนึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา เรื่องทศ 6 ที่ถือว่า บิดามารดาเป็นทิศเบื้องสูงควรดูแลเมื่อท่านแก่ชรา โดยบุตรไม่ว่าเพศหญิงหรือเพศชายอย่างน้อย 1 คน จะอยู่เพื่อปรนนิบัติดูแล แม้ว่าจะแต่งงานแล้วคู่สมรสก็จะเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกันหรือบริเวณใกล้เคียงกันกับบ้านที่บิดามารดาพักอาศัย ในทางตรงกันข้าม หากบุตรมีฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าก็มักจะพาบิดามารดาอยู่ร่วมในครอบครัว ซึ่งดูจะเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะสังคมชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ขาดระบบการบริการด้านต่างๆ เช่น การบริการด้านสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังมีความลำบาก อันเป็นเหตุให้บิดามารดาต้องอยู่กับครอบครัวของบุตรคนใดคนหนึ่ง ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามความรู้สึกใคร่ผูกพันระหว่างบิดามารดากับบุตรยังคงมีอยู่ แม้ว่าบุตรจะโตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม ยิ่งเมื่อบิดามารดาเฒ่ามากขึ้นก็ยิ่งใกล้ชิดมากขึ้น เนื่องจากไม่มีความจำเป็นในเรื่องการทำงาน ทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นยิ่ง

ขึ้น อีกทั้งบุตรหลานจะเป็นผู้จัดและแสวงหาทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (อังสนา งามขำ, 2541: 15) ทำให้สามารถแบ่งบทบาทของสมาชิกในครอบครัว เพื่อตอบสนองความต้องการหรือความคาดหวังของผู้สูงอายุ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม (อาพร สุขสวัสดิ์, 2534: 28; พรพจน์ กิ่งแก้ว, 2538: 21) ดังนี้

1) บทบาทการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ โดยการจัดหาและดูแลให้มีความเหมาะสมในด้านต่างๆ ได้แก่ โภชนาการอาหาร สถานที่พักอาศัย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์เครื่องใช้ รวมทั้งด้านสุขภาพอนามัย เมื่อเกิดการเจ็บป่วยและดูแลรักษาพยาบาล ช่วยเหลือเรื่องการเดินทางให้เกิดความสะดวกสบาย และการช่วยเหลือเกี่ยวกับการใช้แรงงานแก่ผู้สูงอายุ

2) บทบาทการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ จิตใจของผู้สูงอายุ ได้แก่ การเคารพนับถือ ยกย่อง ให้เกียรติ ให้กำลังใจ การสนับสนุนการทำงานตามความสามารถ งานอดิเรก การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการให้ได้รับความบันเทิงต่างๆ ตามสมควร

3) บทบาทการดูแลที่ตอบสนองความต้องการทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ การสนับสนุนให้พบญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง และสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในครอบครัว และสังคม ตลอดจนการดูแลให้ได้รับข่าวสารเพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน

4) บทบาทการดูแลที่ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การช่วยเหลือทางการเงิน ด้านค่าใช้จ่ายส่วนตัวของผู้สูงอายุ ตลอดจนช่วยควบคุมดูแลธุรกิจหรือผลประโยชน์แทนผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ครอบครัว (Role of Family) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวย่อมมีบทบาทที่แตกต่างกันไป แต่ยึดเหนี่ยวกันไว้ด้วยความรักและความผูกพัน ดังนั้นทุกคนจึงควรรู้จักบทบาทของตัวเองและทำหน้าที่ให้ถูกต้องเหมาะสมและเกื้อหนุนกัน เพื่อให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เข้มแข็ง เป็นกำลังใจให้กันและกัน เกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ส่งผลให้ครอบครัวมีความสุข (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว สำนักส่งเสริมสถาบันครอบครัว, 2556: 6; สายสุรี จิตกุล, 2540: 13-24) บทบาทหน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญ มีดังนี้

1) การเอาใจใส่ดูแลและมีความเอื้ออาทรต่อกัน อาทิระหว่างพ่อแม่กับลูก สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และลูกหลานกับผู้สูงอายุ การเอาใจใส่ครอบคลุมถึงการดูแลสุขภาพซึ่งกันและกัน การดูแลอาหารการกินประจำวัน ความสะอาด การศึกษาของลูก ค่าใช้จ่าย การเดินทาง การคบเพื่อน ทั้งเพศเดียวกันหรือต่างเพศกันของลูก รวมทั้งสภาวะการมีความสุข ความสุขของสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการปรึกษาหารือ เป็นต้น

2) การรู้จักและเข้าใจคนที่เรารัก สามิต้องรู้จักและเข้าใจภรรยาของตน พ่อแม่ต้องเข้าใจและรู้ลักษณะนิสัยของลูก (เช่น รู้ว่าชอบหรือไม่ชอบอะไร มีข้อดีหรือข้อเสียอะไร มีจุดเด่นจุดด้อยอะไร) สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องปรับความรู้สึกระหว่างกัน เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในครอบครัว

3) การเคารพซึ่งกันและกัน ต้องเป็นความเคารพที่มาจากใจโดยแสดงออกทางพฤติกรรม เช่น การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การรับฟังและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การให้ความเกรงใจระหว่างกัน เช่น ลูกเกรงใจพ่อแม่ ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่ก็ต้องเกรงใจลูก เพราะความรู้สึกเกรงใจเป็นสิ่งที่มีความค่า ที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวดีขึ้น

4) การมีความรับผิดชอบ รวมถึงการยอมรับความผิดหรือความชอบ เช่นการไม่มีความรับผิดชอบของพ่อแม่ การเป็นต้นแบบที่ไม่ดี การเพิกเฉยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องของลูก หรือการละเมิดสิทธิกันและกัน ไม่เลืงดูลูกหรือผู้สูงอายุ เหล่านี้แสดงถึงความไม่ถูกต้องและแสดงถึงการไม่มีความรับผิดชอบ

5) ความไว้วางใจต่อกันทั้งทางกายและใจ เป็นรากฐานทำให้สัมพันธ์ภาพที่ดีเกิดขึ้นภายในครอบครัว ช่วยให้สมาชิกภายในครอบครัวมีความสุขปราศจากความเครียดหรือความกลัวและสามารถพึ่งพากันได้ ในทางกลับกันหากครอบครัวไม่มีรากฐานที่ดีในเรื่องความไว้วางใจ บุคลิกภาพของเด็กในครอบครัวนั้นอาจทำให้เป็นคนก้าวร้าว เกือบกดหรือมีปมด้อย จะเห็นได้ว่าความไว้วางใจเป็นเรื่องสำคัญในการเพิ่มความรักความอบอุ่นภายในครอบครัวคือ การสร้างครอบครัวให้มีสายใยรักและความผูกพันทางอารมณ์

6) การให้กำลังใจซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญ เสมือนการให้พลังแก่สมาชิกในครอบครัวให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งอาจแสดงออกทางคำพูดหรือมีท่าทางร่วมด้วย เช่น การชมเชยในการทำสิ่งที่ถูกต้อง การชี้แนะหรือหาทางออกเมื่อครอบครัวมีปัญหา ไม่ดูหรือกล่าวโทษว่าเป็นความผิด

7) การให้อภัยกัน ครอบครัวหนึ่งจะประกอบด้วยสมาชิกหลายคนอาจมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ถ้าเรามีความรักกันก็ต้องรู้จักให้อภัยและยกโทษให้แก่กัน เช่น ถ้าลูกประพฤติตนผิด พ่อแม่ไม่ควรนำความผิดในเรื่องเดิมๆมาว่ากล่าวอีก เพราะเมื่อลูกฟังความผิดของตนในเรื่องเดิมซ้ำๆ ก็จะเกิดความโกรธ ไม่สบายใจ จนอาจนึกว่าพ่อแม่ไม่รักตนเอง

8) การสื่อสารและสื่อภาษานำพาความสุขกันภายในครอบครัว ทั้งในรูปแบบที่ใช้ภาษาท่าทาง ภาษาพูด ภาษาเขียน รวมทั้งการดำเนินด้วย ควรจะใช้คำพูดหรือวาจาในถ้อยคำที่สุภาพน่าฟัง ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างสามีภรรยา หรือพ่อแม่กับลูก

9) การแก้ปัญหาของครอบครัวและการใช้เวลาร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวควรวางเวลาในการอยู่ด้วยกันเพื่อสอบถามชีวิตความเป็นอยู่ ปรึกษาหารือกัน หรืออาจจะมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การไปเที่ยวพักผ่อน การรับประทานอาหาร การเยี่ยมเยียนญาติ พี่น้อง เป็นต้น

10) การปรับตัว ทุกคนจะต้องมีการปรับตัวตามสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวหรือสมาชิกในครอบครัว เพราะสมาชิกจะไม่ได้อยู่ในสถานะนิ่ง (Static) แต่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Dynamic) เช่น เด็กที่เกิดใหม่จะเติบโตจากทารก มีการพัฒนาตามวัยที่เหมาะสม ฉะนั้นพ่อแม่ต้องปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของลูก ดังนั้นจะต้องปรับเปลี่ยนสถานภาพตนเองและฐานะที่ต้องสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงของบุคคลอื่นๆในสังคม

11) การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในครอบครัว การอยู่ร่วมกันในครอบครัว สมาชิกทุกคนจะต้องรู้บทบาทและภาระหน้าที่ในการบริหารครอบครัวให้อยู่อย่างปกติสุข ซึ่งทุกคนจะต้องช่วยเหลือซึ่งกัน และร่วมมือกันในภาระที่ได้รับมอบหมายตามความคาดหวังของตนเอง และสมาชิกในครอบครัว

12) ความใกล้ชิด เป็นการแสดงออกด้วยการสัมผัสทางการกระทำต่อกันในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการกอดกัน โอบกั้น เกี้ยวเข็นกันหรือหอมแก้มกัน เป็นการแสดงถึงความรัก ความอบอุ่นที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ เช่น เมื่อลูกเป็นเด็ก พ่อแม่ก็จะกอดหรือหอม เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความรักและความอบอุ่น ตลอดจนเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้แก่ลูกอีกด้วย

นอกจากนี้ Caffrey (1991) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการได้รับการดูแลของผู้สูงอายุ โดยแบ่งความสามารถของผู้สูงอายุ ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1) ระยะที่ผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ ผู้สูงอายุยังสามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้ โดยผู้สูงอายุจะลดบทบาทการเป็นหัวหน้าครอบครัวและบทบาททางเศรษฐกิจลง อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลด้านจิตใจแทน ได้แก่ การได้รับการเคารพ ยกย่องนับถือ การให้คำปรึกษาและสั่งสอน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาในครอบครัว

2) ระยะที่ผู้สูงอายุมีอายุเพิ่มมากขึ้น ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันจะลดลง โดยผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลเรื่องการจัดหาอาหาร ซักเสื้อผ้า ดูแลทำความสะอาดที่พักอาศัย และการช่วยเหลือปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อไว้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

3) ระยะที่ผู้สูงอายุเจ็บป่วย ผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลในเรื่องการพาไปรักษา การซื้อยาหรือเตรียมยาให้รับประทาน การจัดเตรียมอาหารที่เหมาะสม ตลอดจนดูแลสุขวิทยาส่วนบุคคล เช่น การอาบน้ำ การแต่งตัว การดูแลให้นอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ การดูแลเมื่อมีบาดแผล รวมทั้งการพาไปประกอบพิธีทางศาสนา

จากแนวคิดที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า บทบาทการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว เป็นหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวที่จะต้องดูแลปฏิบัติ โดยให้เป็นไปตามสถานภาพของตน ตามที่สังคมกำหนด ตามความต้องการและความคาดหวังของผู้สูงอายุในครอบครัวทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นทุกคนจึงควรรู้จักบทบาทของตัวเอง ตลอดจนทำหน้าที่ให้ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งให้การช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อให้ครอบครัวเกิดความอบอุ่น เข้มแข็งและเกิดความสุขขึ้นในครอบครัว จะเห็นได้ว่าครอบครัวเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญที่สุดและมีบทบาทอย่างมากในการดูแลผู้สูงอายุ

2.2.3 ประเภทของผู้ดูแล

อภิญา ธรรมแสง เพ็ญญาภา กาลเขว่า และประทีป กาลเขว่า (2554: 13-14) อธิบายเกี่ยวกับการจำแนกประเภทของผู้ดูแล พิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลกับผู้รับการดูแล และระดับความรับผิดชอบในการดูแลดังนี้

2.2.3.1 การจำแนกตามความสัมพันธ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ผู้ดูแลที่ไม่เป็นทางการ (Informal Caregiver) หมายถึง ผู้ดูแลที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้รับการดูแล เช่น สมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อน เป็นต้น ซึ่งเป็นการดูแลที่ไม่หวังค่าจ้างหรือรางวัลเป็นสิ่งที่ตอบแทน

2) ผู้ดูแลอย่างเป็นทางการ (Formal Caregiver) หมายถึง ผู้ดูแลที่ไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้รับการดูแล เช่น พยาบาล ลูกจ้าง หน่วยงานต่างๆ ซึ่งอาจจะได้รับหรือไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าจ้างเป็นค่าตอบแทน จะเป็นไปตามสัญญาข้อตกลง

2.2.3.2 การจำแนกตามระดับความรับผิดชอบ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ผู้ดูแลหลัก (Primary Caregiver) หมายถึง ผู้ที่เป็นหลัก มีหน้าที่ความรับผิดชอบดูแลผู้ป่วยโดยตรงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มากกว่าผู้อื่น

2) ผู้ดูแลรอง (Secondary Caregiver) หมายถึง บุคคลอื่นที่อยู่ในเครือข่ายในการดูแล แต่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมบ้างในบางครั้ง ไม่มีความสม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่อง เช่น การดูแลผู้ป่วยแทนเป็นบางครั้งคราว เมื่อมีความจำเป็นหรือเป็นผู้ช่วยของผู้ดูแลหลัก เท่านั้น

นอกจากนี้ นงลักษณ์ พันชมพู่ (2540: 27 – 28) ได้แบ่งผู้ดูแลตามบทบาทหน้าที่สำคัญออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ผู้ให้การดูแล (Care Providers) หมายถึง ผู้ที่ทำการช่วยเหลือทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ แทนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุไม่สามารถทำกิจกรรมนั้นๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น การอาบน้ำ การป้อนอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย การทำธุระต่างๆ การให้กำลังใจ

แก่ผู้ป่วย แม้กระทั่งการทำงานบ้าน ส่งผลให้ผู้ดูแลประเภทนี้มีบทบาททางสังคมลดลง ขาดโอกาสการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสังคม จนอาจก่อให้เกิดความเครียดจนเป็นปัญหาทางสุขภาพของผู้ดูแลได้

2) ผู้จัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแล (Care Managers) หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานหรือจัดการสิ่งต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้การดูแล อย่างไรก็ตามผู้อำนวยความสะดวกจะมีเวลาในการดูแลทางจิตใจมากกว่าผู้ให้การดูแล แต่จะมีปัญหาสถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายในครอบครัว เนื่องจากการรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

2.3.1 ความหมาย

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานที่เล็กมีความสำคัญที่สุด และยังเป็นสถาบันที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน นอกจากนี้ยังเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอก (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, 2545: 4) ที่มีความผูกพันกันทั้งทางด้านอารมณ์และด้านจิตใจ มีการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจและสังคม และมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต บางครอบครัวอาจมีลักษณะยกเว้นบางประการจากที่กล่าวมา (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2542; ศิริกุล อิศรานุกัย, 2542) ที่สำคัญยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่มีสถาบันครอบครัว เพราะมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันครอบครัว เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่ต้องเจอ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโต จากนั้นแยกครอบครัวออกมาตลอดจนครอบครัวจะให้ชื่อสกุลและตำแหน่ง เป็นเครื่องบอกสถานภาพ บทบาทตลอดจนกำหนดสิทธิหน้าที่ของสมาชิกที่มีต่อตนเองและสังคม รวมทั้งครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่มีความสำคัญต่อสังคมในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานความประพฤติของครอบครัว เพื่อปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ในสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นมาในครอบครัว (สุพัตรา สุภาพ, 2540: 26) ซึ่งพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 กล่าวว่า ผู้ร่วมครัวเรือน หมายถึง สามี ภรรยาและบุตร สอดคล้องกับคำกล่าวของสมาชิกเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย ในเชิงสหวิทยาการ (รุจา ภูไพบูลย์, 2537: 1-4) ดังนี้

- 1) ด้านชีววิทยา ครอบครัวหมายถึง กลุ่มคนที่มีความผูกพันทางสายโลหิต
- 2) ด้านเศรษฐศาสตร์ ครอบครัวหมายถึง กลุ่มบุคคลที่ใช้จ่ายเงินจากงบประมาณเดียวกัน แม้จะอาศัยในสถานที่ต่างกัน

3) ด้านสังคมศาสตร์ ครอบครัวหมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมเคหสถานหรือบ้านเดียวกันซึ่งไม่จำเป็นต้องสืบสายโลหิตเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ ให้ความสนใจในความทุกข์ซึ่งกันและกัน มีความผูกพันกัน มีความรักและความปรารถนาดีต่อกัน

4) ด้านกฎหมาย/นิติศาสตร์ ครอบครัวหมายถึง ครอบครัวที่ชายหญิงจดทะเบียนสมรสกัน อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ครอบคลุมไปถึงบุตรและบุตรบุญธรรม นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบิดา มารดา สามี ภรรยา และบุตรที่มีต่อกัน รวมทั้งการกำหนดสิทธิในการรับมรดกตามกฎหมาย

จะเห็นได้ว่า ครอบครัวหมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์หรือผูกพันกัน ไม่ว่าจะเป็นคนที่มีสายโลหิตเดียวกันหรือไม่ใช่สายโลหิตเดียวกัน อาศัยอยู่ร่วมกันหรือไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกัน แต่เป็นกลุ่มคนที่มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งทางด้านอารมณ์ จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ยังมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อตนเองและสังคม

2.3.2 ลักษณะของครอบครัว

ลักษณะของครอบครัวไทยตั้งแต่โบราณ ถือได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่สร้างความอบอุ่นขึ้นภายในครอบครัว ทั้งนี้เนื่องมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของเราที่ได้รับการอบรมสั่งสอนและสืบทอดต่อกันมา นั่นคือเด็กจะต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ลูกหลานจะต้องมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ค่อยปรากฏในสังคมทางตะวันตก ลักษณะที่สำคัญของครอบครัวไทย มีดังนี้ (ไพฑูรย์ เครือแก้ว, 2518)

1) เป็นครอบครัวขยายหรือครอบครัวใหญ่มากกว่าครอบครัวแบบอื่นๆ โดยเฉพาะในเขตชนบท ประกอบด้วย ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูก หรือพี่น้องของฝ่ายสามี/ภรรยา

2) ให้อำนาจผู้ชายหรือสามีเป็นผู้นำครอบครัว โดยภรรยาต้องใช้นามสกุลของสามี สามีต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและจุนเจือทางด้านเศรษฐกิจ ในปัจจุบันภรรยาเริ่มมีบทบาทมากขึ้น เพราะต้องช่วยกันทำงานหาเงินมาใช้จ่ายทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ให้เกิดอยู่ในภาวะลำบาก

3) ลูกคือโซ่ทองคล้องใจของพ่อแม่ รวมถึง ปู่ย่า ตายาย หรือพี่ ป้า น้ำ อาด้วย จะเห็นว่าผู้ใหญ่ทุกคนจะให้ความสนใจในตัวเด็กอย่างมากเมื่อมีเด็กเล็กในครอบครัว

4) มีความเคารพเชื่อฟังกันตามความอาวุโสของสมาชิกในครอบครัว

5) ลูกผู้ชายได้รับการยกย่องให้เป็นผู้สืบสกุล ดังนั้นจะต้องคอยระวังความประพฤติให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ถ้าความประพฤติไม่ดีก็เหมือนเป็นการทำลายวงศ์ตระกูล

6) ลูกๆ จะต้องแสดงความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดา นั่นคือจะต้องอุปการะเลี้ยงดูเมื่อท่านแก่ชรา ลูกหลานจะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูญาติผู้ใหญ่ของตน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยชรา และขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คนไทยได้รับการสั่งสอนอบรมในเรื่องความกตัญญูตเวที ให้รู้จักช่วยเหลือ อุปการะผู้มีพระคุณ สิ่งนี้เป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งที่สังคมไทยให้การยกย่องยกย่องเป็นอย่างมาก

7) ภรรยา มีบทบาทและอิทธิพลเหนือฝ่ายชายอย่างมากในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา การใช้จ่ายในครอบครัวและการดูแลบ้านเรือน ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ผู้นำครอบครัว

8) ความผูกพันทางสายโลหิต บิดามารดารักและห่วงใยลูกของตนเสมอ แม้ว่าจะแต่งงานมีครอบครัวแล้วก็ตาม ในทำนองเดียวกันญาติพี่น้องจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บิดามารดามักจะอุปการะเลี้ยงดูลูกที่มีสถานภาพโสดตลอดไป ส่วนผู้ที่สมรสที่มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกับครอบครัวเดิม มักจะเลือกอยู่ร่วมบ้านกับครอบครัวฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชาย เพราะเป็นการรับรองว่าจะไม่มีการใช้อำนาจเหนือภรรยาเกินขอบเขต ทั้งนี้ญาติทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีความเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตามจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย ส่งผลให้รูปแบบครอบครัวไทยมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2542) ดังนี้

- 1) ครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย สามี ภรรยาและลูกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
- 2) ครอบครัวคู่สมรสที่ยังไม่มีบุตร
- 3) ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว ที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง อาจเป็นเพราะว่าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เสียชีวิต หย่า แยกทางหรือเพราะไม่ได้แต่งงานกัน
- 4) ครอบครัวบุญธรรม ประกอบด้วย สามี ภรรยาและบุตรบุญธรรม
- 5) ครอบครัวที่แต่งงานใหม่ ประกอบด้วยหญิงชายที่มาอยู่ด้วยกัน โดยฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายเป็นหม้ายหรือหย่าร้างมาก่อน
- 6) ครอบครัวขยาย ประกอบด้วยเครือญาติตั้งแต่ 3 รุ่นวัยขึ้นไป ที่มีความสัมพันธ์กันโดยการเกิดหรือการแต่งงานกันมาอยู่ด้วยกัน

จากแนวคิดที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ารูปแบบของครอบครัวไทยมีความหลากหลายมากขึ้น จากอดีต ซึ่งมีทั้งครอบครัวเดี่ยวที่มีบุตรและไม่มีบุตร ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวขยายรวมทั้งครอบครัวบุญธรรม และลักษณะที่สำคัญของครอบครัวไทยคือ การให้อำนาจผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว มีหน้าที่เลี้ยงดูและจุนเจือทางด้านเศรษฐกิจ ขณะที่ภรรยาจะมีอิทธิพลเหนือฝ่ายชายในเรื่องการเลี้ยงดูบุตรและการดูแลบ้านเรือน โดยสมาชิกต้องมีความเคารพเชื่อฟังตามความอาวุโส อย่างไรก็ตามบิดามารดาจะรักและห่วงใยลูกเสมอไม่ว่าลูกจะแต่งงานแล้วก็ตาม ดังนั้นการแสดง

กตัญญูทศเวทิตาต่อบิดามารดา ด้วยการอุปการะ ช่วยเหลือและเลี้ยงดูท่านเมื่อยามชรา ถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สังคมไทยให้การยกย่องอย่างมาก

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพ

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก เมื่อกำเนิดลูกขึ้นมาย่อมจะเกิดความสัมพันธ์ขึ้นระหว่างพ่อแม่และลูก และความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อบิดามารดาให้กำเนิดบุตรคนที่ 2, 3 และคนอื่นๆ มา สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องจะดีหรือไม่ แนบแน่นเพียงใด ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ภายในครอบครัว ประกอบด้วยความสัมพันธ์พื้นฐานและการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ เพราะหากพ่อแม่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ให้การอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ ความยุติธรรม ตลอดจนสร้างความรักใคร่กลมเกลียวระหว่างพี่น้อง ความสัมพันธ์นั้นย่อมดำเนินไปได้ด้วยดี (สมพงษ์ ฐนัญญา, 2540: 197) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่เกิดขึ้นมีทั้งดีและไม่ดี อันมีมูลเหตุมาจากหลากหลายปัญหาเช่น หากกระบวนการปกครองของหัวหน้าครอบครัวมีแนวทางที่ไม่รัดกุม ย่อมส่งผลให้สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นไปในทิศทางลบ (ศรีทัตติม พานิชพันธ์, 2527: 116) นอกจากนี้ สัมพันธภาพในครอบครัวถูกมองว่าเป็นความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด (Close Relationship) พิจารณาจากระดับความผูกพัน ความสนิทสนม ความไว้วางใจกันและความรับผิดชอบ (นวรรตน์ ศรีรัฐเพชร, 2539: 13)

องค์ประกอบที่จะช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัวให้มั่นคงนั้น ควรประกอบไปด้วย ความอบอุ่นในจิตใจ มีความเมตตาหรือมีความหวังดีต่อกันด้วยความจริงใจ ซึ่งความรัก ความเมตตา ความหวังดีเป็นพลังขับเคลื่อน ตลอดจนประสิทธิภาพของการสื่อสาร ความขัดแย้งภายในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางเพศ ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ และมีหลักคุณธรรมเป็นเสมือนหางเสือที่คอยกำหนดทิศทาง หากครอบครัวมีพลังขับเคลื่อนและหางเสือที่คอยนำทางในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีขึ้นอย่างถาวร (สุริย์ วิภาสประทีป, 2534: 10; พิไลวรรณ มะนะสุทธิ์, 2544: 27) สอดคล้องกับแนวคิดของ เบงท์สัน (Bengtson, 1991; 2001; 2005 อ้างถึงใน หอมหวาน บัวระภา และคณะ, 2550: 33) ได้พัฒนากรอบแนวคิดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกต่างรุ่นวัยในครอบครัวในทุกมิติอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาและอธิบายช่องว่างของปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนแต่ละรุ่นวัยทั้งในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายที่มีคนหลายรุ่นวัยอาศัยอยู่ด้วยกัน ที่ทำให้เกิดความเป็น

ปีกแผ่นของครอบครัวโดยครอบคลุมใน 6 มิติ ได้แก่ โครงสร้างครอบครัว ความรักใคร่ผูกพัน การเกี่ยวข้องและติดต่อสื่อสารกัน การแลกเปลี่ยน บรรทัดฐานครอบครัวและฉันทามติ

1) มิติด้านโครงสร้างครอบครัว (Structure Solidarity or Family Structure) หมายถึงโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ที่ทำให้เกิดแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กันของสมาชิก ในแง่ของจำนวนและคุณลักษณะด้านประชากรของบุตรหลานในครอบครัว รวมถึงระยะห่างระหว่างที่พักอาศัย ซึ่งมีผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์กันของสมาชิก (McChesney & Mangen, 1988)

2) มิติด้านความรักใคร่ผูกพันของสมาชิกในครอบครัว (Effectual Solidarity หรือ Intergenerational Affection) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกในแง่บวกของสมาชิกภายในครอบครัวที่มีต่อกัน ส่งเสริมทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ในครอบครัว

3) มิติการเกี่ยวข้องกันหรือติดต่อสื่อสารกัน (Contact or Association) หมายถึงการพบปะพูดคุยและการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกภายในครอบครัวเป็นการสื่อสารแบบเปิด มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระต่อกัน

4) มิติการแลกเปลี่ยนหรือการทำหน้าที่ระหว่างรุ่นวัย (Intergenerational Exchange or Functional Solidarity) หมายถึง การให้และการรับความช่วยเหลือระหว่างสมาชิกในครอบครัวระหว่างรุ่นวัย สะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว การช่วยเหลือเกื้อกูลกันครอบคลุมถึงการให้สิ่งของ เงิน การบริการและการดูแลให้ความช่วยเหลือกันโดยมิได้คำนึงถึงจำนวนและความถี่ของการให้และการรับ

5) มิติบรรทัดฐานครอบครัว (Familial Norms) หมายถึง มาตรฐานของความประพฤติในการมีปฏิสัมพันธ์กัน และความคาดหวังของครอบครัวเกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว

6) มิติฉันทามติระหว่างรุ่นวัย (Intergenerational Consensus) หมายถึง ระดับความคิดเห็นและทัศนคติในการเห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวในแต่ละเรื่อง ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับด้านการเมือง หรือด้านความเชื่อที่เกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา บรรทัดฐานการแต่งงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ Emile Durkheim (1893) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกันต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) โดยมีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมเป็นตัวแบ่ง (Social Solidarity) นั่นคือ สังคมในอดีตเป็นสังคมที่มีขนาดเล็ก ทุกคนมีวิถีชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน มีความกลมกลืนกันและไม่มีการแบ่งงานกันทำ สังคมสมัยใหม่ (Mechanic Solidarity) ที่มีขนาดใหญ่และมีความหลากหลายมากขึ้นกว่าในอดีต จะมีการแบ่งงานกันทำแต่ละบุคคลจะมีหน้าที่เป็นของตนเองอีกทั้งมีความเป็นอิสระต่อกัน เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการที่ซับซ้อน

ซึ่งจะนำไปสู่การพึงพิงอาศัยเพื่อการอยู่รอดของบุคคลและสังคมได้ ซึ่งความสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว (Weiss, 1974) ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1) ความใกล้ชิดสนิทสนม ทำให้บุคคลมีความรัก รู้สึกอบอุ่น และรู้สึกปลอดภัย เป็นสิ่งที่บุคคลภายในครอบครัวควรมีต่อกัน
- 2) การมีส่วนร่วมในสังคม คือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด ข่าวสาร การชื่นชมซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่น และการมีส่วนร่วมในครอบครัวเดียวกัน
- 3) พฤติกรรมในการดูแลรับผิดชอบ เช่น บิดามารดาดูแลบุตรที่เจ็บป่วย, บุตรดูแลบิดามารดาที่เจ็บป่วยหรือสูงอายุ, ผู้ที่แข็งแรงกว่าดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่า เป็นต้น
- 4) การยอมรับ จะทำให้ผู้ที่ได้รับการยอมรับจะเกิดความมั่นใจ โดยจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นกระทำการต่างๆ ด้วยความเหมาะสม
- 5) การช่วยเหลือ บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันจะมีการช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ในเรื่องต่างๆ

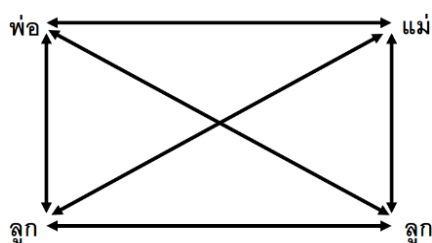
จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัวเป็นสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน ในงานวิจัยนี้หมายถึงบิดามารดากับบุตร มีองค์ประกอบสัมพันธ์ภาพดังนี้ คือ

- 1) การรู้จักและเข้าใจในบทบาทของตนเอง
- 2) การสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกัน
- 3) มีการยอมรับซึ่งกันและกัน
- 4) ไม่มีความขัดแย้งบาดหมางระหว่างกัน
- 5) มีการช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน

ถ้าสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัวเป็นไปตามองค์ประกอบเหล่านี้ ตลอดจนมีความรัก ความเมตตาและมีหลักคุณธรรมในการปฏิบัติต่อกัน จะทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวในทางที่ดี ในทางตรงข้ามหากสัมพันธ์ภาพไม่ดีก็จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นไปในทิศทางไม่ดีเช่นกัน

2.4.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว

ทฤษฎีของ Harvighurst (1962 อ้างถึงใน สมพงษ์ ธนธัญญา, 2540: 25 - 26) อธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้อง รวมทั้ง 3 เข้าด้วยกันมีการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของ Harvighurst

ที่มา : สมพงษ์ ธนธัญญา, 2540: 25.

นอกจากนี้ Crandell (1996 อ้างถึงใน รัชฎาพร ธรรมน้อย, 2548) อธิบายว่า สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นสัมพันธภาพแบบปฐมภูมิ (Primary Relationship) ที่มี 4 องค์ประกอบดังนี้ 1) จำนวนบทบาทของสมาชิกในครอบครัว เช่น พ่อแม่มีหน้าที่ในการอบรม ให้ความรักการดูแลเอาใจใส่ลูก 2) การสื่อสารแบบเปิดที่มีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 3) การมีอารมณ์ความรู้สึกต่อกัน เช่น ความรัก ความเข้าใจ ความคึงถึง ความขัดแย้ง เป็นต้น 4) การถ่ายทอดความรู้สึกต่อกันของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง กล่าวว่า เป็นประสบการณ์การพบเจอเพื่อนคนแรกในสังคมของเด็ก โดยธรรมชาติต้องอาศัยความอดทน ต่อสู้และแข่งขันกัน เสมือนเป็นรูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของมนุษย์ พี่น้องจะปกป้องกันจากฝ่ายตรงข้ามทั้งภายในและภายนอกครอบครัว รวมทั้งเป็นตัวแทนในการพัฒนาความรู้ด้านความจำ ทักษะคิด อารมณ์และสังคมของอีกฝ่ายด้วย นอกจากนี้เมื่อศึกษาในกรณีเด็กที่ถูกทารุณกรรมและถูกทอดทิ้ง พบว่า เด็กที่ถูกทอดทิ้งมีพฤติกรรมเชิงบวกต่อพี่น้องดีกว่าพ่อแม่ โดยที่คนโตจะมีความสัมพันธ์กับพี่น้องและพ่อแม่ดีกว่าพี่น้องคนอื่นๆ อีกทั้งยังพบว่าความแตกต่างของช่วงอายุและลำดับของการเกิดมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง นั่นคือยิ่งอายุห่างกันมากความสัมพันธ์ยิ่งดี เนื่องจากพี่คนโตจะได้รับการยอมรับและพฤติกรรมเชิงบวกจากน้องๆ มากกว่าพี่น้องคนอื่นๆ อย่างไรก็ตามขนาดของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับปฏิริยาระหว่างพี่น้อง ครอบครัวขนาดใหญ่มีปฏิสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

มากกว่าครอบครัวขนาดเล็กทั้งในเรื่องของการกระทำและคำพูด (กฤตยา แสงวงเจริญ และคณะ, 2545: 6-7)

จากทฤษฎีสัมพันธภาพในครอบครัว สรุปได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ทางปฏิสัมพันธ์ที่เกิดจากการกระทำร่วมกันระหว่างบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ จำนวนบทบาท การสื่อสารแบบเปิด ความรู้สึกและการถ่ายทอดความรู้สึกต่อกัน โดยผลลัพธ์ที่ได้จากสัมพันธภาพในครอบครัวที่เกิดขึ้นด้วย โดยเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากความใกล้ชิดกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว บิดามารดากับบุตร พี่กับน้อง ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกัน มีการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน ในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องเหมือนเป็นการพบเจอเพื่อนคนแรกในสังคม ที่ถือว่าเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคมของมนุษย์ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์และขนาดของครอบครัว

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเกื้อหนุนทางสังคม

2.5.1 ความหมาย

การเกื้อหนุนทางสังคม (Social Support) เป็นระบบที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งในสิ่งที่จริงเชิงเนื้อหา โครงสร้างและองค์ประกอบ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, เล็กสมบัติ และภavana พัฒนศิริ, 2544: 7) โดยมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีจุดหมายระหว่างบุคคลหนึ่งไปอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ประกอบด้วยถ่ายทอดความรู้สึกดีๆ ความรักใคร่ผูกพันกัน การช่วยเหลือกัน รวมทั้งการยอมรับและเห็นด้วยกับพฤติกรรมของบุคคลอื่น ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหรือมากกว่า (Kahn, 1979) ทั้งนี้แต่ละคนจะมีเอกลักษณ์ทางสังคมที่แตกต่างกัน สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญและมีความใกล้ชิดกับบุคคลมากที่สุด การที่บุคคลในครอบครัวได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกภายในครอบครัวจึงถือว่าเป็นการเกื้อหนุนของครอบครัวและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเกื้อหนุนทางสังคมที่แสดงออกถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ อาทิเช่น การช่วยเหลือด้านสิ่งของและบริการ ด้านอารมณ์ และการให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรัก การดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนการเกื้อหนุนทางด้านจิตใจที่อาจเกิดขึ้นจากบุคคลหรือกลุ่มคนทั้งภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนนักเรียน ครู ส่งผลให้ผู้รับแสดงออกให้เห็นทางพฤติกรรมหรือปฏิบัติไปในทางที่ผู้รับต้องการ (อริยญา ลำพูนทรา, 2548: 20) ดังนั้นการเกื้อหนุนจากสังคมและจากครอบครัว จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีการช่วยเหลือทางด้านวัตถุและการยอมรับในพฤติกรรมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการเกื้อหนุนของครอบครัวจะให้การช่วยเหลือ ดูแลรักษา การสนับสนุนทางด้านสังคม อารมณ์ จิตใจและเศรษฐกิจ

ได้ดีกว่าสถาบันอื่นๆ จะเห็นได้ว่าครอบครัวเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมลำดับแรกที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเพียงแค่มีความรัก ความเข้าใจซึ่งกันและกันก็จะทำให้บุคคลในครอบครัวเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัย ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม

2.5.2 ประเภทของการเกื้อหนุนทางสังคม

จากการศึกษา ทำให้สามารถแบ่งการเกื้อหนุนทางสังคมออกเป็น 4 ประเภท (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, เล็ก สมบัติ และภาวนา พัฒนศรี, 2544: 7-8) ดังนี้

1) การเกื้อหนุนด้านอารมณ์ (Emotional Support) หมายถึง ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ การดูแลเอาใจใส่ การให้กำลังใจและความรู้สึกผูกพันต่อกัน โดยผู้สูงอายุจะได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่ การยกย่องและเห็นคุณค่า การได้รับความเคารพและทักทายจากผู้อื่น

2) การเกื้อหนุนด้านการประเมินเปรียบเทียบ (Appraisal Support) หมายถึง การแสดงความรู้สึกสะท้อนกลับ การยอมรับพฤติกรรมของผู้อื่นแล้วนำมาเปรียบเทียบกับตัวเอง ซึ่งผู้สูงอายุมักเปรียบเทียบตัวเองกับบุคคลอื่นในสังคม โดยพิจารณาจากการได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม และมีความรู้สึกรับรู้ในการเป็นเจ้าของร่วมกับบุคคลอื่น

3) การเกื้อหนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Support) หมายถึง การให้ข้อมูล การซักถามหรือการให้คำปรึกษา นั่นคือผู้สูงอายุจะได้รับการช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน

4) การเกื้อหนุนด้านสิ่งของหรือบริการ (Instrumental Support) หมายถึง พฤติกรรมการช่วยเหลือทั้งในเรื่องของวัตถุ สิ่งของ เวลา เงินหรือแรงงาน เพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยผู้สูงอายุจะได้รับความช่วยเหลือด้านสิ่งของ เงินทอง ทำให้ช่วยบรรเทาปัญหาและวิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ Weiss (1974) ได้แบ่งแนวทางการเกื้อหนุนทางสังคม ออกเป็น 5 ด้าน คือ

1) การได้รับความรักความใกล้ชิดผูกพันสนิทสนม (Attachment) เช่น การได้รับการจัดหาให้ การรักใคร่และสนิทสนม ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย มั่นคง ช่วยทำให้ไม่รู้สึกอ้างว้างและโดดเดี่ยว

2) การมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Social Integration) ทำให้มีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น เช่น การได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกของกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ถ้าขาดการเกื้อหนุนประเภทนี้จะทำให้บุคคลรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการดำรงชีวิต

3) การมีโอกาสดูช่วยเหลือผู้อื่น (Opportunity of Nurturance) การมีโอกาสดูให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นให้มีความสุข จะส่งผลให้รู้สึกว่าคุณค่า เป็นที่ต้องการของบุคคลอื่น และสามารถเป็นที่พึ่งของบุคคลอื่นได้ เช่น การได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนด้านต่างๆ จากบุคคลอื่น

4) การรับรู้ถึงค่าความมีคุณค่าในตนเอง (Reassurance of Worth) การกระทำของบุคคลที่แสดงออกจนได้รับการยอมรับ ยกย่องในความสามารถและคุณค่าในตัวเอง นั่นคือการเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่น และเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นได้ ถ้าไม่มีการสนับสนุนประเภทนี้จะทำให้รู้สึกว่าคุณค่าต่ำ

5) การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ (Obtaining of Assistance/Guidance) เช่น การได้รับข่าวสารข้อมูล ชี้แนะและให้กำลังใจ การได้รับความช่วยเหลือในด้านวัตถุสิ่งของต่างๆ รวมทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึก ถ้าขาดการเกื้อหนุนประเภทนี้จะทำให้บุคคลรู้สึกท้อแท้หรือผิดหวัง

อย่างไรก็ตาม บุคคลแต่ละคนมีความต้องการการเกื้อหนุนทางสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้ได้รับแรงสนับสนุนย่อมแตกต่างกันด้วย สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อแรงสนับสนุนทางสังคมมี 2 ประการ (ดริกา ชารบัสวอร์ค, 2542: 29-30) ดังนี้

1) คุณสมบัติส่วนบุคคล

(1) อายุ พบว่า วัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 18 – 35 ปี จะมีขนาดเครือข่ายทางสังคมใหญ่และจะคงที่เมื่ออายุ 35 – 55 ปี จากนั้นจะลดลงเรื่อยๆ เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเกษียณอายุ การย้ายถิ่นอาศัย และการเสียชีวิตของคนใกล้ชิด ดังนั้นการติดต่อทางสังคมและโอกาสได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมก็จะลดลงตามไปด้วย

(2) เพศ พบว่า เพศหญิงจะมีเครือข่ายทางสังคมใหญ่และได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมมากกว่าเพศชาย

(3) สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ พบว่า บุคคลที่สมรสแล้วจะได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมทั้งขนาดและปริมาณมากกว่าบุคคลโสด นอกจากนั้นยังพบว่าผู้หญิงที่มีสถานภาพสมรสและมีสถานภาพทางสังคมระดับปานกลาง จะได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมมากกว่าผู้หญิงที่สมรสแล้วแต่มีสถานภาพทางสังคมระดับต่ำกว่า รวมทั้งวัยผู้ใหญ่เพศหญิงตอนปลายที่มีสถานภาพสมรสจะได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมมากกว่าสถานภาพอื่นๆ สำหรับทางการศึกษา พบว่าผู้หญิงที่มีการศึกษาสูงมักจะมีความรู้สึกโดดเดี่ยวและได้รับการเกื้อหนุนน้อยกว่าผู้หญิงที่มีการศึกษาปานกลางหรือต่ำ ทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าครอบครัวที่มีรายได้แตกต่างกันส่งผลให้การเกื้อหนุนทางสังคมที่แตกต่างกันด้วย

2) สถานการณ์

การดำรงชีวิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเกื้อหนุนทางสังคม เช่น การตั้งครุฑ โดยเฉพาะช่วงแรกที่เกิดภาวะวิกฤตเมื่อเข้าสู่การมีสถานะเป็นมารดา ในระยะนี้จะได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมอย่างมากจากญาติ เพื่อนและบุคคลอื่น เพื่อให้มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ในทางตรงกันข้ามหากเป็นสถานการณ์ที่บุคคลอยู่ในสภาวะสูญเสีย เช่น สูญเสียบทบาททางสังคมหรือตำแหน่งหน้าที่การงาน จะทำให้ได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมลดลง จะเห็นได้ว่าสถานการณ์มีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมที่แตกต่างกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับประเภทการเกื้อหนุนทางสังคม จะแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือการเกื้อหนุนด้านอารมณ์ การเกื้อหนุนด้านสิ่งของหรือบริการ การเกื้อหนุนด้านข้อมูลข่าวสาร และการมีคุณค่าในตัวเอง สิ่งที่ทำให้บุคคลมีความต้องการการเกื้อหนุนต่างกัน ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยแรงสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ สถานการณ์

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุทัยทิพย์ รักษรรยาบรรณ (2549: 253 - 261) ได้ทำการศึกษาเรื่องการเกื้อหนุนของครอบครัวต่อผู้สูงอายุ ใช้ข้อมูลจากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2545 ตัวอย่างคือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 24,825 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Two-Stage Sampling และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคำนวณจำนวนและร้อยละ การวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross-tabulation) และการถดถอยพหุคูณลอจิสติก (Logistic Regression) ด้วยการถ่วงน้ำหนัก ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด ร้อยละ 82 รองลงมาคือ ด้านอาหารและการดูแลชีวิตประจำวัน ร้อยละ 77 และด้านของใช้น้อยที่สุด ร้อยละ 56 บุตรเป็นบุคคลที่ให้การเกื้อหนุนมากที่สุด รองลงมาคือคู่สมรส โดยส่วนใหญ่ผู้ให้การเกื้อหนุนทุกประเภทอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับผู้สูงอายุ ยกเว้นการเกื้อหนุนทางการเงินมีสัดส่วนใกล้เคียงกันทั้งที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันและนอกครัวเรือน นอกจากนี้ ส่วนใหญ่บุตรสาวจะดูแลเรื่องอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดำรงชีวิตประจำวัน ในขณะที่บุตรชายจะให้การสนับสนุนด้านการเงินเป็นหลัก และยังพบว่าผู้สูงอายุที่เป็นโสด ผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตร และผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว เป็นกลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือน้อยกว่าสถานภาพสมรสแบบอื่น ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูง มีการทำงาน และรายได้สูง ส่งผลให้ได้รับความเกื้อหนุนลดลง เพราะสามารถพึ่งพาตนเองได้ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุ ทั้งด้านการเงิน อาหาร ของใช้และการดูแล

ชีวิตประจำวัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ อายุและเพศของผู้สูงอายุ สถานภาพสมรส ที่อยู่อาศัย การศึกษา การทำงาน รายได้ จำนวนบุตร การอยู่อาศัยและภาวะทุพพลภาพ แต่อย่างไรก็ตาม มากกว่านั้นเกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุ รู้สึกว่าไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่จากบุคคลในครัวเรือน ควรได้รับการส่งเสริมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม นั่นคือการเกื้อหนุนทางด้านอารมณ์และจิตใจ

จากการศึกษาเชิงปรากฏการณ์เชิงวิทยา (ธีราพร โสดาบรรล, 2546: 181-186) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมสร้างเสริมตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ จังหวัดภูเก็ต ตัวอย่างคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 9 คน คือ กลุ่มไทยจีน กลุ่มไทยพุทธและกลุ่มไทยมุสลิม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการบันทึกภาคสนาม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีของโคเลียซซี่ (Coliazzzi, 1978) ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มไทยพุทธและกลุ่มไทยมุสลิม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 75 - 79 ปี ส่วนกลุ่มไทยจีนมีอายุระหว่าง 80 - 84 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นหม้าย มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดภูเก็ตมากกว่า 50 ปี และมีการศึกษาสูงสุด ป.1 - ป.5 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน รองลงมาคือทำอาชีพค้าขาย ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 4,500 บาท รายได้และการช่วยเหลือหลักมาจากบุตร ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบุตร สำหรับการดูแลตนเอง ใช้วิธีต่างๆ เพื่อส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง เกิดความสบายใจ แบ่งออกเป็น 11 ด้าน คือ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพ เช่น การดูแลร่างกายตนเองเป็นประจำหรือการตรวจสุขภาพเป็นประจำ 2) ด้านการใช้สมุนไพร เช่น การเลือกใช้ ใช้ศึกษาวิธีการใช้และผลของการใช้สมุนไพร 3) ด้านการดูแลสุขภาพทางจิตและการจัดการความเครียด 4) ด้านการทำงาน เช่น จำนวนชั่วโมงทำงานที่เหมาะสม ผลจากการทำงานที่ส่งผลถึงสุขภาพ 5) ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างสรรค์สังคม รักษาสิ่งแวดล้อม 6) ด้านนันทนาการ คือการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม การท่องเที่ยว 7) ด้านความปลอดภัย เช่นการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกที่พักอาศัย 8) ด้านการหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติดให้โทษ เช่น สุรา บุหรี่ ยาเสพติด 9) ด้านการพักผ่อน ด้วยการพักผ่อนที่เพียงพอและลักษณะการพักผ่อน 10) ด้านนิสัยในการบริโภค เช่น การเลือกอาหารที่ดี มีประโยชน์ วิธีการประกอบอาหาร 11) ด้านการออกกำลังกาย ด้วยการเลือกวิธีที่เหมาะสม ความถี่ และหลักการในการออกกำลังกาย ที่ส่งผลดีต่อสุขภาพ นอกจากนี้พบว่าผู้สูงอายุทำงานเฉลี่ย 6.18 ชั่วโมงต่อวัน และพักผ่อนนอนกลางวัน 1 - 2 ชั่วโมง นอนเวลากลางคืนเฉลี่ย 5 ½ - 9 ½ ชั่วโมง และมักจะนอนหลังจากรับประทานอาหาร ส่วนใหญ่จะออกกำลังกายโดยวิธีการเดิน 3-5 กิโลเมตร เป็นระยะเวลา ½ - 2 ชั่วโมงต่อวัน สำหรับปัญหาสุขภาพด้านร่างกาย ส่วนใหญ่เป็นโรคเบาหวาน การปวดศีรษะ รู้สึกว่าไม่ค่อยสบาย ส่วนปัญหาทางด้านสุขภาพด้านจิตใจคือ ห่อใจในลูกหลาน ทำ

ให้ผู้สูงอายุเองเกิดความไม่สบายใจ นอกจากนี้พบว่าผู้สูงอายุทั้งสามวัฒนธรรมไม่มีปัญหาในการดูแลสุขภาพ เนื่องจากมีวิธีการเสริมสร้างสุขภาพตามที่กล่าวมา

Cicirelli, 1981 (อ้างถึงใน พรพจน์ กิ่งแก้ว, 2538: 35) ศึกษาเรื่อง บทบาทของบุตรวัยผู้ใหญ่ในการช่วยเหลือบิดามารดาวัยสูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบลักษณะทางประชากรของบุตร บิดามารดาที่อาศัยในเมืองเดียวกัน และทัศนคติ ความสัมพันธ์ ความรู้สึก รวมทั้งพฤติกรรมของบุตรที่มีต่อบิดามารดา เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ตัวอย่างคือ บุตรที่บิดามารดาอาศัยชีวิตอยู่อย่างน้อย 1 คน อาศัยอยู่ในเมืองลาฟาแยต รัฐอินเดียนา จำนวน 164 คน ผลการศึกษาพบว่า บุตรมีทัศนคติต่อบิดามารดาในทางบวก ทำให้มีความขัดแย้งกันน้อย และความต้องการจากความช่วยเหลือมีน้อยเช่นกัน เนื่องจากปัจจุบันบิดามารดาช่วยเหลือตนเองได้ จึงต้องการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด อย่างไรก็ตามบุตรยังคงรู้สึกว่าเป็นความผูกพันที่จะต้องช่วยเหลือบิดามารดาต่อไป โดยการให้กำลังใจ การให้ที่อยู่อาศัย การให้ข่าวสารราชการ การช่วยทำงานบ้าน การบริการรับ – ส่ง และพฤติกรรมความรักใคร่ ความผูกพันที่แสดงออก นั่นคือการไปเยี่ยมและพูดคุยทางโทรศัพท์อย่างน้อยทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ยังพบว่าความรักใคร่ผูกพันของบุตรต่อบิดามารดามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมรักใคร่ผูกพันที่แสดงออกต่อกัน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการที่บิดามารดาต้องพึ่งพาบุตร ซึ่งความรักใคร่ผูกพันกับบิดามารดาและการช่วยเหลือในอนาคตรมีความสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมรักใคร่ผูกพันในปัจจุบัน

ถิราพร ศุภสิริวุฒิ (2548) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านลักษณะทางจิตใจ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านชีวสังคม ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลเกื้อหนุนบุพการีสูงอายุของบุตร ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มเขต ตัวอย่างเป็นเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 30 – 50 ปี ที่อาศัยอยู่กับบิดาและ/หรือมารดาที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 280 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถามและสถิติที่ใช้ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-moment Correlation) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two Way Analysis of Variance) ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนในการดูแลเกื้อหนุนบุพการีสูงอายุ คำนิยมในเรื่องกตัญญูกตเวที ตัวแบบจากบิดามารดาและจากสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดูแลเกื้อหนุนบุพการีสูงอายุ โดยการรับรู้ความสามารถของตนในการดูแลเกื้อหนุนบุพการีสูงอายุเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุด ซึ่งบุตรที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมการดูแลเกื้อหนุนบุพการีสูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ บุตรเพศหญิงมีพฤติกรรมการเกื้อหนุนมากกว่าบุตรเพศชาย บุตรที่มีระดับการศึกษาและรายได้ที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการดูแลเกื้อหนุนบุพการีสูงอายุไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยัง

พบว่าบุตรที่มีค่านิยมในเรื่องความกตัญญูทวดเวที การรับรู้ความสามารถของตนในการดูแลเกื้อหนุน
บุพการีสูงอายุ การได้รับตัวแบบจากบิดามารดา และการได้รับตัวแบบจากสื่อมวลชนสูงจะมี
พฤติกรรมการดูแลเกื้อหนุนบุพการีสูงอายุมากกว่าบุตรที่ไม่มีมีลักษณะดังกล่าว

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของประชากร 3 วัย ในประเทศไทย (สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์, เกื้อ
วงศ์บุญสิน, วิพรรณ ประจวบเหมาะ และรุฟโฟโล, 2536: 77-78) ตัวอย่างคือข้าราชการและ
พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 1,154 คน โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบแผนและปัจจัยที่มี
ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของประชากร 3 วัย คือบิดามารดา บุตร และหลาน ผลการศึกษาพบว่า
ผู้ตอบส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์สนิทสนมกับบิดามารดา และมากกว่าครึ่งหนึ่งประเมินว่ามีการ
พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างตนเองกับบิดามารดาเข้าใจกันอยู่ในเกณฑ์ดีทั้งคู่ แม้ว่าจะมี
ความคิดเห็นหรือค่านิยมเกี่ยวกับชีวิตแตกต่างกันบ้าง ในเรื่องช่องว่างระหว่างวัย พบว่า ร้อยละ 34
ของผู้ตอบไม่รู้สึกรู้ว่ามีช่องว่างระหว่างตนเองกับบิดามารดาเลย และร้อยละ 39.9 ของผู้ตอบรู้สึก
ว่าไม่มีช่องว่างระหว่างตนเองกับบุตรเลย สำหรับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตอบ
กับบิดามารดา คือ เพศ อายุ การศึกษา สถานที่เกิด และที่อยู่อาศัยของมารดา มีความสัมพันธ์อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติกับความสัมพันธ์ของผู้ตอบกับบิดามารดา แต่ปัญหาช่องว่างระหว่างวัยมี
เพียงอายุและการศึกษาของผู้ตอบเท่านั้นที่ส่งผลกระทบ อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบส่วนใหญ่จะไปเยี่ยม
เยือนบิดามารดาด้วยตนเอง รองลงมาคือการติดต่อทางโทรศัพท์ โดยผู้ตอบเพศหญิงมีการติดต่อ
บิดามารดามากกว่าผู้ตอบเพศชาย และผู้ตอบที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไปมีความพึงพอใจอย่างมาก
ในความถี่ของการติดต่อกับบิดามารดา สำหรับการช่วยเหลือและสนับสนุน หากเป็นเรื่องส่วนตัว
และปัญหาการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญส่วนใหญ่จะพึ่งพาผู้สมรส แต่หากพึ่งพาเรื่องการเงินส่วนใหญ่
จะพึ่งพาพี่น้อง สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาช่วยเหลืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
คือเพศ การศึกษา และสถานที่เกิดของผู้ตอบ นอกจากนี้ในเรื่องทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับ
ครอบครัว ผู้ตอบส่วนใหญ่คิดว่าบุตรควรจะได้รับผิชอบต่อบิดามารดาที่สูงอายุ โดยผู้ตอบเพศหญิง
ต้องการให้บุตรมาดูแลตนเมื่อสูงอายุหรือต้องนอนรักษาพยาบาลเป็นเวลานาน ในทางตรงกันข้าม
ผู้ตอบเพศชายต้องการให้คู่สมรสเป็นผู้ดูแล

จากการศึกษาเรื่อง ครอบครัวอุปถัมภ์กับขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุและของบุตร (นภาพร
ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2535: 14-16) ทำการวิจัยโดยใช้ข้อมูลจาก
โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ.
2529 ซึ่งเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ จำนวน 3,252 ราย การวิเคราะห์แสดงให้เห็น
ความสำคัญของขั้นตอนชีวิตของบิดามารดาและบุตรในการทำให้เกิดความเข้าใจถึงระบบเกื้อหนุน
ผู้สูงอายุในประเทศกำลังพัฒนา วัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนชีวิตของ

ผู้สูงอายุไทยกับบุตรของผู้สูงอายุ และศึกษาระบบครอบครัวอุปถัมภ์ผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรืออยู่กับคู่สมรสอยู่ในระดับต่ำ แต่สัดส่วนที่อยู่กับบุตรอย่างน้อย 1 คนจะอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในเอเชีย ในทางตรงข้ามกับกลุ่มประเทศตะวันตก ผู้สูงอายุจะอยู่ตามลำพังคนเดียวในบ้านของตน สำหรับการศึกษาว่าการอยู่กับบุตรไม่เพียงว่าจะเป็นบุตรที่ให้กำเนิด บุตรเลี้ยงหรือบุตรบุญธรรม เนื่องจากไม่มีเหตุผลที่เชื่อว่าแบบแผนการอยู่กับบุตรจะแตกต่างกันตามกลุ่มบุตร นอกจากนี้ความคาดหวังของการอยู่ร่วมกันและการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนระหว่างผู้สูงอายุและบุตร ในบางกรณีจะแปรผันตามเพศ และ/หรือ ลำดับที่ของบุตร และบุตรที่มีสถานภาพโสดมีแนวโน้มที่จะอยู่อาศัยกับบิดามารดาสูงอายุมากกว่าบุตรที่สมรสแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาเกี่ยวกับการสร้างครัวเรือนหลังสมรส โดยมักจะสร้างบ้านอยู่ใกล้ๆ หรือในอาณาเขตเดียวกับบ้านของบิดามารดา เหลือเพียงบุตรคนสุดท้ายที่สมรสแล้วจะอยู่กับบิดามารดาตลอดไป สำหรับการให้อาหาร และ/หรือ เสื้อผ้าแก่บิดามารดาสูงอายุจะมาจากบุตรสมรสที่ไม่ได้อาศัยกับบิดามารดาสูงกว่าบุตรที่โสด และบุตรที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันมากกว่าบุตรที่อยู่ห่างไกล ในทางตรงกันข้ามการเกื้อหนุนด้านการเงินมักจะมาจากบุตรที่อยู่ไกลและบุตรที่โสดมากกว่าบุตรที่อยู่ใกล้และสมรสแล้ว อย่างไรก็ตามบุตรสาวจะให้อาหาร เสื้อผ้าหรือเงินแก่บิดามารดาสูงกว่าบุตรชาย การพักหรือไม่พักอาศัยอยู่กับบุตรของผู้เป็นผู้สูงอายุไม่ว่าจะเพศชายหรือเพศหญิง มีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนทางด้านอาหาร และ/หรือ เสื้อผ้ามากกว่าด้านการเงิน นอกจากนี้เมื่อทำการพิจารณาเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป พบว่า ร้อยละ 30 อยู่กับคู่สมรส (เพศชาย ร้อยละ 56, เพศหญิง ร้อยละ 13) มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพไม่ดีมากถึงร้อยละ 50 โดยมีปัญหาทางด้านการเดิน การมองเห็นและการได้ยิน (ร้อยละ 65, ร้อยละ 64 และร้อยละ 36 ตามลำดับ) ซึ่งปัญหาทางสุขภาพจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆตามอายุที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 76.9 พักอาศัยอยู่กับบุตร (เพศชาย ร้อยละ 68.6 เพศหญิง ร้อยละ 74.5) ร้อยละ 6.7 พักอาศัยอยู่กับคู่สมรส (เพศชาย ร้อยละ 11.6, เพศหญิง ร้อยละ 2.6) และร้อยละ 4.3 พักอาศัยอยู่คนเดียว (เพศชาย ร้อยละ 4.1, เพศหญิง 7.6) มากไปกว่านั้นบิดามารดาสูงอายุกว่าร้อยละ 83 อยู่กับบุตรคนใดก็ได้ (เพศชาย ร้อยละ 77, เพศหญิง ร้อยละ 89) สำหรับการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตร ได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน ร้อยละ 62 (เพศชาย ร้อยละ 64, เพศหญิง ร้อยละ 61) ทางด้านการดูแลเลี้ยงดู อาหาร/เสื้อผ้า ร้อยละ 55 (เพศชาย ร้อยละ 58, เพศหญิง ร้อยละ 52)

เล็ก สมบัติ (2549: 124 – 129) ทำการศึกษาเรื่องภาวะการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ศึกษาบทบาทและความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ และศึกษาปัญหาและความต้องการของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือและใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ผล

การศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในครอบครัวที่แสดงถึงสัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัว มีการให้ความเคารพเชื่อฟังการมีเหตุผลมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การเอาใจใส่ในความรัก การให้คำปรึกษา การให้ความช่วยเหลือ การยอมรับความคิดเห็น ความไว้วางใจกัน และพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติต่อกัน เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างคุณลักษณะประชากรกับลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า เพศหญิงมีระดับสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุมากกว่าเพศชาย สมาชิกในครอบครัวที่มีสถานภาพสมรสมีระดับสัมพันธภาพสูงกว่าสมาชิกสถานภาพอื่นๆ สมาชิกที่มีการศึกษาระดับปริญญาโทมีระดับสัมพันธภาพสูงกว่าระดับการศึกษาอื่น และสมาชิกที่มีอาชีพรับราชการจะมีระดับสัมพันธภาพสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น สำหรับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวมีความแตกต่างกัน กรณีที่คู่สมรสยังมีชีวิตอยู่ผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลจากคู่สมรสมากกว่าบุตร ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ ส่วนใหญ่ต้องการการดูแลจากลูกสาวมากกว่าลูกชายและไม่ระบุว่าจะเป็นบุตรคนที่เท่าใด ส่วนผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ บุตรทุกคนจะมีการผลัดเปลี่ยนกันดูแลระหว่างพี่น้องหรือบางครั้งครอบครัวอาจมอบให้บุคคลที่ผู้สูงอายุเลื่อมใสศรัทธามากกว่าบุคคลอื่นเป็นผู้ดูแล และลักษณะการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลจากสมาชิกในครอบครัวทั้งด้านสุขภาพอนามัย อาหาร ด้านการเงิน เครื่องนุ่งห่ม อุปโภคบริโภค และด้านที่พักอาศัย หากผู้สูงอายุที่มีอาการเจ็บป่วยจะได้รับการดูแลด้านความสะอาดทางด้านร่างกาย ทำความสะอาดบ้าน การดูแลสุขภาพและการพาไปพบแพทย์ สำหรับการดูแลด้านจิตใจ มีลักษณะสนใจเอาใจใส่และชักชวนทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ส่งผลให้ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวมีการยอมรับและเข้าใจซึ่งกันและกัน กล่าวคือผู้สูงอายุยอมรับว่าบุตรหลานมีภาระต้องไปทำงาน เพื่อหารายได้ ทำให้มีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง ในทำนองเดียวกันบุตรหลานก็เข้าใจความต้องการของผู้สูงอายุ สำหรับการดูแลด้านเครื่องนุ่งห่ม สิ่งของอุปโภคบริโภค ผู้สูงอายุที่ยังคงมีงานทำหรือมีฐานะปานกลาง จะซื้อของเครื่องใช้ด้วยตนเองหรือบางรายบุตรหลานจะซื้อมาฝาก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้าน โดยบริเวณบ้านมีการจัดพื้นที่ให้โล่ง สะดวก เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากที่พักอาศัย นอกจากนี้ครอบครัวส่วนมากยังคงสามารถดูแลผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี โดยสมาชิกแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันไป สมาชิกที่ไม่ต้องทำงานนอกบ้านจะดูแลด้านอาหาร เสื้อผ้า สุขภาพอนามัย ส่วนสมาชิกที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จะให้เงินไว้ใช้จ่ายหรือมาเยี่ยมเยือนในวันหยุด และพบว่าผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสมั่นใจว่าจะได้รับการดูแลจากคู่สมรสและสามารถดูแลตนเองได้ ในทางตรงกันข้ามหากคู่สมรสเสียชีวิต หรือไม่ได้สมรสก็จะได้รับการดูแลจากหลานหรือญาติพี่น้องทั้งที่อยู่ใกล้เคียงหรืออยู่ห่างไกลด้วย สำหรับปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ พบว่าระดับบริการจากเครือข่ายความช่วยเหลือด้านต่างๆ นั้น จะได้รับและไม่ได้รับอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน โดยด้านที่สมาชิกในครอบครัวได้รับมากที่สุดคือ ด้านสุขภาพ และน้อยที่สุดคือการได้รับการเยี่ยมเยือน การ

สงเคราะห์จากหน่วยงานรัฐและการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ สมาชิกในครอบครัวที่เป็นเพศหญิงจะได้รับความช่วยเหลือมากกว่าเพศชายในด้านต่างๆ และสมาชิกที่มีสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย จะได้รับบริการมากกว่าสถานภาพอื่น รวมทั้งสมาชิกที่ยังอยู่ระหว่างศึกษา และมีอาชีพรัฐวิสาหกิจจะได้รับบริการช่วยเหลือมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

อภิญา ธรรมแสง,เบญญาภา กาลเขว่า และประทีป กาลเขว่า (2554) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวและการเกื้อหนุนในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการดูแลผู้สูงอายุจากครอบครัวและการได้รับการเกื้อหนุนจากชุมชน ทั้งการตรวจสอบการใช้สิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ผลการศึกษา พบว่า ครอบครัวและชุมชน ดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุตามบริบทของชุมชน ผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรัง 2 - 3 โรค จะได้รับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการออกกำลังกายเข้าเย็นโดยการเดิน การทำงานบ้าน รวมถึงการเลี้ยงบุตรหลาน ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตดี เนื่องด้วยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการจรรโลงจิตใจให้มีความสุข อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุยังมีความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองและสมาชิกในครอบครัวที่ยังไม่มีงานทำ ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากลูกหลาน สำหรับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ส่วนใหญ่จะเป็นบุตรสาวและหลานสาว ทั้งในเรื่องกิจวัตรประจำวัน อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การพบแพทย์ การทำบุญ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการเยี่ยมญาติและการท่องเที่ยว ผู้ดูแล ในทำนองเดียวกันผู้สูงอายุยังได้รับการเกื้อหนุนทั้งชุมชนบทและชุมชนเมืองไม่แตกต่างกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันได้ทุกอย่าง มากไปกว่านั้นเพื่อนบ้านและชุมชนมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น ด้านสิทธิพิเศษตามกฎหมายและสวัสดิการที่ได้รับ ผู้สูงอายุได้รับสิทธิต่างๆ แต่ยังพบปัญหาไม่ได้รับสิทธิเบี้ยยังชีพในชุมชน เนื่องมาจากการรับข้อมูลข่าวสาร หรือประสิทธิภาพของระบบการตรวจสอบสิทธิ ซึ่งเป็นปัญหาที่สังคมต้องร่วมมือกันแก้ไข ในปัจจุบันปัญหาการดูแลผู้สูงอายุสามารถแก้ไขได้ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพราะประเทศไทยมีประเพณีวัฒนธรรม ความกตัญญูทดแทน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ และ Phillips (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แบบแผนการเลี้ยงดูผู้สูงอายุในชนบทไทย โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจเรื่องความมั่นคงในวัยชรากับภาวะเจริญพันธุ์” เก็บข้อมูลจาก 4 จังหวัดของประเทศไทย จำนวน 160 หมู่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า 2 ใน 3 ของบุตรสาวอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับผู้สูงอายุ หรืออยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันซึ่งสูงกว่าบุตรชาย สำหรับความช่วยเหลือจากบุตร ร้อยละ 57 ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ร้อยละ 44 ให้ความช่วยเหลือด้านสิ่งของ อุปโภคบริโภค และร้อยละ 90 ดูแลผู้สูงอายุด้านร่างกาย โดยการ

เยี่ยมเยียน พาไปพบแพทย์ แสดงให้เห็นว่า บทบาทของลูกในการดูแลช่วยเหลือพ่อแม่หรือผู้สูงอายุ ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย เมื่อทำการพิจารณารูปแบบการช่วยเหลือในครั้งนี้ พบว่า การดูแลผู้สูงอายุ แตกต่างกันตามลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศของบุตร อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร อาชีพ และถิ่นที่อยู่อาศัย โดยบุตรชายจะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินมากกว่าบุตรสาว ในทำนองเดียวกัน บุตรสาวจะให้การเกื้อหนุนทางด้านการอุปโภคบริโภคมากกว่าบุตรชาย ส่วนการดูแลด้านร่างกายไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศของบุตร อย่างไรก็ตามเมื่อบุตรมีอายุมากขึ้น และ/หรือมีจำนวนบุตร (หลานของผู้สูงอายุ) มากขึ้น ทำให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและด้านร่างกายลดน้อยลง แต่จะมีการเกื้อหนุนด้านการเงินเพิ่มขึ้น บุตรที่สมรสแล้วก็เช่นกัน เมื่อมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น โอกาสที่จะช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านร่างกายน้อยลง แต่จะมีการช่วยเหลือด้านสิ่งของมาทดแทนมากขึ้น นอกจากนี้ บุตรที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมสามารถให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน และสิ่งของมากกว่าบุตรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งนี้เป็นผลจากการที่บุตรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะอยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกับผู้สูงอายุ สามารถดูแลผู้สูงอายุด้านร่างกาย มากกว่าบุตรที่อยู่นอกภาคเกษตรกรรม รูปแบบการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุจะเกิดความสมดุลอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ เมื่อบุตรให้ความเกื้อหนุนรูปแบบใดแบบหนึ่งน้อย ก็จะทำให้การเกื้อหนุนอีก รูปแบบหนึ่งเพิ่มมากขึ้นเพื่อเป็นการทดแทน

อาพร สุขสวัสดิ์ (2534: 80 – 85) ทำการศึกษาเรื่องบทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว (บุตร) กับผู้สูงอายุในครอบครัว รวมทั้งบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ ตัวอย่างคือสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ ซึ่งได้แก่ บุตร บุตรบุญธรรม บุตรเขยหรือบุตรสะใภ้ จำนวน 396 คน พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัว ส่วนใหญ่มีการช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่กันทุกเรื่อง มีการรับประทานอาหารร่วมกับผู้สูงอายุเป็นประจำทุกวัน ซึ่งสมาชิกในเขตเทศบาลมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากกว่านอกเขตเทศบาล เกินกว่าครึ่งมีความสามัคคีปรองดองและรักใคร่ผูกพันกัน ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้งกับผู้สูงอายุบ้างบางครั้ง และยังคงให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในโอกาสพิเศษต่างๆ สำหรับบทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย บุตรที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาลจะทำการดูแลอาหารที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า การดูแลความสะอาดร่างกาย การดูแลยาเจ็บป่วย รวมทั้งการช่วยเหลือในงานที่ต้องใช้กำลังมากแก่ผู้สูงอายุมากกว่าบุตรที่อาศัยในเขตเทศบาล อาจเนื่องมาจากบุตรนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่ได้อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ ทำให้ปฏิบัติดูแลได้ดีกว่า ด้านอารมณ์จิตใจ เกินกว่าร้อยละ 50 ทั้งบุตรทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาล จะเชื่อฟังคำสอนของผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญ ยกย่องชมเชย ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนผู้สูงอายุได้ทำงาน นอกจากนี้ บุตรในเขตเทศบาลจะให้การ

สนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาทุกวัน (ร้อยละ 46.0) ขณะที่นอกเขตเทศบาลให้เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะวันพระ (ร้อยละ 74.3) เป็นผลมาจากการประกอบอาชีพ ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาดูแลเอาใจใส่มากนัก ส่วนด้านสังคม บุตรจะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุพบปะญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง การเข้าร่วมสังคมตลอดเวลา และให้การสนับสนุนข่าวสารประจำวัน ซึ่งบทบาททางสังคมอัตราส่วนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาล ทั้งนี้อาจมาจากสภาพสังคมเมืองที่มีความเจริญ จึงทำให้สมาชิกครอบครัวตอบสนองทางด้านสังคมได้มากกว่านอกเขตเทศบาล สำหรับด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ได้รับการเลี้ยงดู ค่าอาหาร เสื้อผ้าหรือยารักษาโรค (ร้อยละ 43.9 ในเขตเทศบาล ร้อยละ 59.1 นอกเขตเทศบาล) โดยบุตรในเขตเทศบาลจะให้เงินเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวมากกว่าบุตรนอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 42.4, ร้อยละ 38.4 ตามลำดับ) เห็นได้ว่าบุตรมีบทบาทในการดูแลด้านเศรษฐกิจในอัตราส่วนค่อนข้างต่ำ เนื่องด้วยผู้สูงอายุยังมีรายได้เป็นของตนเอง

เดือนเพ็ญ ชีววรรณวิวัฒน์ (2557: 327-347) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเกื้อหนุนระหว่างคนต่างรุ่นวัยและโครงสร้างครอบครัวในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์คือศึกษารูปแบบการเกื้อหนุนระหว่างบิดามารดาสูงอายุกับบุตรวัยผู้ใหญ่และระดับความสัมพันธ์กันในครอบครัว โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจและศึกษาสุขภาพ การสูงอายุ และการเกษียณในประเทศไทยโดยใช้ตัวอย่างซ้ำ ทำการสำรวจในปี 2552 มีจำนวนตัวอย่างที่เป็นบิดามารดาสูงอายุ 657 คน ผลการวิจัยพบว่า ประมาณเกือบร้อยละ 60 ของบิดามารดาสูงอายุได้รับการช่วยเหลือจากบุตร ส่วนบิดามารดาสูงอายุได้ให้ความช่วยเหลือกับบุตรมีเพียงประมาณร้อยละ 6 และเกือบร้อยละ 20 ของผู้สูงอายุมีการช่วยเหลือเกื้อหนุนระหว่างกัน(แบบสองทิศทาง) ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 14 ไม่มีการช่วยเหลือระหว่างกันเลย นอกจากนี้ยังพบอีกว่าบิดามารดาที่อาศัยอยู่ในเมืองมีการช่วยเหลือระหว่างกันในสัดส่วนสูงกว่าชนบท มากไปกว่านั้นบิดามารดาที่อาศัยในชนบทให้ความเกื้อหนุนด้านการเงินแก่บุตรเป็น 2 เท่าของบิดามารดาที่อาศัยอยู่ในเมือง แม้ว่าการเกื้อหนุนระหว่างกันทั้งในเมืองและชนบทแตกต่างกันเล็กน้อยเท่านั้น สำหรับการช่วยเหลือด้านการเงิน (สม่าเสมอหรือบางครั้ง) การช่วยเหลือด้านอื่นๆ และการไม่มีการให้ความช่วยเหลือ เห็นได้ชัดว่าเมื่อมีบุตร 2-4 คนสัดส่วนการได้รับความช่วยเหลือแต่ละประเภทไม่แตกต่างกันมากนักและบุตรแต่ละคนให้ความช่วยเหลือในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยรวมบิดามารดาได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากบุตรเป็นเงิน 22,250 บาท/ปี (อยู่ในเมือง 30,000 บาท/ปี, ชนบท 17,500 บาท/ปี) ประมาณร้อยละ 65 ของบิดามารดาจะอาศัยอยู่กับบุตรอย่างน้อย 1 คน โดยสัดส่วนในเมืองจะสูงกว่าในชนบทเล็กน้อย นอกจากนี้เมื่อทำการทดสอบด้วย Multinomial Logistic Regression พบว่า ขนาดของครอบครัวมีความสัมพันธ์การเกื้อหนุนที่บิดามารดาได้รับจากบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับการไม่มีการเกื้อหนุนระหว่างกัน ด้านการศึกษา บิดามารดาที่มีการศึกษาค่าจะได้รับการช่วยเหลือจากบุตรมากเมื่อเทียบกับการไม่มีการเกื้อหนุนระหว่างกัน ด้าน

การทำงานและการพักอาศัยกับบุตรมีความสัมพันธ์ของการช่วยเหลือที่บิดามารดาให้กับบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบิดามารดาที่มีทำงานจะได้รับการช่วยเหลือ 2.4 เท่าเมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่ทำงาน (โดยกรณีบิดามารดาจะให้ความช่วยเหลือบุตรเพียงอย่างเดียวมากกว่าที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือทั้ง 2 ทิศทาง) ส่วนการเกื้อกูลระหว่างกัน (แบบ 2 ทิศทาง) พบว่า การทำงาน ขนาดครอบครัวและจำนวนรุ่นวัยในครอบครัว มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างวัยในครอบครัวชนบทและในเมืองไม่มีความแตกต่างกัน

ฤตินันท์ นันทธีโร (2543) ศึกษาบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุ ในชุมชนเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ วัตถุประสงค์คือบทบาทของผู้ดูแลและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุ ตัวอย่างคือผู้ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จำนวน 263 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด-สูงสุด สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นบุตรของผู้สูงอายุ (ร้อยละ 74.9) โดยร้อยละ 68.8 ป็นเพศหญิง สมรสแล้ว ร้อยละ 66.9 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา เกินกว่าร้อยละ 50 มีอาชีพรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ย 7,300 บาทต่อเดือน ซึ่งเพียงพอกับรายจ่าย (ร้อยละ 48.7) ไม่เพียงพอกับรายจ่ายมีหนี้สิน (ร้อยละ 44.5) สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุ คือ ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ความเพียงพอของรายได้ ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านสังคม ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับบทบาทของผู้ดูแล ได้แก่ การศึกษาระดับประถมศึกษา ($r = -0.224$) และการประกอบอาชีพรับจ้าง ($r = -0.182$) นอกจากนี้ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสังคม ความเพียงพอของรายได้ ในครอบครัวที่มีเหลือเก็บหรือมีรายได้ใช้จ่ายพอดี โดยทุกตัวแปรมีผลทางบวก และสามารถทำนายความผันแปรได้ถึงร้อยละ 27.80

วาทีณี บุญชะลิกย์ (2543) ทำการศึกษาขนาดครอบครัวกับการดูแลผู้สูงอายุ (Family Size and Elderly Care) วัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการให้การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุใน 3 ด้านคือ ด้านการเงิน ด้านสิ่งของเครื่องใช้ และด้านอารมณ์และจิตใจ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับการให้การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุใน 3 ด้านดังกล่าว 3) เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคมของบุตรของผู้สูงอายุที่มีผลต่อการให้การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. 2538 ตัวอย่างคือ บุตรอายุ 15-59 ปี ที่มีบิดาหรือมารดาที่มีอายุ 60 – 79 ปี จำนวน 20,067 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์

คือ การใช้ตารางไขว้ (Cross-tabulation Table) การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square Test) การใช้วิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) และมัลติโนเมียล (Multinomial Logistic Regression Analysis) พบว่า จำนวนบุตรของผู้สูงอายุมีผลต่อความน่าจะเป็นที่บุตรจะดูแลช่วยเหลือบิดามารดาสูงอายุ นั่นคือบุตรที่มาจากครอบครัวขนาดเล็กมีความน่าจะเป็นในการช่วยเหลือบิดามารดาสูงอายุและการอยู่อาศัยร่วมกับผู้สูงอายุมากกว่าบุตรที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่ ถึงแม้จะมีการควบคุมปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของบุตรแล้วก็ตาม

บัญชา ศรีสมบัติ (2550) ศึกษาบทบาทของครัวเรือนต่อการดูแลผู้สูงอายุ กรณีศึกษาครัวเรือนที่ดูแลผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลนคร จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัย และอิทธิพลของปัจจัยบางประการกับบทบาทการดูแลผู้สูงอายุโดยสมาชิกในครัวเรือน ตัวอย่างคือสมาชิกที่มีหน้าที่ดูแลและอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับผู้สูงอายุ จำนวน 370 ครัวเรือน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบและเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด การหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการถดถอยแบบพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีสมรสแล้ว อายุเฉลี่ย 41 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุมากกว่า 20 ปี หรือตั้งแต่กำเนิด แม้จะมีรายได้ประจำเพียงอย่างเดียว แต่ก็มีความเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพและไม่มีโรคเรื้อรัง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีบุตร 3 - 5 คน ส่วนใหญ่มีบุตรเพียงคนเดียวเท่านั้นที่อาศัยอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ บุตรคนอื่นๆ จะอยู่ต่างถิ่น นอกจากนี้สมาชิกในครัวเรือนมีบทบาทในการดูแลในด้านจิตใจมากที่สุด รองลงมาคือการดูแลด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทการดูแลผู้สูงอายุ คือ ผู้ดูแลเพศหญิง มีสถานภาพสมรส อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีอาชีพค้าขาย และมีความพอเพียงของรายได้ในครัวเรือน ในทางตรงข้ามปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบ ได้แก่ ผู้ดูแลที่มีสถานภาพโสด มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีเพียงรายได้ประจำเท่านั้น มีหลานหรือคู่สมรสเป็นผู้ดูแล และสมาชิกในครัวเรือนเจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรัง/โรคเรื้อรัง ส่วนปัจจัยด้านความเพียงพอของรายได้และผู้ดูแลที่สมรสแล้วจะมีอิทธิพลด้านบวกต่อบทบาทการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน แต่รายได้ประจำของครัวเรือนมีอิทธิพลด้านลบ ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 นี้สามารถอธิบายความผันแปรของบทบาทการดูแลผู้สูงอายุได้ ร้อยละ 10.4

นิชภา โมราถบ และคณะ (2555: 125-130) ศึกษาบทบาทของสมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุอัลไซเมอร์ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสมาชิก ตัวอย่างคือสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุอัลไซเมอร์ จำนวน 20 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหว่านโซ่ (Snowball

Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัวเป็น เพศหญิง มีสถานภาพโสดและศึกษาปริญญาตรี รายได้รวมของครอบครัวมากกว่า 30,000 บาทต่อ เดือน สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว ผู้ดูแลส่วนใหญ่ที่ดูแลจะอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคน คือ 1) บุตร โดยเฉพาะบุตรคนโต ส่วนบุตรคนอื่นๆ จะช่วยเหลือด้าน ค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือน รวมไปถึงบุตรคนเดียวจะมีความจำเป็นต้องดูแลบิดามารดาที่ป่วยเพียงลำพัง ซึ่งมีเหตุผลว่าพ่อแม่เป็นเหมือนพระอรหันต์ในบ้าน การดูท่านถือเป็นสิริมงคลกับชีวิต 2) คู่สมรส เป็นบุคคลที่ใช้ชีวิตร่วมกันมานาน อยู่ด้วยกันด้วยความเข้าใจกัน และมีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือ เกื้อกูลกันและกัน ไม่ว่าจะเจ็บป่วยหรือไม่ 3) หลาน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ผู้สูงอายุเคยเลี้ยงดูเมื่อยาม เด็ก จึงมีความรัก ความห่วงใยดูแล เพื่อแสดงถึงความรักกตัญญูตอบแทน 4)ญาติพี่น้อง บุคคลเหล่านี้ จะมีความผูกพันมาตั้งแต่เยาว์วัย ดังนั้นเมื่อถึงยามเจ็บป่วยและ ไม่มีผู้ดูแล จึงทำให้มีความจำเป็นที่ จะรับภาระดูแลในด้านต่างๆ สำหรับบทบาทของสมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุอัลไซเมอร์ 4 ด้านที่สำคัญคือ ด้านร่างกาย สมาชิกส่วนใหญ่ได้ทุ่มเทร่างกาย,แรงใจในการดูแลสุขภาพ และกิจวัตรประจำวัน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จะให้ความช่วยเหลือ กิจกรรมต่างๆ ทุกอย่างแทนผู้สูงอายุที่ป่วย สำหรับด้านจิตใจ มักมีอารมณ์แปรปรวน ก้าวร้าว โมโห ร้าย เป็นผลมาจากความบอกร่องทางอารมณ์ ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่ เป็นพิเศษ ให้ความอบอุ่นใกล้ชิด หาคะแนนยึดเหนี่ยวทางศาสนา เช่นการทำบุญ สวดมนต์ เพื่อผ่อนคลายความเครียด สำหรับด้านสังคม เกิดจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ดูแลต้อง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกซึ่งถือเป็นบทบาทสำคัญ เพื่อให้กำลังใจผ่านการ พุดคุย ทำกิจกรรมร่วมกัน และการอยู่เป็นเพื่อน เพื่อให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ท้อแท้ สำหรับ ผู้ดูแลคนอื่นๆ จะเป็นแหล่งเกื้อหนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น แวะเวียนมาเยี่ยม พาไปพบแพทย์ หรือการช่วยเหลือทางการเงิน ส่วนด้านการรักษาเป็นอีกด้านหนึ่งที่สำคัญคือ การพาไปพบแพทย์ คอยสังเกตอาการ จัดยาให้รับประทาน เพื่อรักษาผู้สูงอายุอัลไซเมอร์ได้ทันทั่วทั้งตามอาการ รวมทั้ง จัดหาอาหารบำรุงหรือวิตามินต่างๆ จัดหาอุปกรณ์เสริมที่ช่วยในการดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนหาข้อมูล เกี่ยวกับวิธีการดูแลรักษาจากแพทย์ผู้รักษา เพื่อนฝูงหรือหาเพิ่มเติมด้วยตนเอง เพื่อนำข้อมูล เหล่านั้นมาเรียนรู้และเข้าใจผู้สูงอายุอัลไซเมอร์ เป็นการช่วยลดความตึงเครียดของสมาชิกใน ครอบครัว

บทที่ 3

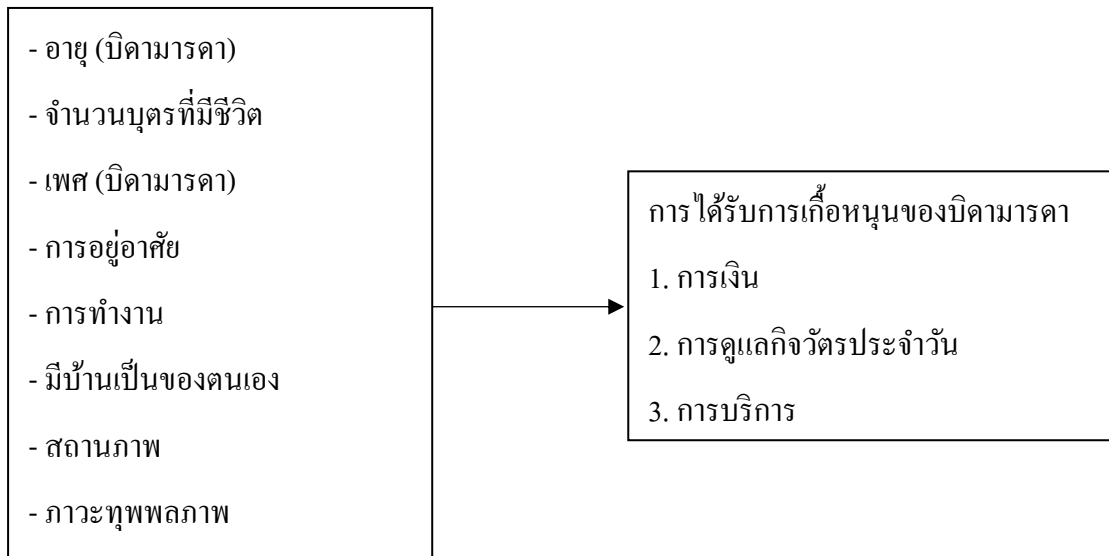
ระเบียบวิธีวิจัย

บทนี้จะนำเสนอระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งในการศึกษานี้ได้ใช้แหล่งข้อมูลทุติยภูมิในการประมวลผลและได้กำหนดกรอบแนวคิดและสมมุติฐานการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาโดยมีรายละเอียดของการดำเนินการศึกษาในหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
- 3.2 สมมุติฐานการวิจัย
- 3.3 นิยามปฏิบัติการ
- 3.4 แหล่งข้อมูล
- 3.5 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
- 3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.7 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการเกื้อหนุนบิดามารดาที่อยู่ในวัยสูงอายุตอนปลาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา แสดงดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

3.2 สมมติฐานการวิจัย

อย่างไรก็ตาม ได้สรุปประเด็นสำคัญจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการเกื้อหนุนและลักษณะผู้สูงอายุ ทำให้ได้สมมติฐานดังนี้

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1: บิคมารดาสูงอายุวัยปลายที่มีอายุเพิ่มสูงขึ้นจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินลดลง

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2: บิคมารดาสูงอายุวัยปลายที่ยังทำงานอยู่จะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินน้อยกว่าบิคมารดาที่ไม่ได้ทำงาน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3: บิคมารดาสูงอายุวัยปลายที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตเพิ่มขึ้นจะได้รับการเกื้อหนุนทั้งด้านการเงิน ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน และด้านบริการจะเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนบุตร

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4: บิคมารดาสูงอายุวัยปลายที่อาศัยอยู่กับบุตรจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการบริการมากกว่าบิคมารดาสูงอายุวัยปลายที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5: บิคมารดาสูงอายุวัยปลายที่มีภาวะทุพพลภาพจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าบิคมารดาสูงอายุวัยปลายที่ไม่มีภาวะทุพพลภาพ

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 6: ผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงจะได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทแตกต่างจากผู้สูงอายุวัยปลายเพศชาย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 7: บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่มีสถานภาพสมรส/หย่า จะได้รับการเกื้อหนุนน้อยกว่าบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่เป็นหม้าย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 8: บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่มีบ้านเป็นของตนเองจะได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ไม่บ้านเป็นของตนเอง

3.3 นิยามปฏิบัติการ

การเกื้อหนุน หมายถึง การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุนและเอาใจใส่จากบุตร เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) การเกื้อหนุนด้านการเงิน หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนเกี่ยวกับเงินจากบุตร ไม่ว่าจะเป็นการได้รับเป็นประจำหรือบางครั้งบางคราว

2) การเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือโดยตรงในการทำภารกิจส่วนตัวหรือการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การแต่งตัว การอาบน้ำ การรับประทานอาหาร

3) การเกื้อหนุนด้านการบริการ หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือในด้านกิจกรรมหรือภาระกิจบางอย่างแทนผู้สูงอายุ เช่น การช่วยเฝ้าบ้าน การทำงานบ้าน การขับรถ การช่วยจับจ่ายซื้อของให้ เป็นเพื่อนคุยแก้เหงา การให้กำลังใจ

ผู้สูงอายุวัยปลาย หมายถึง บิดาหรือมารดาที่มีชีวิตอยู่ และมีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป

บุตรวัยผู้ใหญ่ หมายถึง บุตรที่บรรลุนิติภาวะทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

3.4 แหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากแผนงานวิจัย “ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย” ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยสังคมสูงอายุ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ภายใต้โครงการสำรวจและศึกษา สุขภาพ การสูงอายุและการเกษียณในประเทศไทยโดยใช้ตัวอย่างซ้ำ (Panel Survey And Study on Health, Aging and Retirement in Thailand - HART) ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลตั้งต้น (Base-line Data) จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2558 แผนงานวิจัยนี้ได้สำรวจครัวเรือนตัวอย่าง

จำนวน 5,600 ครั้วเรือนจากทุกภูมิภาคของประเทศไทย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์สมาชิกครัวเรือน ตัวอย่าง 1 คนที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป (คารารัตน์ อานันทนะสุวรรณ และคณะ, 2558: 3-11)

การสุ่มครัวเรือนตัวอย่างของแผนงานวิจัย เป็นการใช้แผนการสุ่มแบบแบ่งชั้นสามขั้น (Three stage Stratified Random Sampling) ซึ่งตัวอย่างครอบคลุม 13 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (สมุทรปราการ, นนทบุรี, และปทุมธานี), สิงห์บุรี, เพชรบูรณ์, เชียงใหม่, อุตรดิตถ์, ขอนแก่น, สุรินทร์, จันทบุรี, สงขลา และกระบี่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งพื้นที่ประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาค ดังนี้

ขั้นที่ 1 : เขตกรุงเทพและปริมณฑล (หมายถึง กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ)

ขั้นที่ 2 : เขตของจังหวัดในภาคตะวันออก (จันทบุรี)

ขั้นที่ 3 : เขตของจังหวัดในภาคกลาง (เพชรบูรณ์ และสิงห์บุรี)

ขั้นที่ 4 : เขตของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ขอนแก่น และ สุรินทร์)

ขั้นที่ 5 : เขตของจังหวัดในภาคเหนือ (เชียงใหม่ และอุตรดิตถ์)

ขั้นที่ 6 : เขตของจังหวัดในภาคใต้ (สงขลา และกระบี่)

ขั้นที่ 2 แบ่งพื้นที่แต่ละจังหวัดออกเป็น 2 เขตคือในเขตเทศบาล (ในเมือง) และนอกเขตเทศบาล (นอกเมือง/ชนบท) สำหรับในเขตเทศบาล สุ่มชุมชนอาคาร (Block) และนอกเขตเทศบาล สุ่มหมู่บ้าน (Village) ให้ได้จำนวนที่ต้องการ ตามการแบ่งเขตพื้นที่การปกครองของกระทรวงมหาดไทย

ขั้นที่ 3 สุ่มครัวเรือนในขั้นที่ 2 ตามจำนวนที่ต้องการในแต่ละขั้น และสัมภาษณ์ผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา (อายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป) และคู่สมรส

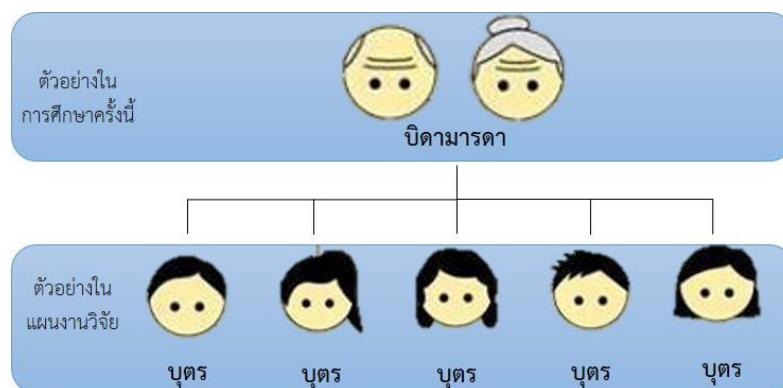
ขนาดตัวอย่าง

แผนงานวิจัย ได้ขนาดตัวอย่าง (n) จากสูตรการคำนวณตัวอย่างตามระเบียบสถิติ

$$n = \frac{p^*(1 - p^*)NZ_{\alpha/2}^2}{Ne^2 + p^*(1 - p^*)NZ_{\alpha/2}^2}$$

เมื่อ	N	แทน ขนาดของประชากร (Population Size)
	n	แทน ขนาดตัวอย่าง
	p^*	แทน สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร ($0 < p^* < 1$)
	$Z_{\alpha/2}$	แทน ค่าของเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ $(1-\alpha)$ 100 ของการแจกแจงแบบปกติมาตรฐาน
และ	e	แทน ความคลาดเคลื่อนของตัวประมาณที่ยอมรับได้ที่ความน่าจะเป็น $(1-\alpha)$ 100%

จากสูตรดังกล่าวข้างต้นได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 5,600 ครั้วเรือน โดยมีความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าพารามิเตอร์ (e) ที่ยอมรับได้ที่ระดับความน่าจะเป็น 0.99 เท่ากับ 0.0156 ซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุ 45 ขึ้นไป แต่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเฉพาะบิดาและ/หรือมารดา (ของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นหน่วยตัวอย่างของแผนงานวิจัย) ที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 855 คน แสดงดังภาพที่ 3.2

ภาพที่ 3.2 ตัวอย่างในแผนงานวิจัย ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย และตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

3.5 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลบิดามารดา ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้

ตัวแปร	การวัด
ตัวแปรตาม	
การเกื้อหนุนด้านการเงิน	1 = ให้ความช่วยเหลือ 0 = ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือ มาจากข้อถาม ถ้าไม่ได้นับรวมค่าใช้จ่ายที่พี่น้องท่านนี้/คุณ.....ช่วยออกในการพักอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าสาธารณูปโภค และ/หรือค่าอาหาร(ในกรณีอยู่ด้วยกัน) ในรอบปีที่ผ่านมา พี่น้องท่านนี้/คุณ.....ให้ความช่วยเหลือระหว่างท่านกับบิดามารดาเป็นอย่างไรบ้าง
การเกื้อหนุนการดูแลกิจวัตรประจำวัน	1 = ให้ความช่วยเหลือ 0 = ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือ มาจากข้อถาม ในรอบปีที่ผ่านมา พี่น้องท่านนี้/คุณ.....ให้ความช่วยเหลือในการทำภารกิจส่วนตัวที่จะเป็น เช่น แต่งตัว ทานข้าว อาบน้ำ เป็นต้น กับบิดามารดาหรือไม่
การเกื้อหนุนด้านการบริการ	1 = ให้ความช่วยเหลือ 0 = ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือ มาจากข้อถาม ในรอบปีที่ผ่านมา พี่น้องท่านนี้/คุณ.....ให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ไม่ใช่เงิน เช่น ช่วยเฝ้าบ้าน ทำงานบ้าน ขับรถ ช่วยจับจ่ายซื้อของให้เป็น

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ตัวแปร	การวัด
ตัวแปรอิสระ	เพื่อนคุยแก้เหงา ให้กำลังใจ เป็นต้น กับบิดามารดาหรือไม่
อายุ	อายุของบิดามารดา
จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ทั้งหมด
เพศ	1 = เพศหญิง 2 = เพศชาย
การพักอาศัยอยู่กับบุตร	1 = พักอาศัยอยู่ด้วยกัน 0 = ไม่ได้พักอาศัยอยู่ด้วยกัน
การทำงานในรอบปีที่ผ่านมา	1 = ทำงาน 0 = ไม่ได้ทำงาน
มีบ้านเป็นของตนเอง	1 = มี 0 = ไม่มี
สถานภาพ	1 = เป็นหม้าย 0 = สมรส/หย่า
ภาวะทุพพลภาพ	1 = เป็นภาวะทุพพลภาพ 0 = ไม่เป็นภาวะทุพพลภาพ

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

แผนงานวิจัย “ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย” โดยศูนย์วิจัยสังคมสูงอายุ สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ทำการสำรวจครัวเรือนตัวอย่างจากพื้นที่ 13 จังหวัดใน 6 ภูมิภาค ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพและปริมณฑล) ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ โดยการสัมภาษณ์สมาชิกครัวเรือนตัวอย่าง 1

คนที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป รวมทั้งคู่สมรสของตัวอย่าง(ถ้ามี) แบบตัวต่อตัว (Face-to-face Interview) ด้วยแบบสอบถามที่ได้พัฒนาขึ้นมา และมีการบันทึกและจัดการข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้พัฒนาขึ้นมาด้วยเช่นกัน (ดาร์รัตน์ อานันทนะสูงศักดิ์ และคณะ, 2558: 4-1)

3.7 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS for Windows Version 22.0, STATA Version 12.0 และ Microsoft Excel Version 2010 ในการประมวลผล ข้อมูลเชิงปริมาณและหาค่าสถิติต่างๆ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ตารางความถี่ (Frequency Table) และร้อยละ (Percentage) ในการนำเสนอลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การทำงาน ภาวะทุพพลภาพ และลักษณะการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ และการวิเคราะห์การได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ทางการเงิน ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน และด้านการบริการ จำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ด้วยการวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross-tabulation)

2) การวิเคราะห์ทวิโลจิสติก (Binary Logistic Regression) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุวัยปลายกับการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ทางการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ โดยมีตัวแบบโลจิสติกดังนี้

$$\text{Log} \left[\frac{p(Y=1)}{1-p(Y=1)} \right] = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3 + b_4 X_4 + b_5 X_5 + b_6 X_6 + b_7 X_7 + b_8 X_8$$

- เมื่อ
- X_1 คือ อายุ
 - X_2 คือ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่
 - X_3 คือ เพศ
 - X_4 คือ การพักอาศัยอยู่กับบุตร
 - X_5 คือ การทำงานในรอบปีที่ผ่านมา
 - X_6 คือ การมีบ้านเป็นของตนเอง
 - X_7 คือ สถานภาพ
 - X_8 คือ ภาวะทุพพลภาพ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จะได้นำเสนอรายละเอียดทั่วไปของตัวอย่าง
และการสร้างตัวแบบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงในบทต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง “การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังนี้

- 4.1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุวัยปลายที่ศึกษา
- 4.2 ลักษณะการเกื้อหนุนบิดามารดาวัยสูงอายุตอนปลายที่ได้รับการเกื้อหนุน
- 4.3 คุณลักษณะของบุตรวัยผู้ใหญ่ที่ให้การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลาย
- 4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายกับประเภทการเกื้อหนุน

4.1 คุณลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากแผนงานวิจัย เรื่องความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย ภายใต้โครงการสำรวจและศึกษา สุขภาพ การสูงอายุและการเกษียณในประเทศไทย โดยการใช้ตัวอย่างซ้ำ (Panel Survey And Study on Health, Aging and Retirement in Thailand – HART) ซึ่งดำเนินการโดยศูนย์วิจัยสังคมสูงอายุ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2558 โดยเลือกใช้เฉพาะข้อมูลบิดาหรือมารดาที่มีอายุ 75 ปีขึ้นไป (ของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นหน่วยตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 855 คน คุณลักษณะส่วนบุคคลของบิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างด้านอายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน การพักอาศัยและภาวะทุพพลภาพของตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิง ได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลที่สำคัญ
(n=855 คน)

ลักษณะส่วนบุคคล	รวม		ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)						
75 – 79	281	32.87	107	33.02	174	32.77
80 – 84	273	31.93	107	33.02	166	31.26
85 - 89	208	24.33	79	24.38	129	24.29
90 หรือมากกว่า	93	10.88	31	9.57	62	11.68
$\bar{X}$	82.40		82.35		82.42	
S.D.	5.08		5.00		5.13	
สถานภาพการสมรส						
สมรส/หย่า	331	38.71	191	58.95	140	26.37
เป็นหม้าย	524	61.29	133	41.05	391	73.63
จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ (คน)						
1	94	10.99	25	7.72	69	12.99
2	124	14.50	50	15.43	74	13.94
3	140	16.37	56	17.28	84	15.82
4	153	17.89	66	20.37	87	16.38
5	144	16.84	56	17.28	88	16.57
≥ 6	200	23.39	71	21.91	129	24.29
ระดับการศึกษา						
ไม่ได้รับการศึกษา	249	29.12	76	23.46	173	32.58
ประถมศึกษา	579	67.72	235	72.53	344	64.78
มัธยมศึกษา,ปวส	18	2.11	8	2.47	10	1.88
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	9	1.05	5	1.54	4	0.75

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	รวม		ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การทำงานในรอบปีที่ผ่านมา						
ไม่ได้ทำงาน	794	92.87	289	89.02	505	95.83
ทำงาน	61	7.13	35	10.80	22	4.17
สถานภาพการทำงาน						
นอกภาคเกษตร	15	24.59	6	17.14	9	34.62
ลูกจ้างหน่วยงาน	4	6.56	3	8.57	1	3.85
เกษตรกร เลี้ยงสัตว์	34	55.74	24	68.57	10	38.46
และประมง						
อื่นๆ	8	13.11	2	5.71	6	23.08
การพักอาศัยอยู่กับบุตร						
ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร	264	30.88	106	32.72	158	29.76
อาศัยอยู่กับบุตร	591	69.12	218	67.28	373	70.24
ภาวะทุพพลภาพ						
ไม่เป็น	820	95.91	314	96.91	506	95.29
เป็น	35	4.09	10	3.09	25	4.71
รวม	855	100	331	100	524	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า บิดามารดาสูงวัยตอนปลาย เป็นเพศชายที่มีอายุ 75 – 79 ปี และอายุ 80 – 84 ปี ในสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 33.02 มีอายุ 85 -59 ปี ร้อยละ 24.38 และมากกว่า 90 ปีขึ้นไปในร้อยละ 9.57 มีอายุเฉลี่ย 82.35 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.00 ปี ด้านสถานภาพสมรส พบว่า ร้อยละ 58.95 มีสถานภาพสมรส/หย่า และร้อยละ 41.05 เป็นหม้าย ประมาณร้อยละ 22 ของบิดาวัย ปลายมีบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่า 5 คน รองลงมาคือมีบุตรจำนวน 4 คน ร้อยละ 20.37 และน้อยที่สุดคือมีบุตร 1 คน ร้อยละ 7.72 ทั้งนี้ประมาณ 3 ใน 4 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และเกือบ 1 ใน 3 ไม่ได้รับการศึกษา ซึ่งมีเพียงร้อยละ 1.54 เท่านั้น ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ในแง่การทำงาน พบว่า เกือบร้อยละ 90 ไม่ได้ทำงาน มีเพียงร้อยละ 10 ที่ยังทำงานอยู่ สำหรับผู้ที่ทำงานอยู่

ส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์และประมง ร้อยละ 68.57 รองลงมาคือ เจ้าของธุรกิจนอกภาคเกษตร ร้อยละ 17.14 นอกจากนี้ ประมาณ 2 ใน 3 ของบิดาสูงอายวย้ายปลายอาศัยอยู่กับบุตร และอีก 1 ใน 3 ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร เมื่อพิจารณาถึงภาวะทุพพลภาพของบิดา พบว่า มีเพียงร้อยละ 3.09 ที่มีภาวะทุพพลภาพ และเกือบร้อยละ 97 ไม่มีภาวะทุพพลภาพ

ผู้สูงวัยตอนปลาย เป็นเพศหญิง โดยมีอายุระหว่าง 75 – 79 ปี ร้อยละ 32.77 มีอายุระหว่าง 80 – 84 ปี ร้อยละ 31.26 มีอายุระหว่าง 85 -89 ปี ร้อยละ 24.29 และมีอายุมากกว่า 90 ปีขึ้นไป ร้อยละ 11.68 ทั้งนี้มีอายุเฉลี่ย 82.42 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.13 ปี โดยมีสถานภาพเป็นหม้ายเกือบ 3 เท่าของผู้ที่มีสถานภาพสมรส/หย่า คือ ร้อยละ 73.63 และ 26.37 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 6 คนหรือมากกว่า ร้อยละ 24.29 รองลงมาคือมีบุตรจำนวน 4 และ 5 คนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 16.38 และ 16.57 ตามลำดับ ด้านการศึกษา พบว่า ประมาณร้อยละ 65 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 32.58 ไม่ได้รับการศึกษา และมีเพียงร้อยละ 0.75 ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ทั้งนี้ยังพบอีกว่า เกือบร้อยละ 96 ไม่ได้ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา มีประมาณร้อยละ 4 เท่านั้นที่ยังทำงานอยู่ โดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์และประมง ร้อยละ 38.46 รองลงมาคือ เป็นเจ้าของธุรกิจนอกภาคเกษตร ร้อยละ 34.62 และประมาณร้อยละ 68 ของมารดาสูงอายวย้ายปลายพักอาศัยอยู่กับบุตร และที่เหลือน้อยกว่าร้อยละ 32 ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร นอกจากนี้ ยังพบว่าร้อยละ 96.91 ของผู้สูงอายวย้ายปลายเพศหญิงไม่เป็นภาวะทุพพลภาพ ซึ่งมีเพียงร้อยละ 4.71 เท่านั้นที่เป็นภาวะทุพพลภาพ

โดยรวม พบว่า บิดามารดาสูงวัยตอนปลาย มีสัดส่วนของกลุ่มอายุน้อยมากกว่ากลุ่มอายุมาก กล่าวคือ อายุ 75 – 79 ปี และ 80 – 84 ปี มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 32.87 และ 31.93 ตามลำดับ มีอายุระหว่าง 85 -89 ปี ร้อยละ 24.33 ส่วนอายุ 90 ปีขึ้นไปมีน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 10.88 ด้านสถานภาพสมรส พบว่า ประมาณ 3 ใน 5 ของบิดามารดาเป็นหม้าย มีเพียงร้อยละ 38.71 ที่มีสถานภาพสมรส/หย่า โดยสัดส่วนด้านสถานภาพสมรสของตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน นั่นคือสัดส่วนของเพศชายที่ไม่เป็นหม้ายจะสูงกว่าเพศหญิง แต่สัดส่วนที่เป็นหม้ายจะต่ำกว่าเพศหญิง และประมาณร้อยละ 24 มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 6 คนหรือมากกว่า และเกือบร้อยละ 18 มีบุตรจำนวน 4 คน สะท้อนถึงภาวะการเจริญพันธุ์ที่สูง (การมีบุตร) ของตัวอย่างในคนรุ่นอายุบิดามารดาที่บุตรเกิดในยุคในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Baby Boomer Generation) จากเหตุผลดังกล่าว จำนวนประชากรจึงมีจำนวนมากและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับด้านการศึกษา พบว่า ร้อยละ 67.72 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 29.12 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 2.11 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือปวส. และมีเพียงร้อยละ 1.05 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป นอกจากนี้ เกือบร้อยละ 93 ไม่ได้ทำงาน มีเพียงร้อยละ 7.13 ที่ยังทำงานอยู่ ทั้งนี้ยังพบว่า มากกว่า

ครึ่งของตัวอย่างที่ทำงานอยู่ มีอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์และประมง คือร้อยละ 55.74 รองลงมา เป็นเจ้าของธุรกิจนอกภาคเกษตร ร้อยละ 24.59 นอกจากนี้ยังพบว่า เกือบ 2 ใน 3 ของบิดามารดา ตัวอย่างอาศัยอยู่กับบุตร และอีก 1 ใน 3 (ร้อยละ 30.88) ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร การกระจายตัวตามการอยู่อาศัยกับบุตรของบิดาไม่แตกต่างจากมารดามากนัก โดยมารดามีแนวโน้มการอยู่อาศัยกับบุตรมากกว่าบิดาเล็กน้อย เมื่อพิจารณาภาวะทุพพลภาพของบิดามารดาตัวอย่าง พบว่า มีเพียงร้อยละ 4.09 ที่มีภาวะทุพพลภาพ และประมาณร้อยละ 95 ไม่เป็นภาวะทุพพลภาพ

อย่างไรก็ตาม ลักษณะส่วนบุคคลของบิดามารดาสูงอายวย้ายปลายนี้อาจแสดงให้เห็นว่ามีลักษณะภูมิหลังที่แตกต่างจากช่วงวัยอื่น ดังนั้นรูปแบบการเกื้อหนุนที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ให้การช่วยเหลือบิดามารดาสูงอายุดอนปลาย จะแตกต่างกันไปด้วย

4.2 การได้รับการเกื้อหนุนของบิดามารดาสูงอายวย้ายปลาย

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษารูปแบบการได้รับการเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายวย้ายปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่ ผลการศึกษาวิเคราะห์ได้สรุปแสดงไว้ในตารางที่ 4.2 ที่ได้ทำการแบ่งประเภทการเกื้อหนุนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- 1) การเกื้อหนุนประเภทเดียวคือ ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น จากบุตรอย่างน้อย 1 คน
- 2) การเกื้อหนุนสองประเภทคือ ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนเพียง 2 ด้านเท่านั้น จากบุตรอย่างน้อย 1 คน
- 3) การเกื้อหนุนสามประเภทคือ ได้รับการช่วยเหลือทั้งด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ จากบุตรอย่างน้อย 1 คน

ตารางที่ 4.2 ร้อยละของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ได้รับการเกื้อหนุน จำแนกตามประเภทการเกื้อหนุน

ประเภทการเกื้อหนุน	ร้อยละ
เกื้อหนุนประเภทเดียว	14.97
การเงิน	8.07
การดูแลกิจวัตรประจำวัน	2.22
การบริการ	4.68
เกื้อหนุนสองประเภท	27.60
การเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวัน	18.83
การเงินและการบริการ	5.38
การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ	3.39
เกื้อหนุนสามประเภท	47.60
รวม	90.17

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ประมาณร้อยละ 90 ของบิดามารดาสูงอายุวัยปลาย ได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ โดยเกือบร้อยละ 48 ได้รับการเกื้อหนุนทั้งสามประเภท ได้แก่ ด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และด้านการบริการ ร้อยละ 27.60 ได้รับการเกื้อหนุนสองประเภท โดยได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันมากที่สุด (ร้อยละ 18.83) รองลงมาคือด้านการเงินและการบริการ (ร้อยละ 5.38) ส่วนการได้รับการเกื้อหนุนประเภทเดียวมีเพียงร้อยละ 14.97 ส่วนใหญ่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด คือร้อยละ 8.07 รองลงมา คือการบริการ ร้อยละ 4.68 และน้อยที่สุด คือการดูแลกิจวัตรประจำวันเพียง ร้อยละ 2.22

จะเห็นได้ว่า การได้รับเกื้อหนุนจากบุตรยังคงมีให้เห็นในสังคมไทยในปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่ได้รับการเกื้อหนุนทั้งสามประเภท ทั้งนี้เพื่อให้ทราบลักษณะที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงได้ทำการเปรียบเทียบการเกื้อหนุนตามเพศและช่วงอายุของผู้สูงอายุ ตารางที่ 4.3 เนื่องจากปัจจัยด้านอายุและเพศเป็นลักษณะที่สำคัญและจำเป็น

ตารางที่ 4.3 ร้อยละของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ได้รับการเกื้อหนุนจากบุตร จำแนกตามอายุ และเพศของผู้สูงอายุ

ประเภทการเกื้อหนุน	เพศชาย				เพศหญิง			
	75-79	80-84	85-89	90+	75-79	80-84	85-89	90+
เกื้อหนุนประเภทเดียว								
การเงิน	9.15	11.81	11.50	11.54	10.20	4.85	4.35	0.00
การดูแลกิจวัตรประจำวัน	3.05	2.08	1.77	3.85	2.04	0.97	4.35	3.57
การบริการอย่างเดียวน	4.88	2.78	6.19	0.00	8.16	8.74	4.35	3.57
เกื้อหนุนสองประเภท								
การเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวัน	21.95	26.39	24.78	30.77	16.33	14.56	11.59	14.29
การเงินและการบริการ	7.93	6.25	2.65	3.85	9.18	5.83	4.35	3.57
การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ	2.44	4.86	5.31	5.77	1.02	3.88	2.90	7.14
เกื้อหนุนสามประเภท	50.61	45.83	47.79	44.23	53.06	61.17	68.12	67.86
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ส่วนใหญ่บิดามารดาสูงอายุวัยปลายได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภท รองลงมา คือได้รับการเกื้อหนุนสองประเภท (การเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวัน) และการได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเภทของการเกื้อหนุนกับเพศ และช่วงอายุของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายแล้ว พบว่า

ด้านการเงินเพียงอย่างเดียว เมื่อผู้สูงอายุเพศชายมีอายุเพิ่มสูงขึ้น สัดส่วนได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินเพียงอย่างเดียวจะเพิ่มขึ้น และจะมีสัดส่วนใกล้เคียงกันเมื่ออายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 9.15, 11.81, 11.50 และ 11.54 ตามลำดับ) ในทางตรงกันข้าม ผู้สูงอายุเพศหญิงที่มีอายุเพิ่มสูงขึ้น ได้รับการเกื้อหนุนลดลงอย่างต่อเนื่องและไม่ได้รับเมื่ออายุ 90 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 10.20, 4.85, 4.35, 0.00 ตามลำดับ)

การดูแลกิจวัตรประจำวันอย่างเดียว ผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับการเกื้อหนุนในสัดส่วนใกล้เคียงกับผู้ที่มีอายุระหว่าง 75 – 79 ปี (ร้อยละ 3.85, 3.05 ตามลำดับ) และ

น้อยที่สุด คือมีอายุระหว่าง 85 -89 ปี ในขณะที่ร้อยละ 4.35 ของผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงมีอายุ 85 - 89 ปีได้รับการเกื้อหนุนมากที่สุด รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 80 – 84 ปี ร้อยละ 0.97

การบริการอย่างเดียว ผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายที่มีอายุระหว่าง 85- 89 ปี ได้รับการเกื้อหนุนมากที่สุด ร้อยละ 6.19 รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 75 -79 ปี ร้อยละ 4.88 แต่ผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงที่มีอายุ 80 – 84 ได้รับการเกื้อหนุนมากที่สุด ร้อยละ 8.74 และอายุระหว่าง 75 – 79 ปี มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 8.16 รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 85 – 89 ปี ร้อยละ 4.35

การเงินและการดูแลกิจกรรมประจำวัน ประมาณร้อยละ 30 ของผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไปได้รับการเกื้อหนุนมากที่สุด และช่วงอายุอื่นๆ ได้รับการช่วยเหลือในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงมีอายุเพิ่มสูงขึ้น ได้รับการช่วยเหลือในสัดส่วนที่ลดลงตามช่วงอายุ (ร้อยละ 16.33, 14.56, 11.59 ตามลำดับ) ยกเว้นผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไปจะมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นมา นั่นคือ ร้อยละ 14.29

การเงินและการบริการ เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้นผู้สูงอายุวัยปลายทั้งเพศชายและเพศหญิง จะมีสัดส่วนการได้รับการเกื้อหนุนลดลงตาม ยกเว้นผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับการเกื้อหนุนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยผู้สูงอายุวัยปลายทั้งเพศชายและเพศหญิงได้รับการเกื้อหนุนมากที่สุดเมื่ออายุระหว่าง 75 -79 ปี (ร้อยละ 7.93, 9.18 ตามลำดับ) รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง 80 – 84 ปี (เพศชาย ร้อยละ 6.25, เพศหญิง 5.83)

การดูแลกิจกรรมประจำวันและการบริการ เมื่ออายุของผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายเพิ่มมากขึ้น การได้รับการช่วยเหลือจะเพิ่มสูงขึ้นตามอายุที่เพิ่ม คือร้อยละ 2.44, 4.86, 5.31 และ 5.77 ตามลำดับ สำหรับผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับการช่วยเหลือมากที่สุด (ร้อยละ 7.44) รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง 80 – 84 ปี (ร้อยละ 3.88) และน้อยที่สุด มีอายุระหว่าง 75 – 79 ปี (ร้อยละ 1.02)

การได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภท พบว่า ทุกช่วงอายุผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าผู้สูงอายุวัยปลายเพศชาย มากกว่าครึ่งของผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายมีอายุระหว่าง 75 – 79 ปี ได้รับการเกื้อหนุนมากที่สุด รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 85 – 89 ปี (ร้อยละ 47.79) มีอายุระหว่าง 80 – 84 ปี และอายุ 90 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 44.23, 44.83 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม เกินกว่าร้อยละ 68 ของผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 85 – 89 ปี ได้รับการเกื้อหนุนมากที่สุด รองลงมาคือ มีอายุ 90 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 67.86) และน้อยที่สุดคือ มีอายุระหว่าง 75 -59 ปี (ร้อยละ 53.06)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้สูงอายุวัยปลายจะอยู่ช่วงอายุใดก็ตาม การได้รับการช่วยเหลือดูแลจากบุตรยังคงมีอยู่ จะได้รับการเกื้อหนุนแต่ประเภทมากหรือน้อยตามช่วงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุแต่ละ

ช่วงมีความต้องการแตกต่างกัน อีกทั้งตามวัยที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น (Dependency) ถึงแม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม แต่ระบบการเกื้อหนุนในครอบครัวยังคงมีอยู่ แสดงดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ร้อยละของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ได้รับและไม่ได้รับการเกื้อหนุน จำแนกตามประเภทการเกื้อหนุน

ประเภทการเกื้อหนุน	การเงิน	การดูแลกิจวัตรประจำวัน	การบริการ
ได้รับ	79.88	72.05	61.05
ไม่ได้รับ	20.12	27.95	38.95

จากตารางที่ 4.4 พบว่า โดยรวมสัดส่วนการได้รับเกื้อหนุนมากกว่าสัดส่วนการไม่ได้รับการเกื้อหนุน อย่างไรก็ตามการได้รับการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุวัยปลาย ไม่ว่าจะเป็นการเกื้อหนุนประเภทเดียว สองประเภทหรือทุกประเภท ส่วนใหญ่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน เกือบร้อยละ 80 ได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน ร้อยละ 72.50 และประมาณร้อยละ 61 ได้รับการเกื้อหนุนด้านการบริการ

เมื่อแยกพิจารณาเปรียบเทียบประเภทการเกื้อหนุนที่ได้รับและไม่ได้รับกับลักษณะส่วนบุคคลของบิดามารดาสูงอายุวัยปลาย จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน แสดงผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ร้อยละของการได้รับการเกื้อหนุน จำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและ
สังคมของบิดามารดาสูงอายุวัยปลาย

ลักษณะส่วนบุคคล	การเงิน		การดูแลกิจวัตรประจำวัน		การบริการ	
	ได้รับ	ไม่ได้รับ	ได้รับ	ไม่ได้รับ	ได้รับ	ไม่ได้รับ
เพศ						
หญิง	79.47	20.53	70.81	54.99	54.99	45.01
ชาย	80.56	19.44	74.07	70.99	70.99	29.01
อายุ (ปี)						
75 – 79	83.27	16.73	70.82	63.35	63.35	36.65
80 – 84	80.22	19.78	72.16	61.54	61.54	38.46
85 - 89	76.44	23.56	72.12	60.10	60.10	39.90
90 หรือมากกว่า	76.34	23.66	75.27	54.84	54.84	45.16
ระดับการศึกษา						
ไม่ได้เรียน	75.10	24.90	67.87	55.02	55.02	44.98
ประถมศึกษา	82.21	17.79	74.09	63.21	63.21	36.79
มัธยมศึกษา, ปวส	77.78	22.22	66.67	72.22	72.22	27.78
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	66.67	33.33	66.67	66.67	66.67	33.33
การทำงานในรอบปีที่ผ่านมา						
ไม่ได้ทำงาน	79.09	20.91	71.79	61.08	61.08	38.92
ทำงาน	90.16	9.84	75.41	60.66	60.66	39.34
สถานภาพการทำงาน						
นอกภาคเกษตร	86.67	13.33	46.67	80.00	80.00	20.00
ลูกจ้างหน่วยงาน	100.0	0.00	100.0	75.00	75.00	25.00
เกษตรกร เลี้ยงสัตว์	94.12	5.88	85.29	58.82	58.82	41.18
และประมง						
อื่นๆ	75.00	25.00	75.00	25.00	25.00	75.00

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	การเงิน		การดูแลกิจวัตรประจำวัน		การบริการ	
	ได้รับ	ไม่ได้รับ	ได้รับ	ไม่ได้รับ	ได้รับ	ไม่ได้รับ
การพักอาศัยกับบุตร						
ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร	69.70	30.30	56.82	43.81	52.65	47.35
อาศัยอยู่กับบุตร	84.43	15.57	78.85	21.15	64.81	35.19
การมีบ้านเป็นของตนเอง						
ไม่มี	73.89	26.11	67.22	32.78	54.44	45.56
มี	81.48	18.52	73.33	26.67	62.81	37.19
จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่(คน)						
1	53.19	46.81	3.19	96.81	40.43	59.57
2	75.00	25.00	72.58	27.42	56.45	43.55
3	90.00	10.00	82.14	17.86	64.29	35.71
4	83.01	16.99	83.66	16.34	65.36	34.64
5 หรือมากกว่า	83.43	16.57	81.40	18.60	65.12	34.88
สถานภาพการสมรส						
ไม่เป็นหม้าย	82.48	17.52	72.81	27.19	70.09	29.91
เป็นหม้าย	78.24	21.76	71.56	28.44	55.34	44.66
ภาวะทุพพลภาพ						
ไม่เป็น	80.12	19.88	71.22	28.78	61.34	38.66
เป็น	74.29	25.71	91.43	8.57	54.29	45.71

จากตารางที่ 4.5 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ ตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้สูงอายุวัยปลายพบว่า โดยรวมผู้สูงอายุวัยปลายได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด ผู้สูงอายุเพศหญิงได้รับการช่วยเหลือด้านการเงิน ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันและด้านการบริการ (ร้อยละ 79.47, 70.81, 54.99 ตามลำดับ) ทำนองเดียวกันผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด ร้อยละ 80.56 ส่วนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการได้รับในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยมากกว่าร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุวัยปลายที่มีอายุ 75 – 79 ปี และ 80-84 ปี มีสัดส่วนได้รับการ

เงื่อนไขด้านการเงิน และประมาณร้อยละ 70 ได้รับการดูแลกิจวัตรประจำวัน ประมาณ 3 ใน 4 ของผู้สูงอายุวัยปลายที่มีอายุ 85-89 ปีและ 90 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนได้รับการเงื่อนไขด้านการเงินใกล้เคียงกับการดูแลกิจวัตรประจำวัน

ระดับการศึกษา พบว่า กว่าร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุวัยปลายที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาได้รับการช่วยเหลือด้านการเงิน รองลงมาคือด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน (ร้อยละ 74.09) และด้านการบริการ (ร้อยละ 63.21) ทำนองเดียวกันผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษาได้รับการช่วยเหลือด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการลดลงตามลำดับ (ร้อยละ 75.10, 67.87, 55.02) สำหรับผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือ ปวศ.ได้รับการเงื่อนไขด้านการเงินมากที่สุด (ร้อยละ 77.78) รองลงมาคือด้านการบริการ ร้อยละ 72.22 และน้อยที่สุดคือ ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน ร้อยละ 66.67 ส่วนผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีสัดส่วนการได้รับการเงื่อนไขทุกประเภทเท่ากันคือ ร้อยละ 66.67

เมื่อพิจารณาการทำงานในรอบปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุวัยปลายที่ทำงานและไม่ได้ทำงานมีสัดส่วนได้รับการเงื่อนไขด้านการเงินมากที่สุด โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพนอกภาคเกษตรได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินถึงร้อยละ 86.67 และมีเพียงร้อยละ 20 ที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือด้านการบริการ สำหรับผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตร เลี้ยงสัตว์และประมงได้รับการเงื่อนไขด้านการเงินกว่าร้อยละ 90 และน้อยที่สุดคือด้านการบริการ (ร้อยละ 58.82) ส่วนผู้สูงอายุวัยปลายที่เป็นลูกจ้างในหน่วยงานต่างๆ ได้รับการเงื่อนไขด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันมากที่สุด

การพักอาศัยกับบุตร พบว่า มากกว่าร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุที่พักอาศัยอยู่กับบุตรได้รับการเงื่อนไขด้านการเงิน รองลงมาคือด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน (ร้อยละ 78.85) ในทางตรงกันข้ามประมาณร้อยละ 30 ของผู้สูงอายุที่ไม่ได้พักอาศัยกับบุตรไม่ได้รับการเงื่อนไขด้านการเงิน โดยเกินกว่าครึ่งได้รับการเงื่อนไขด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุที่มีและไม่มีบ้านเป็นของตนเองยังคงได้รับการเงื่อนไขด้านการเงินมากที่สุดเช่นเดียวกัน

หากพิจารณาจำนวนบุตรที่มีชีวิตของผู้สูงอายุวัยปลาย พบว่า กว่าร้อยละ 50 ของผู้สูงอายุวัยปลายที่มีบุตรเพียงคนเดียวได้รับการเงื่อนไขด้านการเงิน และมีเพียงร้อยละ 3.19 ที่ได้รับการเงื่อนไขด้านการบริการ หากมีบุตร 2 คนจะได้รับการเงื่อนไขด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 75.0, 72.58 ตามลำดับ) สำหรับผู้สูงอายุที่มีบุตร 3 คนได้รับการเงื่อนไขด้านการเงินถึงร้อยละ 90 รองลงมาคือด้านกิจวัตรประจำวัน (ร้อยละ 82.14) ในทำนองเดียวกัน กว่าร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุที่มีบุตรตั้งแต่ 4 คนขึ้นไปได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินและด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ผู้สูงอายุวัยปลายที่มีสถานภาพสมรส/หย่า มีสัดส่วนได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด (ร้อยละ 82.48) น้อยที่สุดคือด้านการบริการ (ร้อยละ 70.09) ขณะที่ผู้สูงอายุวัยปลายได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินถึงร้อยละ 78.24 และด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันใกล้เคียงกันคือร้อยละ 71.56 อย่างไรก็ตามภาวะทุพพลภาพยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการได้รับหรือไม่ได้รับการช่วยเหลือจากบุตร พบว่า มากถึงร้อยละ 90 ของผู้สูงอายุวัยปลายที่เป็นภาวะทุพพลภาพได้รับการดูแลกิจวัตรประจำวันและประมาณร้อยละ 74 ได้รับการช่วยเหลือด้านการเงิน แต่ผู้สูงอายุวัยปลายที่ไม่เป็นภาวะทุพพลภาพได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุดถึงร้อยละ 80.12

แม้ว่าผู้สูงอายุจะมีลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา การทำงาน สถานภาพการทำงาน การพักอาศัยกับบุตร การมีบ้านเป็นของตนเอง จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ สถานภาพการสมรสและภาวะทุพพลภาพ อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งให้เห็นถึงค่านิยมและบรรทัดฐานในเรื่องของความกตัญญูเกี่ยวกับหน้าที่บุตรในการดูแลบิดามารดาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุในสังคมไทย นอกจากการทราบถึงลักษณะที่สำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุแล้ว คุณลักษณะของบุตรเช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ลำดับการเกิดก็ยังเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เข้าใจถึงรูปแบบการดูแลช่วยเหลือด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุอีกด้วย

4.3 คุณลักษณะของบุตรวัยผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับประเภทที่ให้การเกื้อหนุนบิดามารดาวัยสูงอายุตอนปลาย

การช่วยเหลือเกื้อกูลภายในครอบครัวมักเป็นการช่วยเหลือทรัพยากรเงิน สิ่งของและ/หรือการดูแลบริการด้านต่างๆ ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวทั้งระหว่างพ่อกับแม่ พี่กับน้อง หรือบุตรกับพ่อแม่ เมื่อโครงสร้างครอบครัวในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ย่อมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งอาจมีผลต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ดังตารางที่ 4.6 โดยเฉพาะการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรว่าเป็นไปในรูปแบบใดบ้าง

ตารางที่ 4.6 ร้อยละของการได้รับการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของ
บุตรวัยผู้ใหญ่

ลักษณะส่วนบุคคล ของผู้ให้การเกื้อหนุน	การเงิน	การดูแลกิจวัตร ประจำวัน	การบริการ
เพศ			
หญิง	52.84	53.00	55.00
ชาย	47.16	47.00	54.00
อายุ			
30-39	3.12	3.41	23.13
40-49	28.25	30.07	22.55
50-59	48.54	47.97	12.33
60-69	19.04	17.51	18.36
70 หรือมากกว่า	1.04	1.03	19.63
สถานภาพ			
สมรสอยู่ด้วยกัน	82.06	82.11	76.24
หม้าย/หย่า/แยก	7.09	6.52	12.96
โสด	10.85	11.37	10.80
ลำดับการเกิด			
1	23.00	19.70	32.70
2	22.11	20.54	24.37
3	18.57	20.28	16.41
4	15.04	16.42	10.39
5	10.54	11.59	9.47
≥ 6	10.72	11.46	6.69

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ให้การเกื้อหนุนทุกประเภทแก่ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นบุตรสาว โดยมีสัดส่วนการให้เกื้อหนุนด้านการเงิน (เพศหญิง ร้อยละ 52.84, เพศชาย ร้อยละ 47.16) ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน (เพศหญิง ร้อยละ 53.0, เพศชาย ร้อยละ 47.0) และด้านการบริการ (เพศหญิง

ร้อยละ 55.0, เพศชาย ร้อยละ 54.0) ด้านอายุของบุตร พบว่า เกือบร้อยละ 50 ของบุตรมีอายุระหว่าง 50 – 59 ปี ให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและดูแลกิจวัตรประจำวัน ส่วนด้านการบริการ ส่วนใหญ่บุตรที่ให้การเกื้อหนุนมีอายุระหว่าง 30-39 ปี (ร้อยละ 23.13) และมีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 22.55) ทั้งนี้ผู้ที่ให้การเกื้อหนุนที่มีสถานภาพสมรส จะมีสัดส่วนของการช่วยเหลือทุกประเภทสูงกว่าสถานภาพสมรสแบบอื่น โดยผู้ที่สมรสกว่าร้อยละ 82 ให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวัน และประมาณร้อยละ 76 ให้การเกื้อหนุนด้านการบริการ ในขณะที่บุตรที่มีสถานภาพเป็นหม้าย/หย่า/แยก ให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและดูแลกิจวัตรประจำวันน้อยที่สุด (ร้อยละ 7.09, 6.52 ตามลำดับ) ส่วนผู้ที่เป็นโสดจะให้การเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 10.85, 11.37 และ 10.80 ตามลำดับ นอกจากนี้ บุตรคนแรกจะให้การเกื้อหนุนการเงินและการบริการมากกว่าบุตรลำดับรองลงมา นั่นคือ บุตรคนโตให้การเกื้อหนุนด้านการเงิน ร้อยละ 23.00, 22.11, 18.57, 15.04, 10.56 และ 10.72 ตามลำดับ ยกเว้นบุตรลำดับที่ 6 ขึ้นไป ให้การเกื้อหนุนด้านการเงินเพิ่มขึ้นมาเล็กน้อย ในทำนองเดียวกัน การเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ตั้งแต่บุตรลำดับที่ 2 (ร้อยละ 20.54, 20.28, 16.42, 11.59 และ 11.46 ตามลำดับ) ทั้งนี้ยังพบอีกว่า บุตรคนโตให้การเกื้อหนุนน้อยกว่าบุตรลำดับที่ 2 และ 3 สำหรับด้านการบริการ แนวโน้มการช่วยเหลือลดลงเรื่อยๆ ตามลำดับ โดยบุตรคนแรกจะมีสัดส่วนให้การช่วยเหลือมากกว่าบุตรคนอื่นๆ คือร้อยละ 32.70, 24.37, 16.41, 10.35 และ 6.69 ตามลำดับ

อย่างไรก็ดี ความช่วยเหลือส่วนใหญ่ที่ให้อยู่ในรูปของเงิน การเกื้อกูลกันเป็นพฤติกรรมที่บุคคลทั้งภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัวมีให้ต่อกัน เพื่อช่วยเหลือและเกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน เช่นการเงิน สิ่งของ การให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา หรือคำแนะนำอีกด้วย สังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนา ดังนั้นการดูแลช่วยเหลือจึงเป็นสิ่งที่มิอยู่ในสังคมไทย นอกจากนี้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะการณ์ต่างๆ ของโลก จนอาจทำให้พฤติกรรม ค่านิยมหรือคำสอนต่างๆ เกี่ยวกับวิธีการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไป จนอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ลักษณะการเกื้อหนุนในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นเพื่อให้มีการช่วยเหลือที่ถูกต้องและเหมาะสม ทำให้ต้องทราบลักษณะการเกื้อหนุนของแต่ละครอบครัวและบุตรแต่ละคน แสดงดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ร้อยละของบิดามารดาวัยปลายที่ได้รับการเกื้อหนุน จำแนกตามประเภทการเกื้อหนุนที่ได้รับ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และลำดับที่ของบุตรที่ให้ความช่วยเหลือ

จำนวนบุตรที่มีชีวิต/ ประเภทการเกื้อหนุน	ลำดับที่ของบุตรที่ให้ความช่วยเหลือ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
มีบุตร 1 คน (n=94)										
การเงิน	51.19									
ดูแล	3.57									
บริการ	45.24									
มีบุตร 2 คน (n=124)										
การเงิน	40.97	48.15								
ดูแล	27.78	32.10								
บริการ	31.25	19.75								
มีบุตร 3 คน (n=140)										
การเงิน	48.30	44.62	47.29							
ดูแล	31.25	29.57	39.41							
บริการ	20.45	25.81	13.30							
มีบุตร 4 คน (n=153)										
การเงิน	41.48	45.74	43.72	46.38						
ดูแล	32.39	34.04	41.53	43.00						
บริการ	26.14	20.21	14.75	10.63						
มีบุตร 5 คน (n=144)										
การเงิน	43.02	42.86	41.85	43.89	41.18					
ดูแล	35.20	32.30	40.76	41.11	42.65					
บริการ	21.79	24.84	17.39	15.00	16.18					
มีบุตร >5 คน (n=200)										
การเงิน	42.34	45.42	44.83	47.70	46.85	46.12	51.11	47.14	43.75	46.15
ดูแล	35.48	40.00	36.21	38.49	36.61	38.36	41.11	44.29	43.75	53.85
บริการ	22.18	14.58	18.97	13.81	16.54	15.52	7.78	8.57	12.50	0.00

เมื่อพิจารณาการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตร จำแนกตามจำนวนบุตรวัยผู้ใหญ่ที่มีชีวิตและประเภทการเกื้อหนุนที่ได้รับจากบุตร พบว่าประเภทการเกื้อหนุนที่ได้รับจากบุตรขึ้นอยู่กับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ จะเห็นได้ว่าในภาพรวมบิดามารดาส่วนใหญ่ได้รับเงินช่วยเหลือจากบุตรวัยผู้ใหญ่ มากกว่าการช่วยเหลือประเภทอื่น แสดงไว้ในตารางที่ 4.7 ดังนี้

1) กรณีมีบุตรคนเดียว โดยกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.19) ได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากบุตรวัยผู้ใหญ่ และประมาณร้อยละ 45 ได้รับความช่วยเหลือด้านบริการ เช่น ไปจ่ายกับข้าว ไปธนาคาร มีเพียงร้อยละ 3.57 ที่ได้รับความช่วยเหลือดูแลกิจวัตรประจำวัน เช่น การแต่งตัว การล้างหน้า การแปรงฟัน การอาบน้ำ การรับประทานอาหาร

2) กรณีมีบุตร 2 คน บุตรลำดับที่ 1 จะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินน้อยกว่าบุตรลำดับที่ 2 (ร้อยละ 48.15, 40.97 ตามลำดับ) ทั้งนี้ยังให้การดูแลกิจวัตรประจำวันน้อยกว่าอีกด้วย แต่บุตรลำดับที่ 1 ให้การช่วยเหลือด้านบริการมากกว่าบุตรลำดับที่ 2 (ร้อยละ 31.25, 19.75 ตามลำดับ)

3) กรณีมีบุตร 3 คน ประเภทของความช่วยเหลือ ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของเงิน รองลงมาคือการดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการ พบว่า มีสัดส่วนในการช่วยเหลือด้านการเงินใกล้เคียงของบุตรลำดับที่ 1 และ 2 (ร้อยละ 48.30, 47.29 ตามลำดับ) ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน บุตรลำดับที่ 3 (คนเล็ก) ให้ความช่วยเหลือมากที่สุด (ร้อยละ 39.41) รองลงมาคือ บุตรลำดับแรก (ร้อยละ 31.25) และน้อยที่สุดคือ บุตรลำดับที่ 2 (ร้อยละ 29.57) ในทางตรงกันข้ามบุตรลำดับที่ 2 ให้การช่วยเหลือด้านบริการมากที่สุด (ร้อยละ 25.81) รองลงมาคือ บุตรลำดับที่ 1 และลำดับที่ 3 (ร้อยละ 20.45, 13.30 ตามลำดับ)

4) กรณีมีบุตร 4 คน พบว่า บุตรคนที่ 4 ให้ความช่วยเหลือทางการเงินมากกว่าบุตรลำดับอื่นๆ ทำนองเดียวกัน ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน บุตรลำดับที่ 4 (คนสุดท้อง) ให้ความช่วยเหลือมากที่สุด และลดต่ำลงมาตั้งแต่บุตรลำดับที่ 3, 2 และ 1 (ร้อยละ 43.00, 41.53, 34.04 และ 32.39 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม บุตรลำดับที่ 1 ให้ความช่วยเหลือด้านบริการมากกว่าบุตรลำดับอื่น และลดน้อยลงตามลำดับ (ร้อยละ 26.14, 20.21, 14.75 และ 10.63 ตามลำดับ)

5) กรณีบุตร 5 คน พบว่า บุตรทุกคนให้ความช่วยเหลือด้านการเงินมากที่สุด รองลงมาคือการดูแลกิจวัตรประจำวัน และน้อยที่สุดคือด้านบริการ โดยบุตรลำดับที่ 1 (คนโต) และลำดับที่ 5 (คนสุดท้อง) ให้ความช่วยเหลือในสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 43.02, 43.89 ตามลำดับ สำหรับด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน มีลักษณะเดียวกันกับกรณีที่มีบุตร จำนวน 2 - 4 คน นั่นคือบุตรลำดับที่ 5 (คนสุดท้อง) จะให้ความช่วยเหลือมากที่สุด และน้อยที่สุดคือบุตรลำดับที่ 1 สำหรับด้านบริการ บุตรลำดับที่ 2 จะให้ความช่วยเหลือมากที่สุด (ร้อยละ 24.48) รองลงมาคือบุตรลำดับที่ 1 ร้อยละ

21.79 และบุตรลำดับที่ 3-5 ให้ความช่วยเหลือในสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 17.39, 15.00 และ 16.18 ตามลำดับ)

6) กรณีมีบุตรมากกว่า 5 คน ประเภทความช่วยเหลือจากบุตรจะเป็นเงินมากกว่าประเภทอื่นๆ ยกเว้นบุตรลำดับสุดท้าย (คนสุดท้อง) ที่ให้การช่วยเหลือด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน มากกว่าด้านการเงิน ด้านการเงิน บุตรลำดับที่ 7 ให้ความช่วยเหลือมากที่สุด ร้อยละ 51.11 รองลงมา คือบุตรลำดับที่ 4 และ 8 มีสัดส่วนการช่วยเหลือใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 47.40, 47.14 ตามลำดับ) และ น้อยที่สุด ประมาณร้อยละ 42 คือ บุตรลำดับที่ 1 อย่างไรก็ตาม การดูแลกิจวัตรประจำวันยังคง สอดคล้องกับจำนวนบุตรที่ผ่านมา นั่นคือบุตรคนสุดท้องจะให้การช่วยเหลือดูแลกิจวัตรประจำวัน (ร้อยละ 53.85) มากกว่าบุตรคนอื่นๆ สำหรับด้านการบริการประมาณร้อยละ 22 ของบุตรลำดับที่ 1 ที่ให้ความช่วยเหลือ รองลงมาคือบุตรลำดับที่ 3 (ร้อยละ 18.97)

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุป่วยปลายที่กล่าวมา ข้างต้นแล้ว มีอีกประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณาต่อไปก็คือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการของบิดามารดาสูงอายุป่วยปลายที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของบิดามารดาสูงอายุป่วยและประเภท เกื้อหนุนที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่

โดยทั่วไปการได้รับการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุป่วยจะประกอบด้วยปัจจัยหลายด้าน สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ทำการศึกษาเฉพาะผู้สูงอายุป่วย (75 ปีขึ้นไป) เพื่อแสดงให้เห็นถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับเกื้อหนุนทั้งด้านการเงิน ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันและด้านการ บริการให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจถึงลักษณะสำคัญส่วนบุคคลของผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์ต่อการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตร และมีรูปแบบอย่างไร ผลการวิเคราะห์ด้วยตัวแบบ ทวิโลจิสติกได้แสดงรายละเอียดไว้ในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยโลจิสติก (B Coefficients) และค่า Odds Ratio ของการ
 เกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายวย้ายจากบุตรวัยผู้ใหญ่ ด้านการเงิน การดูแลกิจวัตร
 ประจำวันและการบริการ

ลักษณะส่วนบุคคลของ ผู้สูงอายุวัยปลาย	การเงิน		การดูแลกิจวัตร ประจำวัน		การบริการ	
	B	Odds Ratio	B	Odds Ratio	B	Odds Ratio
อายุ	-0.046**	0.955	-0.005	0.995	-0.013	0.987
จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	0.177**	1.193	0.397**	1.487	0.108**	1.114
เพศ						
หญิง	-0.058	0.944	0.148	1.159	0.561**	1.753
ชาย	-	1.000	-	1.000	-	1.000
การอยู่อาศัย						
อาศัยอยู่กับบุตร	1.016**	2.761	1.129**	3.093	0.594**	1.812
ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร	-	1.000	-	1.000	-	1.000
ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา						
ทำงาน	0.867	2.381	0.361	1.435	-0.244	0.783
ไม่ได้ทำงาน	-	1.000	-	1.000	-	1.000
มีบ้านเป็นของตนเอง						
มี	0.517*	1.677	0.470*	1.599	0.231	1.260
ไม่มี	-	1.000	-	1.000	-	1.000
สถานภาพ						
เป็นหม้าย	1.016	2.761	-0.022	0.979	-0.496**	0.609
ไม่เป็นหม้าย	-	1.000	-	1.000	-	1.000
ภาวะทุพพลภาพ						
มี	-0.270	0.764	1.589*	4.900	-0.214	0.807
ไม่มี	-	1.000	-	1.000	-	1.000

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุวัยปลาย	การเงิน		การดูแลกิจวัตรประจำวัน		การบริการ	
	B	Odds ratios	B	Odds ratios	B	Odds ratios
Constant	3.620*		-1.509		0.066	
Model chi-square	61.812**		143.701**		58.261**	
-2 Log Likelihood	796.64		869.49		1084.89	

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการของบิดามารดาผู้สูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ทวิโลจิสติก (Binary Logistic Regression) ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ซึ่งพบว่าผลการตรวจสอบ (Model Chi-square) ของโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 (61.81, 143.70 และ 58.26 ตามลำดับ) เห็นได้ว่าโอกาสที่บิดามารดาสูงอายุวัยปลายจะได้รับการเกื้อหนุนขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุวัยปลาย ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 4.8

การมีอายุเพิ่มสูงขึ้นมิได้ทำให้ผู้สูงอายุวัยปลายที่มีอายุน้อยกว่าได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินเพิ่มขึ้นตาม เพราะค่า Odds Ratios 0.046 นั้น ต่ำกว่า 1 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ไปในทิศทางตรงข้ามคือ ผู้สูงอายุวัยปลายที่มีอายุเพิ่มสูงขึ้นมีโอกาสได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินลดลง อาจเนื่องมาจากผู้ให้การเกื้อหนุนเปลี่ยนไปให้การเกื้อหนุนประเภทอื่นแทน ทั้งด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการมากขึ้น ทั้งนี้ยังพบว่า บิดามารดาที่บุตรที่มีชีวิตอยู่มีจำนวนเพิ่มขึ้น 1 คน มีแนวโน้มที่จะได้รับการเกื้อหนุนทั้งทางด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการจะเพิ่มสูงขึ้น 1.19, 1.49 และ 1.11 เท่า ตามลำดับ

ผู้สูงอายุหญิงจะได้รับการเกื้อหนุนการบริการสูงกว่าผู้สูงอายุชาย 1.75 เท่า แต่จะได้รับการเกื้อหนุนประเภทอื่นน้อยกว่าผู้สูงอายุชาย อาจเนื่องมาจากความห่วงใยด้านสุขภาพและการเป็น

หัวหน้าครอบครัวของผู้สูงอายุชาย ที่มองว่ายังมีบทบาทสำคัญในการดูแลครอบครัว จึงให้ความสำคัญและให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันกับผู้สูงอายุชายมากกว่า เพื่อใช้ในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว

ด้านการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภท นั่นคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตร จะได้รับการเกื้อหนุน ด้านการเงิน 2.76 เท่า ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน 3.09 เท่า และด้านการบริการ 1.812 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร

ผู้สูงอายุที่มีบ้านเป็นของตนเอง จะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินและด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง 1.68 และ 1.60 เท่า ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างของการได้รับการเกื้อหนุนระหว่างผู้สูงอายุที่ทำงานกับไม่ทำงาน

ผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย จะได้รับการเกื้อหนุนด้านการบริการน้อยกว่าผู้ที่ไม่เป็นหม้าย 0.61 เท่า อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุที่เป็นหม้ายได้รับความช่วยเหลือด้านการเงิน และการดูแลกิจวัตรประจำวันเพิ่มมากขึ้นแทน

ภาวะทุพพลภาพ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการได้รับการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุ ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพจะได้รับการเกื้อหนุนการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีภาวะทุพพลภาพ 4.90 เท่า

จากการวิเคราะห์ปัจจัยด้วยเทคนิค Binary Logistic Regression สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนทั้งด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ ดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลและทิศทางต่อการได้รับการเกื้อหนุนแต่ละประเภท

ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุวัยปลาย	การเงิน	การดูแลกิจวัตรประจำวัน	การบริการ
อายุ	-		
จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	+	+	+
เพศหญิง			+
การอยู่อาศัยอยู่กับบุตร	+	+	+
มีบ้านเป็นของตนเอง	+	+	
สถานภาพเป็นหม้าย			-
เป็นภาวะทุพพลภาพ		+	

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1: เมื่อบิดามารดามีอายุเพิ่มสูงขึ้น การได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจะลดลง

ผลการศึกษาพบว่า อายุ มีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน โดยผู้ที่มีอายุเพิ่มสูงขึ้นจะมีโอกาสได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินลดลงกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยและทฤษฎีสะสมของเสีย (Waste Product Accumulation) ที่ว่า “เมื่อร่างกายถูกใช้งานมานานและมาก ทำให้ของเสียถูกสะสมมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เซลล์เสื่อมลง มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างและตายเพิ่มขึ้น” (ประนอม โอทกานนท์, 2554: 8-24) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประนุช เชื้อถิอ (2548: 20-21) ที่ระบุว่าผู้สูงอายุที่อายุเพิ่มมากขึ้นความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันจะลดลง ทำให้ผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลเรื่องอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและการช่วยเหลือปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ดังนั้นการเกื้อหนุนด้านการเงินจะลดลง และจะถูกแทนด้วยการเกื้อหนุนประเภทอื่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบทบาทการดูแลความความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านการประกันรายได้ เพื่อช่วยในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมั่นคงและมีความสุขตามอัตภาพ อีกทั้งไม่ให้เป็นภาระแก่บุตรหลานและสังคม โดยเฉพาะการประกันสังคมเมื่อ

ชราภาพหรือวัยชราที่ไม่ได้ประกอบอาชีพแล้ว (ศรีทัตติม รัตนโกศล, 2527: 33) นั่นคือ เมื่อบุตรให้ความช่วยเหลือรูปแบบใดแบบหนึ่งน้อย บุตรให้การเกื้อหนุนอีกรูปแบบหนึ่งเพิ่มมากขึ้นเพื่อเป็นการทดแทน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2: บิดามารดาที่ยังทำงานอยู่จะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินน้อยกว่าบิดามารดาที่ไม่ได้ทำงาน

บิดามารดาที่ยังทำงานอยู่ จะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินน้อยกว่าผู้ที่ไม่ทำงาน (ไม่แตกต่างกัน) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยเพียงบางส่วน ที่ว่าผู้สูงอายุที่มีทำงาน ส่งผลให้ได้รับการเกื้อหนุนลดลง เพราะสามารถพึ่งพาตนเองได้ (อุทัยทิพย์ รักรัตนยาบรรณ, 2549: 255-261) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายเปล วันสารัมย์ (2550: 8) ที่พบว่า ผู้สูงอายุบางรายที่มีบุตรหลานดูแล ผู้สูงอายุยังต้องการที่จะมีรายได้เป็นของตนเอง เพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการใช้จ่ายในด้านความเป็นอยู่ กิจกรรมต่างๆ รวมทั้งค่ารักษาพยาบาล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมไทยถือว่า บิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณสูงสุด เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่และมีหน้าที่การงานที่มั่นคงแล้ว ต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและเป็นมงคลชีวิตประการหนึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา เรื่องทศ 6 ที่ถือว่าบิดามารดาเป็นทิศเบื้องสูงที่ควรให้การดูแลเมื่อท่านแก่ชรา

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3: บิดามารดาที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตเพิ่มขึ้นจะได้รับการเกื้อหนุนทั้งด้านการเงิน ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน และด้านบริการจะเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนบุตร

จำนวนบุตรที่มีชีวิตเพิ่มขึ้น จะได้รับการเกื้อหนุนเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนบุตร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ว่า การดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันตามลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศของบุตร อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร อาชีพและถิ่นที่อยู่อาศัย โดยเมื่อบุตรมีอายุมากขึ้น และหรือมีจำนวนบุตรมากขึ้นจะได้รับการเกื้อหนุนด้านสิ่งของเพิ่มมากขึ้น (นิคยา พิริยะธรรมวงศ์ และ Phillips, 2536)

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4: บิดามารดาที่พักอาศัยอยู่กับบุตรจะได้รับการเกื้อหนุนด้านบริการมากกว่าบิดามารดาที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร

บิดามารดาที่พักอาศัยอยู่กับบุตรจะได้รับการเกื้อหนุนการบริการมากกว่าผู้ที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทจะอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับบุตร ยกเว้นด้านการเงิน (อุทัยทิพย์ รักร

จรรยาบรรณ, 2549: 255-261) และยังคงคล้องกับงานวิจัยที่ว่า การพักหรือไม่พักอาศัยอยู่กับบุตรของผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนทางด้านอาหาร และ/หรือเสื้อผ้ามากกว่าด้านการเงิน (นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเคล และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2535: 14-16) นอกจากนี้ยังพบว่า บุตรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกับผู้สูงอายุ ทำให้บุตรสามารถดูแลผู้สูงอายุด้านร่างกายได้มากกว่า ซึ่งการที่สมาชิกในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นบุตร บุตรบุญธรรม บุตรเขยหรือบุตรสะใภ้ที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ให้ความช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ในทุกเรื่อง ทั้งด้านการดูแลอาหาร จัดหาเสื้อผ้า ดูแลยามเจ็บป่วย รวมทั้งการช่วยเหลือในงานที่ต้องใช้กำลังมากกว่าผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ และยังคงคล้องกับบทบาทการดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ช่วยเหลือเรื่องการเดินทางให้เกิดความสะดวกสบาย และช่วยเหลือเกี่ยวกับการใช้แรงงาน (อาพร สุขสวัสดิ์, 2534: 28; พรพจน์ กิ่งแก้ว, 2538: 21)

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5: บิดามารดาที่เป็นภาวะทุพพลภาพจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าบิดามารดาที่ไม่เป็นภาวะทุพพลภาพ

บิดามารดาที่เป็นภาวะทุพพลภาพ ได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าบิดามารดาที่ไม่เป็นภาวะทุพพลภาพ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยและทฤษฎีความเสื่อมโทรมและการถดถอย (Wear and Tear Theory) ที่ว่า “ความแก่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เมื่ออวัยวะถูกใช้งานมากย่อมเสื่อมสภาพได้ง่าย และเร็วขึ้นตามอายุที่มากขึ้น” และทฤษฎีภูมิคุ้มกัน (Immunological Theory) ที่เชื่อว่า เมื่ออายุมากขึ้นอวัยวะที่สร้างภูมิคุ้มกันในร่างกายจะทำงานลดลง ในขณะที่เดียวกันจะสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตนเอง (Autoimmune) ทำให้ร่างกายไม่สามารถต่อสู้กับเชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมได้เหมือนอดีต ทำให้ร่างกายอ่อนแอ เจ็บป่วยง่าย (ประนอม โอทกานนท์, 2554: 8-24) เป็นสาเหตุที่ทำให้อวัยวะและสภาพร่างกายเปลี่ยนแปลง เสื่อมถอยตามอายุส่งผลให้มีประสิทธิภาพการทำงานได้ลดลงหรือไม่สามารถทำงานได้ และยังคงคล้องงานวิจัย ที่พบว่าระยะที่ผู้สูงอายุเจ็บป่วย ผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลเกี่ยวกับการรักษา จัดเตรียมอาหาร ตลอดจนดูแลสุขภาพจิต เช่น การอาบน้ำ การแต่งตัว การนอนหลับพักผ่อน (ประอรนุช เชื้อถือ, 2548: 20-21) นอกจากนี้งานวิจัยของอุทัยทิพย์ รักรรยาบรรณ (2549: 255-261) ที่พบว่าปัจจัยด้านภาวะทุพพลภาพมีความสัมพันธ์กับการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุ ทั้งด้านการเงิน อาหาร ของใช้และการดูแลชีวิตประจำวัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 6: ผู้สูงอายุเพศหญิงจะได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทแตกต่างจากผู้สูงอายุเพศชาย

ผู้สูงอายุเพศหญิงได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าผู้สูงอายุชาย (เฉพาะด้านบริการ) เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยหลายท่านที่ระบุว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาช่วยเหลือสนับสนุน (สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ และคณะ, 2536: 77-78) โดยสมาชิกในครอบครัวเพศหญิงจะได้รับความช่วยเหลือมากกว่าเพศชายในด้านต่างๆ (เล็ก สมบัติ, 2549: 124-129)

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 7: ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส/หย่า จะได้รับการเกื้อหนุนน้อยกว่าผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย

ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส/หย่า ได้รับการเกื้อหนุนน้อยกว่าผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย (ด้านบริการได้รับมากกว่า) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยบางส่วน ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่คู่สมรสยังมีชีวิตอยู่จะได้รับการดูแลจากคู่สมรสมากกว่าบุตร เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสมั่นใจว่าจะได้รับการดูแลจากคู่สมรสและสามารถดูแลตนเองได้ แต่หากคู่สมรสเสียชีวิตก็จะได้รับการดูแลจากบุตรหลาน (เล็ก สมบัติ, 2549: 124-129) อาจเนื่องมาจากคู่สมรสเป็นบุคคลที่ใช้ชีวิตร่วมกันมานาน จึงมีความเข้าใจและมีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล (นิชภา โมราถบ และคณะ, 2555: 125-130) นอกจากนี้ยังพบว่าสถานภาพสมรสของผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือดูแล (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ และ Phillips, 2536) และยังพบว่าบุคคลที่สมรสแล้วจะได้รับการเกื้อหนุนทางสังคมทั้งขนาดและปริมาณมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพโสด (ดาริกา ธารบัวสวรรค์, 2542: 29-30)

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 8: ผู้สูงอายุวัยปลายที่มีบ้านเป็นของตนเองจะได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าผู้สูงอายุวัยปลายที่ไม่มีเป็นของตนเอง

ผู้สูงอายุวัยปลายที่มีบ้านเป็นของตนเอง ได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าผู้ที่ไม่ใช่บ้านเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย อาจมีสาเหตุมาจากการมีบ้านเป็นของตนเอง แสดงให้เห็นถึงความสถานะทางการเงินของครอบครัวที่ดำรงชีวิตได้จึงไม่เป็นการสร้างภาระบุตรหลาน ซึ่งส่งผลให้ลูกหลานก็มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีเช่นกัน อาจเนื่องมาจากการได้รับการศึกษาและการมีงานทำจากการที่บิดามารดาส่งเสริม อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้าน บ้านมีการจัดให้สะดวก โล่ง เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากที่พักอาศัย และครอบครัว

ยังคงสามารถดูแลผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี (เล็ก สมบัติดี, 2549: 124-129) ในทางกลับกันผู้สูงอายุวัยปลายที่ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง ส่งผลให้การเงินไม่ดีมากนักเพราะยังมีการใช้จ่าย อาจส่งผลต่อบุตรที่เติบโตได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จึงไม่สามารถเลี้ยงดูบิดามารดาสูงอายุได้

จากตัวแปรอิสระ (ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุวัยปลาย) ตามสมมติฐานการวิจัยจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับดีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังตารางที่ 4.9

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

“การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่” เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้ข้อมูลจากแผนงานวิจัยเรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย รอบที่ 1 ของศูนย์วิจัยสังคมสูงอายุ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งเป็นข้อมูลดั้งเดิม (Base-line Data) ของโครงการการสำรวจและศึกษาสุขภาพ การสูงอายุและการเกษียณในประเทศไทยโดยการใช้ตัวอย่างซ้ำใน ปี พ.ศ. 2558 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีการใช้แผนการสุ่มแบบสามขั้น (Three Stage Random Stratified Sampling) โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษารูปแบบการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ของบิดามารดาที่เป็นผู้สูงอายุวัยปลาย 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือเกื้อหนุน ทั้งทางด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการของบิดามารดาที่เป็นผู้สูงอายุวัยปลายที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่

ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการได้รับการเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่ ซึ่งในที่นี้เป็นการศึกษาการเกื้อหนุนของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่มีชีวิตอยู่และมีอายุ 75 ปีขึ้นไป (ของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นหน่วยตัวอย่างของแผนงานวิจัย ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย) ตัวอย่างที่ได้สำหรับใช้ในการศึกษามีจำนวน 855 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์การได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่จำแนกตามลักษณะทางประชากรด้วยการวิเคราะห์ตารางไขว้ (Cross-tabulation) และการใช้การวิเคราะห์การถดถอยทวิโลจิสติก (Binary Logistic Regression) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคมกับการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ของบิดามารดาที่อยู่ในวัยสูงอายุตอนปลาย ผลการศึกษาวิเคราะห์สามารถสรุปได้ดังนี้

- 5.1 สรุปผลการศึกษา
- 5.2 อภิปรายผลการศึกษา
- 5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา
- 5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 คุณลักษณะทั่วไปของบิดามารดาสูงอายุวัยปลาย

โดยรวมบิดามารดาสูงอายุวัยปลายมีสัดส่วนของกลุ่มอายุน้อยมากกว่ากลุ่มอายุมาก โดยมีอายุระหว่าง 75-79 ปีและมีอายุระหว่าง 80-84 ปีในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 32.87 และ 31.93 ตามลำดับและผู้ที่อายุ 90 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 10.88 มีอายุเฉลี่ย 82.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.08 และประมาณ 3 ใน 5 ของผู้สูงอายุวัยปลายไม่มีคู่สมรส (เป็นหม้าย) โดยส่วนใหญ่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 6 คนหรือมากกว่าถึงร้อยละ 23.39 ด้านการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 67.72 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 29.12 และจบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าเพียงร้อยละ 1.05 ส่วนด้านการทำงานเกือบร้อยละ 93 ไม่ได้ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา มีเพียงร้อยละ 7.13 ที่ยังทำงานอยู่ ทั้งนี้ยังพบว่ามากกว่าครึ่งมีอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์และประมง อดลงมา เป็นเจ้าของธุรกิจนอกภาคเกษตร ร้อยละ 24.59 นอกจากนี้ สัดส่วนของผู้สูงอายุวัยปลายพักอาศัยอยู่กับบุตรมากกว่าผู้ที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร และสัดส่วนของผู้สูงอายุวัยปลายไม่เป็นภาวะทุพพลภาพมากกว่าผู้เป็นภาวะทุพพลภาพ โดยผู้ที่เป็นภาวะทุพพลภาพและไม่เป็นภาวะทุพพลภาพมีร้อยละ 95.91 และ 4.09 ตามลำดับ

บิดามารดาสูงอายุวัยปลาย เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 75 – 79 ปี และอายุ 80 – 84 ปี ในสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 33.02 และมีอายุ 85 -59 ปี ร้อยละ 24.38 อายุเฉลี่ย 82.35 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.00 และสัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส/หย่าถึงร้อยละ 58.95 เป็นหม้ายร้อยละ 41.05 ส่วนใหญ่ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ 6 คนขึ้นไปและจำนวน 4 คน ร้อยละ 22 และ 21.91 ตามลำดับ ด้านการศึกษา พบว่าผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายศึกษาระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 72.53 รองลงมาคือไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 23.46 ส่วนผู้ที่ศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีสัดส่วนที่น้อย

ที่สุดเป็นร้อยละ 1.54 ในแง่การทำงาน พบว่าเกือบร้อยละ 90 ไม่ได้ทำงาน มีเพียงร้อยละ 10 ที่ยังทำงานอยู่ โดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์และประมง ร้อยละ 68.57 รองลงมาคือเจ้าของธุรกิจนอกภาคเกษตร ร้อยละ 17.14 นอกจากนี้สัดส่วนของผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายพักอาศัยอยู่กับบุตรมีมากกว่าผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร และยังพบอีกว่าผู้สูงอายุชายส่วนใหญ่ไม่เป็นภาวะทุพพลภาพถึงร้อยละ 96.91 เป็นภาวะทุพพลภาพเพียงร้อยละ 3.09

บิดามารดาสูงอายุวัยปลาย เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 75 – 79 ปี และ 80 – 84 ปี ร้อยละ 32.77 และ 31.26 ตามลำดับ อายุเฉลี่ย 82.42 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.13 ปี โดยสัดส่วนของผู้ที่เป็นหม้ายถึงร้อยละ ร้อยละ 73.63 และผู้มีสถานภาพสมรส/หย่า ร้อยละ 26.37 ส่วนใหญ่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 6 คนขึ้นไป ร้อยละ 24.29 รองลงมาคือมีบุตรจำนวน 4 และ 5 คนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 16.38 และ 16.57 ตามลำดับ ด้านการศึกษา พบว่าร้อยละ 64.78 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 32.58 ส่วนผู้ที่มีศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 0.75 ด้านการทำงาน พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 95.83 และทำงานอยู่มีเพียงร้อยละ 4.17 โดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร เลี้ยงสัตว์และประมง ร้อยละ 38.46 รองลงมาคือป็นเจ้าของธุรกิจนอกภาคเกษตร ร้อยละ 34.62 นอกจากนี้สัดส่วนของผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงพักอาศัยอยู่กับบุตรมากกว่าผู้ที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร และยังพบว่าผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงไม่เป็นภาวะทุพพลภาพถึงร้อยละ 95.29 เป็นภาวะทุพพลภาพเพียงร้อยละ 4.71

5.1.2 รูปแบบการเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลาย

บิดามารดาสูงอายุวัยปลายโดยรวม ได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 90 โดยในกลุ่มผู้สูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุน จะเป็นการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด (ร้อยละ 79.88) รองลงมาเป็นด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน (ร้อยละ 72.05) และด้านบริการ (ร้อยละ 61.05)

บิดามารดาสูงอายุวัยปลายส่วนใหญ่ได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทถึงร้อยละ 47.60 ได้รับการเกื้อหนุนสองประเภท (ร้อยละ 27.60) โดยได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันมากที่สุด รองลงมาคือด้านการเงินและการบริการ สำหรับการได้รับการเกื้อหนุนประเภทเดียว มีน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 14.97 โดยมีสัดส่วนการได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด รองลงมาคือบริการ และการดูแลกิจวัตรประจำวัน

ทุกช่วงอายุของผู้สูงอายุวัยปลายทั้งเพศชายและเพศหญิงได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทในสัดส่วนที่มากที่สุด เมื่อพิจารณาด้านการเงินเพียงอย่างเดียว เมื่ออายุเพิ่มสูงขึ้นผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายมีสัดส่วนได้รับการเกื้อหนุนเพิ่มขึ้น ในขณะที่เพศหญิงมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง ด้านการดูแลสุขภาพจิตประจำวันเพียงอย่างเดียว ผู้สูงอายุวัยปลายทั้งเพศชายและเพศหญิงมีสัดส่วนด้านนี้ใกล้เคียงกันและเป็นด้านที่ได้รับการเกื้อหนุนน้อยที่สุด ด้านบริการเพียงอย่างเดียว ผู้สูงอายุวัยปลายที่มีอายุระหว่าง 85 - 89 ปีมีสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 75 - 79 ปี เพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 75 - 79 ปี และระหว่าง 80 - 84 ปีมีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 8.16 และ 8.74 ตามลำดับ ด้านการเงินและการดูแลสุขภาพจิตประจำวัน ผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายทุกช่วงอายุมีสัดส่วนได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าเพศหญิง ด้านการเงินและการบริการ ผู้สูงอายุวัยปลายทั้งสองเพศ มีสัดส่วนการได้รับการเกื้อหนุนใกล้เคียงกันในแต่ละช่วงอายุ ส่วนด้านการดูแลสุขภาพจิตประจำวันและการบริการ ผู้สูงอายุชายมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นตามอายุแต่เพศหญิงมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ยกเว้นช่วงอายุ 85 - 89 ปี มีสัดส่วนลดลงจากช่วงอายุ 80 - 84 ปี

เมื่อพิจารณาการได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลสุขภาพจิตประจำวันและการบริการ ตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดาสูงอายุวัยปลาย พบว่า ผู้สูงอายุวัยปลายเพศชายได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภتمากกว่าเพศหญิง ผู้สูงอายุวัยปลายทั้งเพศชายและหญิงได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด โดยอายุเพิ่มสูงขึ้นการได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินและการบริการจะลดต่ำลงแต่ได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลสุขภาพจิตประจำวันเพิ่มสูงขึ้น บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน ด้านกิจวัตรประจำวันมากที่สุด ผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือปวส.จะได้รับการเกื้อหนุนด้านบริการมากที่สุด และผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทเท่ากัน ด้านการทำงาน บิดามารดาสูงอายุที่ทำงานอยู่มีสัดส่วนได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าบิดามารดาสูงอายุที่ไม่ได้ทำงาน และยังพบอีกว่าบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่พักอาศัยอยู่กับบุตรจะได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าผู้ที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร โดยจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลสุขภาพจิตประจำวันและการบริการ ในสัดส่วนร้อยละ 84.43, 78.85 และ 64.81 ตามลำดับ ทำนองเดียวกัน บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่มีบ้านเป็นของตนเองมีสัดส่วนได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าผู้ที่ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง นอกจากนี้ยังพบอีกว่าเมื่อบิดามารดาสูงอายุมีบุตรที่มีชีวิตมีจำนวนเพิ่ม

มากขึ้น การได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทจะเพิ่มสูงขึ้นตาม จนเมื่อมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 6 คนหรือมากกว่าจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการจะลดต่ำลงเล็กน้อย และบิดามารดาสูงอายุที่มีสถานภาพสมรส/หย่าได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทมากกว่าผู้บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่เป็นหม้าย โดยประมาณร้อยละ 82 ของบิดามารดาสูงอายุที่เป็นหม้ายได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน รองลงมาคือการดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือร้อยละ 72.81 และ 71.56 ตามลำดับ สำหรับบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่เป็นภาวะทุพพลภาพจะได้รับการช่วยเหลือด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันถึงร้อยละ 91.43 ส่วนผู้ที่ไม่เป็นภาวะทุพพลภาพจะได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินมากที่สุดคือร้อยละ 80.12

5.1.3 คุณลักษณะและประเภทการเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลายของบุตรวัยผู้ใหญ่

ผู้ที่ให้การเกื้อหนุนทุกประเภทแก่บิดามารดาสูงอายุวัยปลาย พบว่า บุตรสาวมีส่วนให้การช่วยเหลือดูแลมากกว่าบุตรชาย โดยเกือบร้อยละ 50 ของผู้ให้การเกื้อหนุน มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี ให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันมากที่สุด และผู้ที่ให้การเกื้อหนุนที่มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี ให้การเกื้อหนุนด้านการบริการมากที่สุด รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี ที่ให้การเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน การบริการคือ ร้อยละ 28.25, 30.03 และ 22.55 ตามลำดับ ด้านสถานภาพสมรส ผู้ที่มีสถานภาพสมรสให้การเกื้อหนุนมากกว่าสถานภาพสมรสแบบอื่น ประมาณร้อยละ 82 ของผู้ที่สมรสจะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวัน และร้อยละ 76.24 จะให้การเกื้อหนุนด้านการบริการ ผู้ที่มีสถานภาพ หม้าย/หย่า/แยก จะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 7.09 และ 6.52 ส่วนผู้ที่มีสถานภาพโสดให้การเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการมีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือร้อยละ 10.85, 11.37 และ 10.80 ตามลำดับ นอกจากนี้บุตรคนแรก (คนโต) ให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและการบริการลดลงตามลำดับการเกิดของบุตร นั่นคือบุตรจะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินร้อยละ 23.00, 22.11, 18.57, 15.04, 10.56 และ 10.72 ตามลำดับ ยกเว้นบุตรลำดับที่ 6 ขึ้นไปการเกื้อหนุนด้านการเงินจะเพิ่มขึ้นมาเล็กน้อย ด้านการบริการมีสัดส่วนให้การเกื้อหนุนลดลงตามลำดับเช่นเดียวกันคือร้อยละ 32.70, 24.37, 16.41, 10.39, 9.47 และ 6.69 ตามลำดับ ในทำนอง

เดียวกันด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน ตั้งแต่บุตรลำดับที่ 2 มีสัดส่วนการเกื้อหนุนลดลงตามลำดับ คือร้อยละ 20.54, 20.28, 16.42, 11.59 และ 11.46 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามจำนวนบุตรวัยผู้ใหญ่ที่มีชีวิตอยู่ของบิดามารดาสูงอายุป่วยปลาย พบว่า การได้รับการเกื้อหนุนขึ้นอยู่กับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ โดยรวมบุตรส่วนใหญ่จะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินมากกว่าการเกื้อหนุนประเภทอื่น กรณีมีบุตรคนเดียว เกินกว่าครึ่งให้การเกื้อหนุนด้านการเงิน รองลงมาคือด้านการบริการร้อยละ 45.24 กรณีมีบุตร 2-4 คน บุตรแต่ละคนมีส่วนให้การเกื้อหนุนการเงินใกล้เคียงกัน รองลงมาคือการดูแลกิจวัตรประจำวัน โดยบุตรลำดับสุดท้าย (คนเล็กสุด) จะให้การเกื้อหนุนมากที่สุด ส่วนด้านบริการ บุตรจะให้การเกื้อหนุนน้อยที่สุด ส่วนใหญ่จะเป็นบุตรลำดับแรกหรือลำดับที่สองที่ให้การเกื้อหนุนด้านนี้ กรณีมีบุตรมากกว่าหรือเท่ากับ 5 คน ส่วนใหญ่บุตรจะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุดเช่นเดียวกัน ยกเว้นบุตรคนสุดท้าย (คนเล็ก) จะให้การเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าการเงิน นอกจากนี้ยังพบว่าบุตรคนสุดท้อง จะให้การเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าบุตรคนอื่นๆ สำหรับด้านการบริการ ส่วนใหญ่บุตรลำดับแรกหรือลำดับสองที่จะให้การเกื้อหนุน

5.1.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของบิดามารดาสูงอายุป่วยปลาย กับประเภทการเกื้อหนุนที่ได้รับ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการได้รับการเกื้อหนุนของผู้สูงอายุป่วยปลายทั้งด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ พบว่า เมื่อบิดามารดาสูงอายุป่วยปลายมีอายุเพิ่มมากขึ้น การได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจะลดลง อาจมีสาเหตุมาจากผู้ให้การเกื้อหนุนเปลี่ยนไปให้การเกื้อหนุนประเภทอื่นแทน การที่บิดามารดาสูงอายุป่วยปลายมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เพิ่มมากขึ้นมีโอกาที่จะได้รับการเกื้อหนุนทั้งด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการจะสูงขึ้น เป็น 1.19, 1.49 และ 1.11 เท่า ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้สูงอายุป่วยปลายเพศหญิงจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการบริการสูงกว่าผู้สูงอายุชาย 1.75 เท่า แต่ได้รับการเกื้อหนุนประเภทอื่นน้อยกว่า ผู้สูงอายุป่วยปลายไม่ว่าจะเพศหญิงหรือเพศชายที่พักอาศัยอยู่กับบุตรจะมีโอกาสที่จะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการเป็น 2.76, 3.09 และ 1.81 เท่า เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุป่วยปลายที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร

ในทำนองเดียวกันผู้สูงอายุที่มีบ้านเป็นของตนเองจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตามไม่พบความแตกต่างของการได้รับเกื้อหนุนระหว่างผู้สูงอายุวัยปลายที่ทำงานกับไม่ทำงาน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้สูงอายุที่เป็นหม้ายจะมีโอกาสที่จะได้รับการเกื้อหนุนด้านบริการน้อยกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรส/หย่า 0.61 เท่า อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุที่เป็นหม้ายได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวันเพิ่มมากขึ้น สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นภาวะทุพพลภาพจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าผู้สูงอายุวัยปลายไม่เป็นภาวะทุพพลภาพถึง 4.90 เท่า

ผลการวิเคราะห์ทวิโลจิตติก (Binary Logistic Regression) ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือเกื้อกูล ทั้งทางด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการของบิดามารดาที่เป็นผู้สูงอายุวัยปลายที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่ โดยผลการศึกษาพบว่าสมมติฐานการวิจัยมีความสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหลังจากนำมาทดสอบสมมติฐานการวิจัย ทำให้ได้ผลการศึกษาตามสมมติฐานการวิจัยดังนี้

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1: เมื่อบิดามารดาสูงอายุวัยปลายมีอายุเพิ่มสูงขึ้น การได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจะลดลง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2: บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ยังทำงานอยู่และไม่ได้ทำงานได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3: บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตเพิ่มขึ้นจะได้รับการเกื้อหนุนทั้งด้านการเงิน ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน และด้านบริการจะเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนบุตร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4: บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่พักอาศัยอยู่กับบุตรจะได้รับการเกื้อหนุนด้านบริการมากกว่าบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบุตร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5: บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่เป็นภาวะทุพพลภาพจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันมากกว่าบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ไม่เป็นภาวะทุพพลภาพ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 6: ผู้สูงอายุวัยปลายเพศหญิงจะได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทแตกต่างจากผู้สูงอายุวัยปลายเพศชาย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 7: บิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่มีสถานสมรส/หย่าจะได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าบิดามารดาสูงอายุที่เป็นหม้าย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 8: บิดามารดาสูงอายุมีบ้านเป็นของตนเองจะได้รับการเกื้อหนุนมากกว่าบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ไม่บ้านเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาการเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุวัยปลายจากบุตรวัยผู้ใหญ่ สรุปได้ว่าประมาณร้อยละ 90 ของบิดามารดาได้รับการเกื้อหนุน โดยรวมมีสัดส่วนได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด รองลงมาคือด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ แสดงให้เห็นว่าลักษณะครอบครัวไทยที่บุตรต้องแสดงความกตัญญูต่เวทีต่อบิดามารดา นั่นคือจะต้องอุปการะเลี้ยงดูเมื่อท่านแก่ชรา ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่สังคมไทยให้การยกย่องเป็นอย่างมากและยังคงมีอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน ดังนั้นครอบครัวจึงยังคงเป็นสถาบันที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้สูงอายุไทยวัยตอนปลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันและการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) กล่าวไว้ว่า ครอบครัวและชุมชนจะต้องเป็นด่านแรกในการเกื้อกูล เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพที่สมเหตุสมผลได้นานที่สุด โดยเฉพาะบุตรสาวมีสัดส่วนให้การเกื้อหนุนทุกประเภทมากกว่าบุตรชาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อธิพร ศุภสิริวุฒิ (2548) พบว่า บุตรที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมการดูแลเกื้อหนุนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ บุตรสาวมีพฤติกรรมการเกื้อหนุนมากกว่าบุตรเพศชาย บุตรที่มีอายุ 50 - 59 ปี ส่วนใหญ่จะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและการดูแลกิจวัตรประจำวัน เห็นได้อย่างชัดเจนว่าบุตรที่อายุมากกว่ามีร้อยละที่ให้การเกื้อหนุนทั้ง 2 ด้านมากกว่าบุตรที่มีอายุน้อยกว่า อาจเป็นเพราะบุตรเหล่านี้มีหน้าที่การงาน ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่มั่นคงแล้ว แต่สำหรับด้านการบริการ พบว่าบุตรที่ให้การเกื้อหนุนบิดามารดา ด้านนี้ส่วนใหญ่มีอายุ 30 - 39 ปี เนื่องจากบุตรเหล่านี้ยังมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ความ

คล่องแคล่ว ว่องไวและรวดเร็วกว่าผู้ที่มีอายุมาก ประกอบกับอยู่ในช่วงเริ่มต้นช่วงชีวิตการทำงาน ภาระความรับผิดชอบจึงไม่มากเท่ากับผู้ที่มีอายุมาก ทำให้สามารถให้ความช่วยเหลือในด้านบริการ (เช่น ไปจ่ายกับข้าว ไปธนาคาร รวมทั้งการให้กำลังใจ) ได้มากกว่าบุตรช่วงวัยอื่น ส่วนใหญ่บุตรที่สมรสจะให้การเกื้อหนุนมากกว่าบุตรสถานภาพสมรสอื่นๆ อย่างไรก็ตาม บุตรลำดับแรก (บุตรคนโต) ของครอบครัว มีสัดส่วนให้การเกื้อหนุนด้านการเงินและการบริการมากกว่าบุตรคนอื่นๆ และจะลดลงตามลำดับการเกิด แต่บุตรลำดับสุดท้าย (คนสุดท้าย) ในครอบครัวจะให้การดูแลกิจวัตรประจำวันมากที่สุด ซึ่งให้เห็นว่าลำดับการเกิดของบุตรวัยผู้ใหญ่ที่มีชีวิตอยู่เป็นข้อมูลที่สำคัญส่วนหนึ่งที่นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากที่ช่วยให้เข้าใจรูปแบบการเกื้อหนุนผู้สูงอายุได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทาง ในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับบุตรในครอบครัวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ยังพบอีกว่าบิดามารดาสูงอายุตอนปลายมักจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุทัยทิพย์ รักษรรยาบรรณ (2549) ที่พบว่า ผู้สูงอายุจะได้รับการเกื้อหนุนทางการเงินมากที่สุด ร้อยละ 82 โดยผู้สูงอายุชาย จะได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทมากกว่าผู้สูงอายุหญิง และเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้นการได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินและการบริการจะลดลง แต่ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันจะเพิ่มขึ้น อันมีสาเหตุมาจากอายุที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันลดลง (ประอรนุช เชื้อถื้อ, 2548)

ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติการถดถอยโลจิสติก พบว่า ปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้สูงอายุวัยปลายกับการได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรวัยผู้ใหญ่ สำหรับด้านการเงิน คือ อายุ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ การอยู่อาศัย มีบ้านเป็นของตนเอง ด้านกิจวัตรประจำวัน คือ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ การอยู่อาศัย มีบ้านเป็นของตนเอง ภาวะทุพพลภาพ ส่วนด้านการบริการ คือ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ เพศ การอยู่อาศัย สถานภาพสมรส จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนทั้งสามประเภทคือ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และการอยู่อาศัย เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้สูงอายุมีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่มาก จะมีความเสี่ยงต่อการที่จะไม่ได้รับการเกื้อหนุนทุกประเภทร้อยละน้อยลง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วาทีณี บุญชะลิกมี (2543) พบว่า จำนวนบุตรมีผลต่อการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ นอกจากนี้ โครงสร้างครอบครัวกำหนดได้จากรูปแบบการอยู่อาศัย ที่มีความเชื่อมโยงถึงพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวและการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

สังเกตเห็นว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรในครอบครัวเดียวกัน จะมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกันมาก ส่งผลให้มีโอกาสได้รับการช่วยเหลือและดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลานที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน มากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในสถานบริการผู้สูงอายุหรือบ้านพักคนชรา เนื่องจากมีความสะดวกและง่ายต่อการดูแลเอาใจใส่และให้กำลังใจซึ่งกันและกันในครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้านของตนเองเป็นยังการตอบสนองต่อความต้องการทางด้านจิตใจอีกด้วย อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุมีความรู้สึกปลอดภัย ไม่มีความวิตกกังวลและหวาดกลัวในการที่ได้พักอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุวัยปลายยังต้องการการดูแลช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวันเพิ่มมากขึ้น อันมีสาเหตุมาจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพ และต้องการผู้ดูแลอย่างใกล้ชิดและอย่างต่อเนื่องในระยะยาว โดยเฉพาะเมื่อตกอยู่ในภาวะทุพพลภาพ (ADL) ในทำนองเดียวกันการอาศัยอยู่กับครอบครัวเป็นรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์ที่สททบวทต่อผู้สูงอายุวัยปลาย อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุไม่ต้องการเพียงแค่อเงิน อาหาร หรือที่อยู่อาศัย แต่ยังมีความต้องการได้รับความช่วยเหลือที่เกี่ยวกับด้านบริการและการสนับสนุนให้เข้ามาบิบทบทในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ (อาทิเช่น การไปเที่ยว การไปทำบุญ การช่วยเหลือชุมชน) เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวควรตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนในการดูแลช่วยเหลือบิดามารดาสูงอายุ อีกทั้งเมื่อทุกคนในครอบครัวมีความเข้าใจซึ่งกันและกันก็จะเกิดความรักตามมา ซึ่งนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว อันนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และท้ายที่สุดจะนำพาความสุขไปสู่ครอบครัวชุมชนและสังคมต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือเกื้อกูล ทั้งทางด้านการเงิน การดูแลกิจวัตรประจำวัน และการบริการของบิดามารดาสูงอายุวัยปลายที่ได้รับจากบุตรวัยผู้ใหญ่ และทำให้ทราบว่าปัจจัยใดที่ส่งผลต่อรูปแบบการเกื้อหนุนแต่ละประเภทแตกต่างกัน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนกำหนดนโยบายเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเห็นความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุวัยปลายให้สามารถดำรงชีวิตในครอบครัวและสังคมได้

5.3.1 ด้านการเงิน

การเกื้อหนุนด้านการเงิน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลในการศึกษาครั้งนี้ คือ อายุ (บิดามารดา) จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ การพักอาศัยกับบุตร การมีบ้านเป็นของตนเอง โดยผู้ที่มีอายุเพิ่มสูงขึ้นมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับการเกื้อหนุน เมื่อมีอายุเพิ่มสูงขึ้นจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินลดลงเรื่อยๆ นอกจากนี้จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ การพักอาศัยกับบุตรและการมีบ้านเป็นของตนเองจะมีอิทธิพลทิศทางเดียวกับการเกื้อหนุน นั่นคือเมื่อผู้สูงอายุมีบุตรมากขึ้นโดยอาศัยอยู่กับบุตร อีกทั้งมีบ้านเป็นของตนเองจะทำให้ได้รับการเกื้อหนุนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นควรเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว โดยเฉพาะบุตรควรให้ความสำคัญของบิดามารดาสูงอายุ คอยดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งควรให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้อาจสามารถใช้จ่ายส่วนตัว เช่น ค่ารักษาพยาบาล การทำกิจกรรมต่างๆ หรือรัฐบาลควรส่งเสริมนโยบายให้ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการประกันสังคมเมื่อยามชราภาพหรือเกษียณจากการทำงานแล้ว เพื่อไม่ให้เป็นการแก่บุตรหลานและสังคม นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับบุตรที่ให้การดูแลผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามบุตรยังเป็นบุคคลหลักที่มีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในด้านการเงิน ซึ่งจากผลที่สามารถนำมาเป็นนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวกับระบบการดูแลสุขภาพอนามัยและเครือข่ายการสร้างอาชีพแก่บุตรที่มีหน้าที่หลักในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้มีรายได้อาจสามารถดูแลผู้สูงอายุและตนเองได้อย่างเหมาะสม

5.3.2 ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเกื้อหนุนด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน คือ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ การพักอาศัยอยู่กับบุตร การมีบ้านเป็นของตนเอง การมีภาวะทุพพลภาพ ซึ่งภาวะทุพพลภาพเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการดูแลกิจวัตรประจำวัน เนื่องจากผู้สูงอายุไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้ เช่น การอาบน้ำ แต่งตัว โดยครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ดูแลผู้สูงอายุ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข ควรให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และบุตรหลานในเรื่องการดูแลสุขภาพอนามัย ป้องกันเฝ้าระวังโรคภัยที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ เพื่อร่วมมือกันในการส่งเสริมให้มีสุขภาพกายและจิตใจที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยัง

พบว่าจำนวนบุตร การอยู่อาศัยกับบุตรและผู้สูงอายุที่มีบ้านเป็นของตนเอง ทำให้บุตรสามารถดูแลด้านกิจวัตรประจำวันได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการที่มีบุตรหลายคน ทำให้มีบุตรอย่างน้อย 1 คนที่อยู่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับผู้สูงอายุ ทำให้มีความใกล้ชิด สะดวกและง่ายต่อการจัดหา ดูแลให้มีความเหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัย รวมทั้งสุขภาพอนามัย เมื่อเกิดการเจ็บป่วยและดูแลรักษาพยาบาล ซึ่งการอุปการะ เลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อท่านแก่ชราถือเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงออกถึงความกตัญญูทศเวทีที่สังคมไทยให้การยกย่องเป็นอย่างมาก

5.3.3 ด้านการบริการ

ผลการศึกษา พบว่าเพศ การอาศัยอยู่กับบุตร จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และสถานภาพ มีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนด้านการบริการทั้งทิศทางเดียวกันและตรงกันข้าม ซึ่งจากงานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุเพศหญิงที่อาศัยอยู่กับบุตรและมีบุตรจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะได้รับการเกื้อหนุนมาก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของบิดามารดาสูงอายุวัยปลาย โดยการส่งเสริมให้บุตรอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับบิดามารดา เพื่อดูแลช่วยเหลือกิจกรรมหรือภาระกิจบางอย่างที่ไม่เอื้ออำนวยความสะดวก แทนผู้สูงอายุ เช่น การไปจ่ายตลาด การไปธนาคาร การให้กำลังใจ เป็นต้น ถือเป็นช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีการแลกเปลี่ยนติดต่อสื่อสารกัน เพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่น รักใคร่ผูกพันกันในครอบครัว นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบอีกว่าผู้สูงอายุวัยปลายที่เป็นหม้ายจะได้รับการเกื้อหนุนด้านการบริการน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส/หย่า ดังนั้นจึงควรส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ครอบครัวให้ความสำคัญและให้เวลากับผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย (ไม่มีคู่สมรส) เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่า ไม่เป็นภาระของผู้อื่นเมื่อเทียบกับผู้ที่มีสถานภาพสมรส/หย่า ซึ่งจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการช่วยเหลือด้านบริการได้รับน้อยกว่าด้านอื่น ดังนั้นครอบครัวควรที่จะให้การสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ที่ผ่านมามีโครงการรถบริการผู้สูงอายุโดยสารฟรีสำหรับผู้สูงอายุโดยบริษัทกรุงเทพมหานคร แต่ยังมีข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลาในการให้บริการ

ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทั้งในด้านศึกษา การติดต่อสื่อสาร เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น อีกทั้งเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ลดลงและอาศัยอยู่คนเดียวลำพัง โดยอาจมีการนำเทคโนโลยี

เข้าไปช่วยเหลือ เช่น การพัฒนาริโมทหรือแอปพลิเคชันมือถือ แทนสวิตช์อุปกรณ์ไฟฟ้าต่างๆ ภายในบ้าน หรือปุ่มติดต่อ อาจจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ใกล้ชิดครอบครัวมากขึ้น ได้พูดคุยกันมากขึ้น แม้จะอยู่ห่างไกลกันหรือยามฉุกเฉิน นอกจากนี้รัฐบาลควรมีนโยบายการดูแลผู้สูงอายุโดยหน่วยงานชุมชนเป็นศูนย์กลาง หรือ Community Centered Medicine ให้การดูแลทั้งโรคเจ็บป่วย และการช่วยเหลือบริการต่างๆ ไปพร้อมกัน

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับการเกือหนุน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสดงออกถึงความกตัญญู กตเวที ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพมาใช้ในการประกอบในการศึกษาด้วย เพื่อที่จะได้ ข้อมูลถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้สูงอายุในเชิงลึกว่าผู้สูงอายุต้องการอะไร และบุตร ควรให้ความสำคัญในการดูแลอย่างไรบ้าง เป็นต้น

2) ควรมีการนำตัวแปรอื่นๆ มาใช้ในการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะได้สามารถอธิบาย ความสัมพันธ์ในการเกือหนุนของผู้สูงอายุวัยปลายกับบุตรวัยผู้ใหญ่ได้เพิ่มมากขึ้น เช่น ถิ่นที่อยู่อาศัยของบิดามารดา รายได้ของผู้สูงอายุ เป็นต้น

3) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดด้านข้อมูล จึงทำการศึกษาได้เฉพาะ Binary Logistic Regressstion ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเกือหนุนแต่ละประเภทด้วย (Mutiple Logistic Regression) เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กฤตยา แสงเจริญ และคณะ. 2545. ความรุนแรงระหว่างพี่น้องในครอบครัวภาควันออกเฉียงเหนือ. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กรมประชาสัมพันธ์ กองสวัสดิการสงเคราะห์. 2542. ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ. 2545. แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) คำนวณวันที่ 7 ตุลาคม 2558 จาก http://www.npmhomeperson.dsdw.go.th/document/plan/plan2545_2564.pdf

จันทร์ฉาย ฉายากุล. 2538. ประสิทธิภาพของการให้ความรู้เรื่องของการฝึกออกกำลังกายและการสนับสนุนของสมาชิกในครอบครัวในการส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุชุมชนวัดมะกอก เขตพญาไทและเคหะชุมชนทุ่งสองห้อง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

จำนงค์ อติวัฒน์สินธุ์ และคณะ. 2532. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วัดมหาธาตุ.

จิราพร ชมพิกุล และคณะ. 2552. รายงานการวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวไทย. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.

ดวงรัตน์ สุขปุระณะ. 2547. บทบาทของสมาชิกครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ดรรชนี อนันตนะสูงศักดิ์ และคณะ. 2558. รายงานวิจัยเรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ดริกา ชารบัวสุวรรณ. 2542. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้ป่วยอัลไซเมอร์วัยผู้ใหญ่ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ถวิล ธาราโกชน, 2532. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

- ถิราพร ศุภศิริวุฒิ. 2548. ปัจจัยด้านลักษณะทางจิต ด้านสภาพแวดล้อม และด้านชีวสังคมที่เกี่ยวกับ
พฤติกรรมการดูแลเกื้อหนุนบุพการีสูงอายุของบุตร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีราพร โสดาบรรณ. 2546. พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ จังหวัดภูเก็ต.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นงลักษณ์ พันชมภู. 2540. การรับรู้ประสบการณ์ของผู้ดูแลที่บ้านและการดูแลผู้ป่วยที่รักษาโดยวิธีล้าง
ไตทางช่องท้องอย่างต่อเนื่อง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นภาพร ชัยวรรณ, จอห์น โนเบิล และศิริวรรณ ศิริบุญ. 2535. ครอบครัวอุปถัมภ์กับขั้นตอนชีวิต
ของผู้สูงอายุและของบุตร. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- นวรรตน์ ศรีรัฐเพชร. 2539. สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
ระหว่างบุคคลของวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นวรรตน์ สุวรรณพ้อง. 2524. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช:
ศึกษาเฉพาะกรณีวัดที่มีสำนักสมถวิปัสสนากรรมฐานในเขตกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิชภา โมราถบ และคณะ. 2555. บทบาทของสมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุอัลไซเมอร์.
วารสารการพยาบาลและสุขภาพ. 6(2): 125-130.
- นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ และฟิลลิปส์, เดวิด อาร์. 2536. แบบแผนการเลี้ยงดูผู้สูงอายุในชนบทไทย.
นิตยสารการประชาสงเคราะห์. 36(4): 30-31.
- เบญจลักษณ์ อัครพสุชาติ. 2550. บทบาทในการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลในเขตเทศบาลเมือง
อุดรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- บัญชา ศรีสมบัติ. 2550. บทบาทของครัวเรือนต่อการดูแลผู้สูงอายุ กรณีศึกษาครัวเรือนที่ดูแล
ผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลนครจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประนอม โอทกานนท์. 2554. ชีวิตที่สุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุไทย หลักการ งานวิจัย และ
บทเรียนจากประสบการณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประอรนุช เชื้อถ้อ. 2548. ความสัมพันธ์ระหว่าง บทบาทครอบครัวในการส่งเสริมสุขภาพ กับ
พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฝน แสงสิงห์แก้ว. 2526. ข้อคิดบางประการในเรื่องสุขภาพจิตผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์
บ้านบางแค.
- พรพจน์ กิ่งแก้ว. 2538. องค์ประกอบทางด้านครอบครัวที่มีผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ. 2545. จิตวิทยาครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ไพไลวรรณ มะนะสุทธี. 2544. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การบรรลุ
งานตามขั้นพัฒนาการและการวางแผนการดำเนินชีวิตของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิชัย กิตติพันธ์วรกุล. 2551. การวิจัยเพื่อเสริมสร้างบทบาทในการดำเนินการดูแลผู้สูงอายุ: กรณี
ศึกษาเทศบาลตำบลหนองหิน อำเภอหนองหิน จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ไพบุตย์ เครือแก้ว. 2518. ลักษณะสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์และสังคม. 2558. สารประชากรศาสตร์. 24
(มกราคม): 1-2.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). 2556. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556.
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- รุจา ภูไพบูลย์. 2537. การพยาบาลครอบครัวแนวคิดทฤษฎีและการนำไปใช้. ขอนแก่น: โรงพิมพ์
ขอนแก่นการพิมพ์.
- เล็ก สมบัติ. 2549. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการภาวะการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวใน
ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี.
- ฤตินันท์ นันทศิริโร. 2543. บทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิมา ธรรมเจริญ. 2555. อิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วาทีนิ บุญชะลิกย์. 2543. ขนาดครอบครัวกับการดูแลผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศรีทับทิม พานิชพันธ์. 2527. ประมวลบทความวิทยุ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

ศรีทับทิม รัตนโกศล. 2527. รวมบทความวิทยุเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการครอบครัวและเด็ก และ
อื่นๆ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรีธรรม ธนะภูมิ. 2535. พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวน
พิมพ์.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, เล็ก สมบัติ และภาวนา พัฒนศรี. 2544. รายงานการวิจัยเรื่องการเกื้อหนุนทาง
สังคมแก่ผู้สูงอายุพื้นที่ศึกษาในเขตภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริกุล อิศรานุกฤษ. 2542. หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีการ
พิมพ์.

สมพงษ์ ธนัญญา. 2540. แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อส่งเสริมการศึกษา
ของนักเรียน ศึกษาเฉพาะกรณี: โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สายเป็ด วันสารัมย์. 2550. การเกื้อหนุนทางสังคมของครอบครัวและชุมชนต่อผู้สูงอายุ ในหมู่บ้าน
สมสุข อ.เมือง จ.บุรีรัมย์. การศึกษาค้นคว้าอิสระคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สายสุรีย์ จิตกุล. 2540. การพัฒนาครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2542. นโยบายและแผนงานในการ
พัฒนาสถาบันครอบครัว. ค้นวันที่ 10 พฤศจิกายน 2558 จาก <http://www.owf.go.th/wofa/modules/website/upload/article/2d31b6705b1f8197ea355c4c21292107.pdf>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2557. รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557. ค้น
วันที่ 16 สิงหาคม 2558 จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/elderlyworkExc57-1.pdf>

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

นโยบายและยุทธศาสตร์ การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547 - 2556. ค้นวันที่ 15

สิงหาคม 2558 จาก <http://www.owf.go.th/wofa/home.php?mode=normal&mod=article.list&group=18&start=10&page=2>

สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และไพบุลย์ สุริยะวงศ์ไพศาล. 2542. ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุไทย.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย.

สุพัตรา สุภาพ. 2540. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สุรกุล เจนอบรม. 2534. จิตวิทยาผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์.

สุรีย์ วิชาสประทีป. 2534. สัมพันธภาพในครอบครัวของแรงงานสตรีที่ทำงานในระบบ ศึกษาเฉพาะกรณีอุตสาหกรรมสิ่งทอในเขตอ้อมน้อย จ.สมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ และคณะ. 2536. การศึกษาความสัมพันธ์ของประชากร 3 วัยในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญญา ธรรมแสง, เบญญาภา กาลเขว้า และประทีป กาลเขว้า. 2554. รายงานการวิจัยเรื่องการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวและการเกื้อหนุนจากชุมชน ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร.

อรัญญา ลำพุทธา. 2548. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนของครอบครัวกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกที่ได้รับรังสีรักษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อังสนา นามขำ. 2541. บทบาทของครอบครัวในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีเฉพาะอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อาพร สุขสวัสดิ์. 2534. บทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

อุทัยทิพย์ รักรรยาบรรณ. 2549. การเกื้อหนุนของครอบครัวต่อผู้สูงอายุ. ใน การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2549. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Bengtson, V. L. 1991. อ้างถึงใน หอมหวาน บัวระภา และคณะ. 2550. การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและครอบครัวที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นวัย: กรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Caffrey, R. A. 1991. **Family Caregiving to the Elderly in Northeast Thailand: Changing Pattern.** Doctoral dissertation, Oregon University.
- Cicirelli, Victor G. 1981. อ้างถึงใน พรพจน์ กิ่งแก้ว. 2538. องค์ประกอบทางด้านครอบครัวที่มีผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Coliazzzi, P. F. 1978. Psychological Research as the Phenomenologist Views It. In **Existential Phenomenological Alternatives for Psychology.** New York: Plenum.
- Crandell, Frank A. 1996 อ้างถึงใน รัชฎาพร ธรรมน้อย. 2548. การสนับสนุนทางสังคมและสัมพันธภาพในครอบครัวของผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายที่มารับบริการโรงพยาบาลจิตเวชหาดลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Duanpen Threewanviwat. 2014. International Transfers and Family Structure: Evidence from Thailand. **Ageing International Journal.** (39): 327-347.
- Durkheim, Emile. 1893. **The Division of Labor in Society.** London: The Macmilian Press.
- Ferrero, Keneeth F. 1980. Self-rating of Health Among the Old and the Old-old. **Journal of Health and Social Behavior.** 21(4): 377-383.
- Harvighurst, Robert J. 1962. อ้างถึงใน สมพงษ์ ธนธัญญา. 2540. แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน ศึกษาเฉพาะกรณี: โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Kanh, R. L. 1979. Aging and Social Support. In **Aging from Birth to Death: Interdisiplinary Perspectives.** Boulder, CO: Westview Press.
- Mangen, David J.; Bengtson, Vern L. and Landry, Pierre H. Jr. 1988. **Measurement of Intergenerational Relations.** Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Maslow, A. 1970. **Motivation and Personality.** 2nd ed. New York: Haper & Row.

- McChesney, Key Young and Bengtson, Vern L. 1988. Solidarity, Intergration, and Cohension in Families: Concepts and Thories. In **Measurement of Intergenerational Relation**. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Turner, J. M. W. 2002. อ้างถึงใน ประทุมมา พลภักดี. 2535. บทบาทของหญิงและชายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษาเฉพาะกรณีฝ่ายประชาอาสา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Weiss, R. 1974. **The Provision of Social Relationship**. Englewood, NJ: Prentice Hall.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

เรืออากาศโทหญิง กนกกร ศักดิ์แหลมเงิน

ประวัติการศึกษา

วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สถิติ)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2551

ประสบการณ์การทำงาน

ตุลาคม 2553 – ปัจจุบัน

นายทหารกรรมวิธีข้อมูล แผนกกรรมวิธีข้อมูล

กองสถิติและประเมินผล โรงเรียนนายเรือ

อากาศนาวินทกษัตริยาธิราช

พฤษภาคม 2552 – กันยายน 2553

เจ้าหน้าที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ

พลเรือน

ผลงานที่ได้รับการเผยแพร่

บทความเรื่อง “การได้รับการเกื้อหนุนจากบุตร

วัยผู้ใหญ่ของบิดามารดาที่อยู่ในวัยสูงอายุตอน

ปลาย” ในงานประชุมวิชาการระดับชาติและ

นานาชาติ ครั้งที่ 5 ณ โรงแรมเซนทารา แกรนด์

ขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น วันที่ 24-25

ธันวาคม 2558